

Concept Meerjarenprogramma Almere 2.0
2021-2025

Versie 13 mei 2020

Inhoudsopgave

1	VISIE, AMBITIE EN UITVOERING ALMERE 2.0.....	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Ambities en thema's Almere 2.0	6
1.3	Handelingsperspectief	6
1.4	Financiën	7
2	HANDELINGSPERSPECTIEF.....	8
2.1	Meerjarenraming	9
3	HART VAN DE STAD	10
3.1	Station en stationsomgeving.....	11
3.2	(Rondje) Weerwater	12
3.3	Almere Centrum - eeuwig jonge binnenstad	14
3.4	Floriade.....	14
3.4.1	Floriade Bruggen	15
3.4.2	Floriade Programmering	15
3.5	Meerjarenraming	16
4	LEER- EN WERKOMGEVING	17
4.1	Floriade Werkt!.....	18
4.2	Flevo Campus	18
4.3	Internationale Campus	20
4.4	Kenniscampus Stadshart	21
4.5	MBO ICT FieldLab	23
4.6	Meerjarenraming	25
5	CIRCULAIRE ECONOMIE EN ENERGIE	27
5.1	Circulaire economie.....	28
5.1.1	Citylab Stedelijke Grondstoffen	28
5.1.2	Competitie Upcycle City 2.0	30
5.1.3	Stedelijke grondstofstromen.....	31
5.1.4	Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire Economie (PRICE)	32
5.1.5	Stedelijk voedselsysteem	34
5.2	Duurzame Energie	35
5.2.1	Energiefonds.....	36
5.2.2	Ultradiepe geothermie	36
5.2.3	Balanceren elektriciteitsnet	37
5.3	Meerjarenraming	37

6	CULTUUR EN TOERISME	39
6.1	Kustzone Almere Poort / Duin	39
6.1.1	StrandLAB	40
6.1.2	Versterken cultuur & leisure cluster	41
6.1.3	Almeerderstrand en Meerstrand	41
6.2	Museale voorziening	42
6.3	Nationaal Park Nieuw Land	43
6.4	Meerjarenraming	45
7	VERNIEUWEND WONEN	46
7.1	Experimenten	47
7.1.1	WikiHouse: betaalbare, modulaire en energiezuinige zelfbouw	48
7.1.2	Duurzaam en digitaal bouwen op de Floriade	48
7.1.3	Bouwen door de buurt; fijnmazige inbreiding	48
7.1.4	Circulair bouwen	49
7.1.5	Opgave wonen met zorg	50
7.2	Meerjarenraming	51
8	GROENE EN WATERRIJKE IDENTITEIT	52
8.1	Unieke landschappen: Almeerderhout en Eemvallei	55
8.1.1	Stadsbos Almeerderhout	55
8.1.2	Eemvallei	56
8.2	Excellente groene en gezonde leefomgeving	57
8.3	Ecologische verbindingen	59
8.5	Meerjarenraming	60
9	FINANCIEN FONDS VERSTEDELIJING ALMERE	62
9.1	Toelichting beschikbare middelen	64
9.2	Toelichting uitgaven	65
10	WONINGBOUW EN GEBIEDSONTWIKKELING	67
10.1	Woningbouw	67
10.2	Gebiedsontwikkeling Oosterwold	68
10.3	Gebiedsontwikkeling Almere Centrum Weerwater	69
11	BEREIKBAARHEID	70
11.1	Stedelijke Bereikbaarheid Almere	70
11.2	Wegverbreding Schiphol Amsterdam Almere (SAA)	70
11.3	Planstudie Openbaar Vervoer Schiphol Amsterdam Almere Lelystad (OV-SAAL)	70
11.4	Mobiliteitsvisie	71
11.5	IJmeerverbinding	71

12	TOEKOMSTBESTENDIG ECOLOGISCH SYSTEEM IJMEER MARKERMEER (TBES)	72
----	---	----

CONCEPT

1 VISIE, AMBITIE EN UITVOERING ALMERE 2.0

1.1 Inleiding

De afgelopen jaren hebben het Rijk, de provincie Flevoland, de gemeente Almere en de gemeente Amsterdam intensief met elkaar opgetrokken om op de oostflank van de MRA de condities te scheppen voor het versterken van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel. De gezamenlijk geformuleerde ambitie is verankerd in de Rijksstructuurvisie RRAAM (2013). Hierin staat beschreven welke opgaven er in de regio liggen op het vlak van ecologie, bereikbaarheid en verstedelijking. In de bijbehorende Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 zijn afspraken gemaakt onder welke condities Almere met 60.000 woningen kan groeien.

De ontwikkeling van Almere is immers een omvangrijke opgave. Het betekent naast woningen en infrastructuur, tegelijkertijd zorgen voor een sociale, diverse, aantrekkelijke en leefbare stad met een eigen profiel. De gezamenlijke ambitie is om Almere door te ontwikkelen tot een stad waar het prettig is om te wonen, te werken en te recreëren. Om hooggekwalificeerd personeel, bedrijven, kennisinstellingen en instituten uit binnen- en buitenland aan te trekken, wordt een diverse stedelijke omgeving ontwikkeld met zowel nieuwe goed ontsloten hoogstedelijke als landelijke milieus. De nieuw te ontwikkelen stadsdelen passen in het unieke meerkernige stadsconcept. Almere is een evenwichtige stad met een diverse bevolking en goede voorzieningen op het gebied van cultuur, onderwijs, sport en werkgelegenheid. Met haar jonge bevolking kan Almere human capital leveren aan de economie van de Noordelijke Randstad. Dit profiel zorgt voor een complementariteit in de Noordvleugel en daarmee voor een versterking van de internationale concurrentiepositie.

De afgelopen jaren zijn op basis van de gemaakte afspraken al veel resultaten geboekt. Er wordt fors in het spoor geïnvesteerd om meer treinen te kunnen laten rijden. De verbreding van de A6-A1-A9 is in volle gang. De Markerwadden krijgen vorm. En ook in Almere zelf is het goed zichtbaar. De gebiedsontwikkeling Oosterwold is in uitvoering. Almere heeft twee hogescholen binnen de stadsgrenzen. En er is een serie sleutelprojecten vanuit het Fonds Verstedelijking Almere gestart.

De komende jaren wordt deze uitvoering doorgezet. Maar ook wordt onderzocht welke keuzes gemaakt moeten worden om de uitvoering in de nabije toekomst niet te laten stokken. De Almeerse nieuwbouwgebieden zoals Almere Poort en de 1e fase Oosterwold zullen rond 2025 voor het grootste deel afgerond zijn. Het activeren van nieuwe gebieden zoals Oosterwold Fase 2 (10.000 woningen), Almere Pampus (25.000 woningen) of het verder verdichten van het centrum is natuurlijk mogelijk. Maar voor al deze gebieden geldt dat dit meer vergt dan simpelweg starten met bouwrijp maken en verkopen. Het zijn complexe opgaven waarbij bijvoorbeeld een goede bereikbaarheid en een goed functionerende stad randvoorwaarden zijn. Daarvoor is het van belang de komende jaren aanvullende besluiten te nemen. In het kader van het Handelingsperspectief wordt onderzocht worden welke stappen genomen moeten worden om verdere groei mogelijk te maken.

Daarbij is het van belang te markeren dat groei geen doel op zich is. Het gaat over de manier waarop groei kan bijdragen aan een nog mooiere stad en een internationaal sterke regio. De groei wordt ook aangegrepen om een verdere verbetering van het voorzieningenniveau (onderwijs, cultuur, etc.) en het vestigingsklimaat in Almere te stimuleren. Het gaat om het versterken van de goede dingen die er al zijn. Maar ook op het versterken van de weerbaarheid van de stad - en de mensen die hierin leven en bewegen. Hier zijn de afgelopen jaren al mooie en betekenisvolle stappen in gezet, onder meer middels de inspanningen vanuit het Fonds Verstedelijking Almere. Zo wordt al vol ingezet op het

versterken van het hoger onderwijs, recreatie & toerisme, de circulaire economie en het stadscentrum.

In de lange periode die we werken aan dit programma zullen er jaren zijn van grote economische voorspoed maar ook perioden van grote onzekerheid. Op dit moment veroorzaakt de corona-crisis zo'n periode van onzekerheid. Dat betekent niet dat het werk aan een gezond groeiend Almere stopt. Sterker nog, het versterken van de dingen die goed gaan en het vergroten van de weerbaarheid is belangrijker dan ooit. Met dit Meerjarenprogramma wordt de ambitie voor de periode 2021-2025 geschetst. Inclusief de programmalijnen en sleutelprojecten vanuit het Fonds Verstedelijking Almere die daarbij horen. Er wordt fors ingezet op het versterken van de economie, het onderwijs en cultuur om zo een aantal verschilmakers voor de stad en de regio realiseren. Net als in voorgaande jaren gebeurt dat in nauwe samenwerking met vele partners in de stad en de regio. De komende periode zal er extra aandacht uitgaan naar de gevolgen van de coronacrisis. In overleg met de betrokken partners wordt bekeken hoe hier mee om wordt gegaan en of wijzigingen in de uitvoering van Sleutelprojecten wenselijk zijn.

1.2 Ambities en thema's Almere 2.0

Ten behoeve van het realiseren van de verstedelijkingsopgave zoals verwoord in de structuurvisie Amsterdam Almere Markermeer is een negental bestuurlijke ambities voor Almere 2.0 geformuleerd.

1. De stad ontwikkelt een grotere diversiteit in types leefmilieus en woningen, met een toenemende kwaliteit van de leefomgeving
2. De economie wordt meer divers en daarmee vitaler, met een aantrekkelijker vestigingsklimaat en een toenemende werkgelegenheid.
3. Almere is via weg en OV voor bewoners en bedrijven steeds beter bereikbaar, zowel binnen de stad als met de regio.
4. Het aanbod van voorzieningen wordt groter, diverser en hoogwaardiger, en sluit steeds beter aan bij de behoeften van (huidige en toekomstige) inwoners.
5. Het groenblauwe raamwerk groeit in kwantitatief opzicht mee met de stad, en wordt gevarieerder en beter benut voor maatschappelijke functies.
6. De samenleving wordt meer divers, met een relatief sterke toename van nu nog ondervertegenwoordigde groepen (qua leefstijl, inkomen en leeftijd).
7. Er wordt een omgeving gecreëerd waarbinnen initiatieven van bedrijven, burgers en instellingen steeds meer ruimte krijgen.
8. Energie- en watersystemen worden duurzamer.
9. Het vestigingsmilieu voor wonen, werken en recreëren (zie 1 t/m 8) kent een eigen profiel, met kwaliteiten die bijdragen aan de gewenste diversiteit en dynamiek in de Noordvleugel.

Daarnaast is in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 een achttal thema's beschreven waarbinnen deze ambitie gestalte dient te krijgen: Onderwijs, Cultuur, Sport, Economie (en Floriade), Duurzaamheid, Groenblauw, Stedelijke Bereikbaarheid Almere en de Concurrentiepositie bestaande stad.

1.3 Handelingsperspectief

In 2019 is gestart met het Handelingsperspectief Oostflank MRA 2020-2030. Hierin wordt met hernieuwde scherpheid gekeken naar de Rijksstructuurvisie RRAAM waar Almere 2.0 onderdeel van uit maakt. In het kader van dit Handelingsperspectief worden afspraken gemaakt voor de periode 2020-

2030 ten aanzien van de Regionale Bereikbaarheid, de Ecologie van het IJmeer- Markermeer en de Verstedelijking van Almere.

De eerste fase voor het handelingsperspectief is afgerond. Dit heeft geresulteerd in het rapport 'op weg naar een Handelingsperspectief Oostflank MRA 2020-2030' (vastgesteld door Bestuurlijk Overleg Almere 2.0 op 25 september jl.). Het voorliggende Meerjarenprogramma sluit aan bij de opgaven, uitgangspunten en leidraden zoals geformuleerd in Fase 1 van het Handelingsperspectief. Zie ook hoofdstuk 2.

1.4 Financiën

Ter realisatie van Almere 2.0, is onder meer het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) ingesteld. Het FVA wordt gevoed door de gemeente Almere, provincie Flevoland en het Rijk.

Het meerjarenprogramma 2021-2025 heeft een looptijd van vijf jaar. Het kent een overlap met het vorige meerjarenprogramma 2017-2021 van één jaar. De beschikbare middelen in het meerjarenprogramma 2017-2021 zijn reeds toegekend aan diverse programmalijnen en sleutelprojecten. De uitvoering van enkele sleutelprojecten het meerjarenprogramma 2017-2021 loopt door in 2021 met inzet van de beschikbare middelen uit dit meerjarenprogramma. Indien van toepassing op een project, zijn deze middelen steeds in een aparte kolom weergegeven.

De beschikbare nieuwe middelen voor het nieuw MJP 2021-2025 zijn circa € 108 miljoen. Voor de inzet van deze middelen is een meerjarenprognose gemaakt. Per programmalijn is een tabel opgenomen met daarin beoogde de inzet van de middelen.

In hoofdstuk 9 staat een uitgebreidere toelichting op de beschikbare middelen en voorziene uitgaven.

2 HANDELINGSPERSPECTIEF

In 2019 en 2020 wordt gewerkt aan het Handelingsperspectief Oostflank MRA 2020-2030. Hierin wordt met hernieuwde scherpste gekeken naar de Rijksstructuurvisie RRAAM waar Almere 2.0 onderdeel van uit maakt. In het kader van dit Handelingsperspectief worden afspraken gemaakt voor de periode 2020-2030 ten aanzien van de Regionale Bereikbaarheid, de Ecologie van het IJmeer- Markermeer en de Verstedelijking van Almere.

De eerste fase voor het handelingsperspectief is afgerond. Dit heeft geresulteerd in het rapport 'op weg naar een Handelingsperspectief Oostflank MRA 2020-2030'. Er is langs een achttal thematische deelverkenningen gewerkt en per thema zijn opgaven benoemd. Op basis hiervan is een set aan uitgangspunten en leidraden voor de verdere doorontwikkeling van de stad geformuleerd.

In fase 1 van het Handelingsperspectief is geconcludeerd dat de eerder geformuleerde ambities en uitgangspunten van Almere 2.0 op hoofdlijnen nog altijd geldig zijn. Wel is geconstateerd dat er sprake is van enkele verschuivingen en nieuwe inzichten. In het eindrapport zijn daarom zes leidraden geformuleerd voor een succesvolle groei en ontwikkeling van de oostflank van de MRA. Deze betreffen een aanvulling op en aanscherping van de ambities van Almere 2.0. Daarmee geven ze tevens richting aan het voorliggende Meerjarenprogramma.

1. Verbeter het bestaande en versterk de identiteit

Groei van Almere betekent niet alleen het toevoegen van nieuwe wijken en stadsdelen. Een betere stad en regio ontstaat in de eerste plaats door een zorgvuldige omgang met bestaand stedelijk gebied en een verdere verbetering en benutting daarvan.

2. Versterk veerkracht en weerbaarheid

Almere herbergt als jonge stad nog een zekere kwetsbaarheid. De economie is conjunctuurgevoelig en sociale netwerken zijn nog betrekkelijk broos. Ook de bevolkingssamenstelling is nog altijd relatief homogeen. Het versterken van veerkracht en weerbaarheid over de volle breedte is nodig.

3. Bouw aan robuuste en gezonde netwerken

Almere is nog relatief jong. En kent daarmee nog jonge netwerken. Alleen met robuuste en gezonde netwerken is de groei toekomstbestendig. Het gaat daarbij om zowel fysieke netwerken (infrastructuur / ecologie) als sociale netwerken (samenwerking / partnerschappen). Daarbij wordt opgemerkt dat afgesproken is dat infrastructuur niet bekostigd wordt uit het FVA.

4. Streef naar evenwicht

Er worden vier verschillende vormen van evenwicht onderscheiden.

- Evenwicht woon-werk: dit is de afgelopen tien jaar verder uit balans geraakt. De stad is hard gegroeid op basis van inwoneraantallen, maar de werkgelegenheid blijft achter.
- Inclusie: Iedereen kan meedoen in de maatschappij
- Evenwichtige verdeling van verstedelijking over uitleggebieden en verdichtingslocaties. Dit moet bezien worden in samenhang met leidraad 1: slim verdichten, benut wat je nu al hebt. Niet alleen in nieuwe gebieden investeren.
- Evenwicht tussen verder verstedelijken en verdere vergroening.

5. Kies voor een kwalitatieve en flexibele groeistrategie

Gezien de doorlooptijd van het totale programma is een strategie waarbij in kan worden gespeeld op nieuwe ontwikkelingen noodzakelijk. Van belang is om te investeren in de voorwaarden voor stedelijke ontwikkeling en ruimte te laten voor onvoorziene functies en programma's. Ook is behoefte aan voldoende experimenteer ruimte. De groeistrategie moet daarnaast gericht zijn op het toevoegen van kwaliteit en het versterken van bestaande kwaliteiten.

6. Werk samen aan metropoolvorming

Almere is onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam. Ontwikkelingen in Almere dragen bij aan een sterkere evenwichtige metropool met een uitstekende internationale concurrentiepositie. Effecten van FVA-projecten kunnen niet alleen binnen gemeentegrenzen van Almere neerslaan, maar mogelijk ook daarbuiten. Samenwerking tussen betrokkenen is daarbij van essentieel belang. Het ontwikkelen van de culturele strategie is hiervan een goed voorbeeld.

2.1 Meerjarenraming

Het Handelingsperspectief wordt eind 2020 inhoudelijk afgerond. Het besluitvormingstraject met Rijk en regio, maar ook lokaal, zal mogelijk tot in de eerste helft van 2021 doorlopen. Hiervoor worden procesmiddelen gereserveerd. Tevens kan het wenselijk zijn om het meerjarenprogramma 2021-2025 op basis van de gemaakte afspraken aan te scherpen of aan te vullen. Hiervoor worden vanaf 2022 middelen gereserveerd in het FVA. Deze zijn op dit moment nog niet bestemd en zullen na afronding van het Handelingsperspectief toegekend kunnen worden aan (nieuwe) sleutelprojecten.

								Bedragen € x 1.000	
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025	Oud = O	Nieuw = N					O+ N	Nieuw	
	Bestaande middelen 2021 (incl. indexering)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021- 2025	
Handelingsperspectief	0	-1.000	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-11.000	-11.000	

3 HART VAN DE STAD

Almere voegt waarde aan de economische groei van Flevoland toe door in te zetten op uitbreiding, verbreding en uitwisseling van onderwijs en bedrijvigheid. Het centrum van Almere biedt hiervoor de beste vestigingsvoorwaarden vanwege de concentratie van verschillende functies (naast onderwijs en economie ook cultuur, horeca, maatschappelijke functies en wonen), het verblijfsklimaat (bijzondere openbare ruimtes en evenementen) en ruimte. Het Hart van de Stad omvat een groot en samenhangend centraal stedelijk gebied; het Weerwater en de directe omgeving. Vanaf het zakencentrum, het station en Almere Centrum aan de noordzijde tot en met het Floriadeterrein, het Atlantisstrand, de Kasteellocatie en De Steiger aan de zuidzijde, inclusief de randen van de wijken rondom het Weerwater.

Om te functioneren als kloppend hart van geheel en sterk groeiend Almere en als onderscheidende kern binnen regio zijn in 2016 vier uitgangspunten voor doorontwikkeling benoemd:

- *Centraal*: Het hart van de stad en regio ligt centraal in Almere. De bereikbaarheid van het gebied moet daarom uitstekend zijn. Voorzien worden een verdere optimalisatie van de bereikbaarheid per trein, auto, voetgangers en fietsers. Ook de interne verbindingen in het gebied verdienen verbetering, met name voor fietsers, voetgangers en recreanten.
- *Complementair*: Het hart van de stad moet een duidelijke en unieke plek in de regio zijn. Het voegt een eigentijds en zeer bereikbaar centrumgebied toe aan de regio, met hoge kwaliteit en comfort; te midden van veel groen en water. Binnen Almere zelf positioneert het hart van de stad zich duidelijk ten opzichte van andere locaties zoals de stadsdeelcentra en andere belangrijke ontmoetingsplekken in de stad. En binnen het hart van de stad zelf gaat het eveneens om deelgebieden met eigen sferen en functies, waardoor bijvoorbeeld het programma op de zuidoever van het Weerwater aanvullend is aan dat wat in het centrum gebeurt.
- *Concurrerend*: Het hart van de stad versterkt de concurrentiepositie van Almere en de regio. Kwaliteit is het sleutelwoord. Elke ingreep levert een plus op voor het gebied, bijvoorbeeld door uit te gaan van een hoog inrichtings- en beheerniveau, duidelijke en hoogwaardige routes voor alle modaliteiten, aantrekkelijke pleinen en parken, een economisch sterk winkelgebied, een uitstekend stationsgebied met een prettig verblijfsklimaat en een bruisend Weerwater met tal van recreatieve activiteiten op en rond het water.
- *Coöperatief*: De doorontwikkeling gebeurt in een hechte samenwerking tussen overheden, markt en samenleving. Bewoners, ondernemers en andere (potentiële) gebruikers van het hart van de stad trekken samen met de overheden op. Dit betekent onder meer dat investeringen vanuit het publieke Fonds Verstedelijking Almere zoveel mogelijk gepaard gaan met investeringen vanuit andere partijen (cofinanciering) of voorwaardenscheppend zijn voor investeringen vanuit andere partijen.

Om het langetermijnperspectief en de vier uitgangspunten handen en voeten te geven als ook prioriteiten te stellen ten behoeve van de Floriade in 2022 zijn in het programmaplan 'Versterken Hart van de stad' vijf ontwikkelstrategieën benoemd:

1. *ingrepen bundelen in focusgebied*:

Het langetermijnperspectief gaat over een groot gebied: van zakencentrum ten noorden van het station tot en met de ontwikkeling van de zuidoever van het Weerwater. Om hierin nadere prioritering te brengen, wordt een onderscheid gemaakt tussen ingrepen die nodig zijn vóór de Floriade in 2022 en de ingrepen daarna. De opgaven rond het stationsgebied, Almere Centrum, het rondje Weerwater en de Floriade leiden tot een focusgebied voor de eerste jaren.

2. *investeringen bundelen in sleutelprojecten en route daartussen*:

Binnen het hiervoor benoemde focusgebied is actief ingezet op een aantal cruciale sleutelprojecten en de routes daartussen. In het meerjarenprogramma 2017-2021 is daarom ingezet op het station

Almere Centrum en de stationsomgeving, het Rondje Weerwater, Floriade en de Floriadewijk en Almere Centrum.

3. *verdichting in Almere Centrum door toevoeging van programma's:*

Naast de inzet van het publieke Fonds Verstedelijking Almere in sleutelprojecten, wil de gemeente Almere samen met diverse investeerders inzetten op verdichting in Almere Centrum en de omgeving rondom het station. Deze verdichting betreft aanvullende woningbouw, ruimte voor economie, voorzieningen (commercieel, maatschappelijk, cultureel) en leisure. Doel hiervan is om meer bewoners en bezoekers te trekken, meer sfeer en beleving te creëren, meer draagvlak voor voorzieningen en meer vervoerswaarde voor het station.

4. *Weerwater als centrale plek positioneren:*

Door strategische ingrepen in Almere Centrum, op het Weerwater, op de Esplanade, langs het rondje Weerwater en door de komst van de Floriade(wijk) op de zuidoever wordt het Weerwater letterlijk en figuurlijk het hart van Almere en de trekker en icoon van de jongste, innovatieve en duurzame stad. Aanknopingspunt vormen de activiteiten die er nu al plaatsvinden. Daarop wordt voortgeborduurd, samen met gebruikers in en rond het gebied. Om deze ontwikkelingen mogelijk te maken zal vanuit het Fonds Verstedelijking Almere randvoorwaardelijk worden geïnvesteerd. Het versterken van de relatie tussen de binnenstad (centrum) en het Weerwater heeft een hoge prioriteit.

5. *Placemaking hanteren als verbindend concept:*

Placemaking is het observeren, begrijpen, activeren en managen van veelzijdige ontmoetingsplekken in de openbare ruimte, zoals pleinen, straten en parken. Placemaking faciliteert het ontwikkelen van activiteiten en verbindingen om een bepaalde plek identiteit en een gebruik te geven. Hierdoor veranderen fysieke openbare ruimtes – waarvan er legio zijn in het centrum – in een samenhangende reeks van plekken die door menselijke interacties, economische uitwisselingen het welzijn van mensen ondersteunt. Dit is een continu en dynamisch proces, omdat de samenleving voortdurend nieuwe verwachtingen heeft van zulke openbare ruimtes met betekenis en belevingswaarde. Doel is dat men zich er intuïtief thuis voelt en onbewust langer verblijft.

Voor de periode 2021-2025 zijn in deze programmalijn drie sleutelprojecten voorzien:

- afronding van **Station en stationsomgeving**
- fase 2 (**Rondje**) **Weerwater**
- doorontwikkeling van **Almere Centrum**

Daarnaast worden de voorbereidingen voor de **Floriade** in deze periode afgerond. De provinciale bijdrage aan de Floriade wordt toegekend via het FVA. De fysieke ontwikkeling (inclusief de definitieve huisvesting van het hoger onderwijs) van het nieuwe sleutelproject '**Binnenstad als campus**' is ook een belangrijk onderdeel van de doorontwikkeling van de binnenstad. Dit sleutelproject is opgenomen in de programmalijn Leer- en werkomgeving. Het project wordt in zeer nauwe samenwerking tussen de twee programmalijnen uitgewerkt.

3.1 Station en stationsomgeving

Het station en haar directe omgeving worden naar verwachting voor de Floriade opgeleverd, begin 2022. Dit betekent dat naast de nu bekende en geplande investeringen voor 2021 geen nieuwe aanvraag voor het Fonds Verstedelijking Almere wordt gedaan ten behoeve van dit project.

De gemeenteraad van Almere heeft in mei 2019 ingestemd met de visie en aanpak Stationskwartier. Kern van deze visie en aanpak is dat dit gebied, aansluitend bij de doelstellingen van het station, zal transformeren en doorontwikkelen tot een belangrijk entreegebied van Almere en de regio. Het

versterken van de (regionale) werkfunctie, het vergroten van de functiemix en stedelijkheid staan hierbij centraal. Deze doorontwikkeling sluit aan bij doelstellingen voor de ontwikkeling van Almere, zoals recent benoemd in het Handelingsperspectief Oostflank MRA (oktober 2019).

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met de gemeente Almere, de provincie Flevoland, NS en ProRail.

Doelstellingen:

- het verbeteren van de stationsomgeving als aantrekkelijke plek in de stad om te wonen, werken, studeren, ondernemen en verblijven.
- het verbeteren van de stationsomgeving als comfortabel en optimaal functionerende schakel in de deur-tot-deur reis.
- station en stationsomgeving doorontwikkelen tot een aantrekkelijke entree/plek van ontvangst en daarmee een visitekaartje van de stad.
- optimaal benutten van de economische potentie van het knooppunt Almere Centrum.

Mijlpalen:

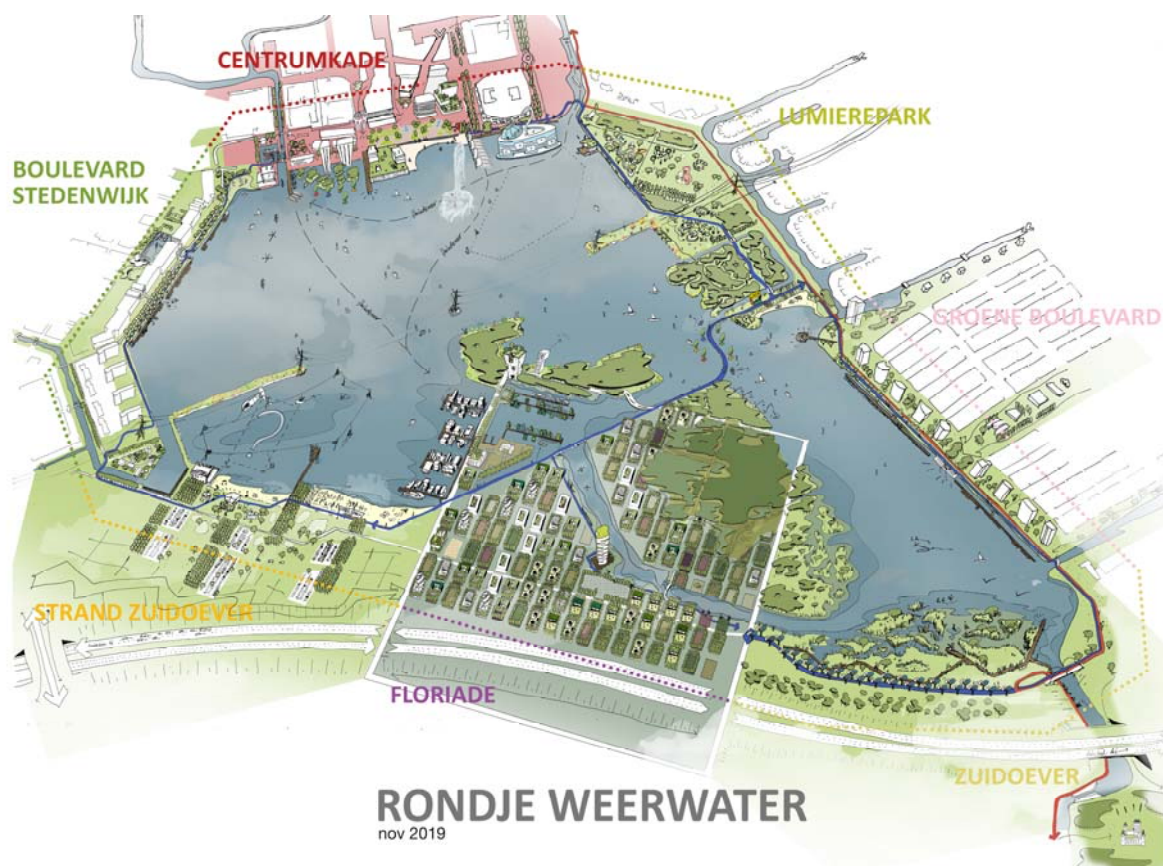
2022 oplevering station
oplevering openbare ruimte

3.2 (Rondje) Weerwater

Door strategische ingrepen op het Weerwater, op de Esplanade, langs het rondje Weerwater en door de komst van de Floriade(wijk) op de zuidoever wordt het Weerwater letterlijk en figuurlijk het hart van Almere. Voor het Weerwater en omgeving is in 2016 een visie en inrichtingsplan ontwikkeld in samenspraak met bewoners en ondernemers. Waarbij de eerder geschetste doelen als uitgangspunt zijn gesteld:

- Het Weerwater als bestemming;
- Sterke relatie met de oevers;
- Diverse programma's en activiteiten op het Weerwater en langs de oevers;
- Hoogwaardige recreatie routes vanuit de stad en regio takken aan op het Rondje Weerwater;
- Ecologische en recreatieve waarde van het Weerwater zijn in balans.

In de afgelopen jaren is gewerkt aan de track op het zogenoemde korte Rondje en de Weerwaterbrug. Het project Kort Rondje Weerwater is nog niet afgerond, omdat na de aanleg nog de inrichting moet plaatsvinden. In de komende jaren wordt daarom ingezet op het verder realiseren van bovenstaande doelen door middel van het creëren van ontmoetingsplekken, het doorontwikkelen van deelgebieden, het stimuleren van het gebruik van het water via voorzieningen en programmering. Uit een uitgevoerde risicoscan door een extern bureau komt naar voren dat juist het aanjagen van programmering in de komende jaren de grootste bijdrage levert aan het halen van de doelstellingen.

Afbeelding: impressie Rondje Weerwater

Doelstellingen:

- *Het Weerwater als bestemming:* het Weerwater wordt geschikt gemaakt voor waterrecreatie en biedt ruimte voor initiatieven van bewoners en ondernemers. Ook wordt verkend of en hoe er een icoon kan komen in of op het water, die bijdraagt aan het trekken van bewoners en andere bezoekers.
- *Sterke relatie met de oevers:* de oevers rond het Weerwater hebben, in ieder geval bij het centrum aan de noordoever en het Lumière park aan de westoever, een sterke verbinding met het water. De ruimtelijke opzet van de oevers wordt gewijzigd van achterkant naar voorkant, onder meer door de aanleiding van een doorlopende recreatieve sport-, fiets- en wandelroute van zo'n 7 kilometer en een verkort rondje van zo'n 4 kilometer. De bereikbaarheid van het water wordt verbeterd door de aanleg van steigers en boardwalks. Een iconische burg tussen Lumière park en Floriade draagt mede bij aan het verbinden van de verschillende oevers.
- *Diverse programma's en activiteiten op het Weerwater en langs de oevers:* om het dagelijks gebruik (hardlopers, bootjes, fietsen, terrasjes) te stimuleren, worden diverse functies en activiteiten op de oevers en langs het Rondje Weerwater toegevoegd. Daarnaast wordt ingezet op evenementen, wedstrijden en ontwikkelingen rondom en op het Weerwater, in het bijzonder in het deel tussen Esplanade, Lumière park en Floriade. De Esplanade zelf wordt heringericht als groene ontmoetingsruimte met evenementen die 'te gast' zijn op dit stedelijk podium aan het water, een paviljoen aan het water, een traplandschap voor jong en oud en mogelijk ook een waterspeeltuin. Experimenten en initiatieven op en rond het Weerwater die bijdragen aan meer gebruik en uitstraling worden ruimhartig toegestaan en waar mogelijk ondersteund.
- *Hoogwaardige recreatie routes vanuit de stad en regio takken aan op het Rondje Weerwater:* de routes vanuit de boswachterij Almeerderhout (en de Kemphaan), het Beginbos/Vroege Vogelbos, het Beatrixpark/Noorderplassen en vanuit de Leeghwaterplas sluiten direct aan op het Rondje

Weerwater. Zo vormt het Rondje Weerwater onderdeel van een stedelijk en regionaal netwerk van fietsroutes, wandelpaden en daaraan verbonden diverse recreatieve voorzieningen. Via bewegwijzering, materialisatie en een hogere intensiteit van voorzieningen wordt het recreatief gebruik gestimuleerd.

- *Ecologische en recreatieve waarde van het Weerwater zijn in balans*: de toevoeging van diverse recreatieve programma's op en rond het Weerwater is in balans met de ecologische waarde van het water. Vaarroutes zijn verbeterd, ecologische maatregelen zijn genomen zoals de realisatie van natuurvriendelijke oevers en de verbetering van de Blauwe As.

Mijlpalen

2021	tweede fase herinrichting Esplanade
2021 e.v.	jaarlijkse programmering Weerwater
2022	ruimtelijke ingrepen gereed ter bevordering van recreatief gebruik Weerwater (o.a. vaarverbinding, ankerpunten)

3.3 Almere Centrum - eeuwig jonge binnenstad

Met het sleutelproject 'Almere Centrum – eeuwig jonge binnenstad' wordt ingezet op de doorontwikkeling van winkelcentrum naar kloppend hart van de stad en regio ter bevordering van de economische groei. Bij dit sleutelproject ligt de nadruk op het versterken van de functiemix, de regionale positionering, de routing en het ontwikkelen van de Groene Loper, vanaf de noordzijde van het station, via het Weerwater, tot aan de Floriadewijk.

Door de centrumpartners worden gezamenlijke projecten en activiteiten voorzien, die aansluiten op de programmadoelen zoals benoemd in de visie en programmaplan '*Almere Centrum, de eeuwig jonge binnenstad*'. In de komende jaren wordt ingezet op het versterken van de functiemix, bestaande uit het toevoegen van woningbouw in het centrum, het blijvend vernieuwen van retail en horeca, het stimuleren van informele werklocaties (middelen partners en gemeente), het versterken van regionale aantrekkingskracht en de routing en pleinen.

Mijlpalen

2021	Oplevering Stadspark – stadhuispromenade
2021 e.v.	Oplevering projecten 'Zeegroen' (o.a. deelproject gereed bij oplevering station)
2021 e.v.	Programmering ter versterking regionale positionering

3.4 Floriade

Vanaf het voorjaar van 2022 vindt in Almere de zevende wereldduinbouwtentoonstelling Floriade Expo 2022 plaats. Met het thema 'Growing Green Cities' richt dit evenement zich gedurende zes maanden op de groene stad van de toekomst. Tijdens het evenement is het Floriadeterrein een levend laboratorium. Met inspirerende tentoonstellingen van landen, steden en innovatieve bedrijven uit de groensector en daarbuiten. Maar ook met veel attracties, kunst en cultuur en een beeld- en sfeerbepalend arboretum van bomen, struiken en bloemen.

De provincie Flevoland heeft de provinciale bijdrage van €10 miljoen aan de Floriade ondergebracht in het Fonds Verstedelijking Almere. Bij motie hebben Provinciale Staten aangegeven dat de provinciale betrokkenheid zich richt op het invulling geven van het gastheerschap, op het aanjagen van innovaties en op het benutten van de expo om op de Growing Green Cities thema's onze kenniseconomie structureel te versterken. De projecten die uit de provinciale cofinanciering gefinancierd worden zijn

het economisch programma Floriade Werkt, Floriade Bruggen, en Floriade Dialogues en Floriade programmering.

3.4.1 Floriade Bruggen

Bij het groene, duurzame karakter van de Floriade en de beoogde latere gebiedsontwikkeling horen duurzame, innovatieve bruggen. Hiertoe is de markt uitgedaagd om met innovatieve, circulaire ontwerpen te komen voor twee bruggen die in het gebied moeten worden aangelegd. De winnende ontwerpen worden de komende tijd gerealiseerd en maken tijdens Floriade onderdeel uit van de expo. Tijdens het creatieve proces om samen met partners de twee circulaire bruggen te ontwerpen, overkwam ons iets bijzonders: er werden ons bruggen van elders in het land aangeboden. Bruggen die bv. niet meer sterk genoeg zijn voor het steeds intensievere vrachtverkeer, maar die nog prima een tweede leven kunnen krijgen als fiets- en voetgangersbrug. Of bruggen die ergens tijdelijk zijn neergelegd (zoals bij de aanleg van de Reevesluis in het Drontermeer) en die zoeken naar een volgende bestemming. Maar ook een biocomposietbrug die de TU Eindhoven heeft ontwikkeld en waarvoor een bestemming wordt gezocht. Dit heeft ons ertoe gebracht een Bruggencampus op te richten waar we samen met kennisinstituten en bedrijfsleven zo veel mogelijk willen leren over circulariteit in bruggenbouw. Kennis die we tijdens de Floriade met de wereld willen delen.

Mijlpalen

- 2021 realisatie Floriade Bruggen
- 2022 kennis delen tijdens de Floriade

3.4.2 Floriade Programmering

Voor de resterende € 4,5 miljoen provinciale cofinanciering voor de Floriade, is een gezamenlijke menukaart opgesteld met een aantal mogelijke activiteiten. De zoektocht was en is om activiteiten te vinden die zo goed mogelijk passen bij zowel de gemeentelijke kaders (bijdragen aan ontlasten van de business case Floriade) als de provinciale kaders (economische structuurversterking, innovaties, gastheerschap, regionale uitstraling). In het Jaarprogramma 2020 is vastgelegd dat de resterende middelen ingezet worden op de volgende onderdelen:

1. Flevoland op de Floriade en de Floriade in Flevoland
2. Avondopenstelling en culturele programmering
3. Congressen
4. Attracties
5. Iconen van duurzaamheid

De bovengenoemde onderdelen worden in de loop van 2020 door de provincie Flevoland verder uitgewerkt, in afstemming met diverse partners, waaronder de BV Floriade en de Flevolandse gemeenten.

Doelstellingen

Invulling geven aan het gastheerschap van Flevoland en partners, innovaties op het gebied van met name Feeding the City aanjagen (met een focus op korte ketens en plantaardige eiwitten), ondernemers en kennisinstellingen een podium bieden op de Floriade, de Floriade tot een evenement maken dat de gehele regio inspireert, de Floriade benutten als een podium waar we laten zien waar we in 2022 trots op zijn (onze innovatiekracht), maar waar we ook met bedrijven werken aan een zo mogelijk internationale kennis- en innovatieagenda waarmee we de uitdagingen voor de toekomst aanpakken.

Mijlpalen

- 2022 Een succesvolle Floriade, zowel voor 2 miljoen consumenten als voor zakelijke ontmoetingen.

3.5 Meerjarenraming

Bedragen € x 1.000

	Oud = O	Nieuw = N						O+ N	Nieuw
	Bestaande middelen 2021 (incl. indexering)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021-2025	Co-financiering
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025									
<i>Hart van de Stad</i>									
Programmasturing lijn 1	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250	PM
Station en omgeving	-4.512	0	0	0	0	0	0	-4.512	-20.000
(Rondje) Weerwater	-1.376	-3.480	-1.130	-680	-680	-380	-6.350	-7.726	0
Almere Centrum	-970	-1.180	-1.180	-1.430	-1.930	-430	-6.150	-7.120	-8.600
Floriade projecten	-4.281	0	0	0	0	0	0	-4.281	0
<i>subtotaal</i>	<i>-11.389</i>	<i>-4.660</i>	<i>-2.560</i>	<i>-2.360</i>	<i>-2.860</i>	<i>-1.060</i>	<i>-13.500</i>	<i>-24.889</i>	<i>-28.600</i>

Toelichting cofinanciering

Station en stationsomgeving

Naast de investeringen vanuit het FVA investeren NS en ProRail gezamenlijk ca. 20 mln in de vernieuwing van het station.

Almere Centrum

De gezamenlijke partners in Almere Centrum (met name: vastgoedeigenaren, ondernemers, citymarketing in dit geval) investeren voor minimaal €1,6 miljoen per jaar in de marketing en organisatie van evenementen in en ten behoeve van Almere Centrum.

Daarnaast is sprake van een groot volume aan investeringen door ontwikkelaars en beleggers in de continue verbetering van o.a. de retail portefeuille en de toevoeging van functies, het vergroten van de functiemix en het realiseren van woningbouw.

4 LEER- EN WERKOMGEVING

Een sterke, diverse en kwalitatief hoogwaardige onderwijsstructuur is een levensader voor elke stad. Goed onderwijs zorgt voor een goed opgeleide beroepsbevolking en stimuleert ondernemerschap. Het draagt bij aan de economische groei en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en (jonge) mensen.

Almere wil een stad zijn waar alle mensen hun talenten optimaal kunnen ontwikkelen, een leven lang. Een stad waar het onderwijs naadloos aansluit op de arbeidsmarkt, waar ondernemerschap en innovatie floreren en waar Almeerse jongeren in hun eigen stad kunnen blijven wonen om te studeren. Een stad waar kennisinstellingen, bedrijven, studenten en werknemers zich graag willen vestigen omdat hier altijd goede werknemers te vinden zijn, er een innovatief en ondernemend klimaat heerst en in samenwerking wordt gewerkt aan nieuwe kennis en producten.

Almere heeft de ambitie om de vijfde stad van Nederland te worden en door te groeien naar 350.000 inwoners, hier hoort een volwaardig en volledig onderwijsaanbod bij. De investeringen die afgelopen jaar in het hoger onderwijs zijn gedaan werpen hun vruchten af. De vestiging van Windesheim en Aeres Hogeschool hebben gezorgd voor een brain gain naar Flevoland. Het aantal studenten stijgt sneller dan verwacht. Maar in verhouding heeft Almere een lager aanbod aan hoger opgeleiden dan omringende grote steden, terwijl het Almeerse bedrijfsleven juist aan deze groep behoefte heeft. De ontwikkeling van nieuwe kennis en innovatie blijft achter, omdat de verwevenheid tussen bedrijven, onderwijs en kennisinstellingen nog beperkt is. Daarnaast is de werkgelegenheid in Almere en Flevoland erg gevoelig voor conjunctuur; er is veel werk in economisch hoogtij, maar weinig werk in tijden van recessie. Dat is vooral een risico voor lager en middelbaar opgeleiden, waar Almere er relatief veel van heeft. Bovendien is er veel flexibele arbeid waar weinig aandacht is voor het opbouwen van nieuwe kennis en vaardigheden. Terwijl dit hard nodig is in het licht van krimpende sectoren in de 'oude' economie en groeiende sectoren in de 'nieuwe economie'.

De komende jaren zet de programmalijn 'Leer- en Werkomgeving' in op de weerbaarheid en veerkracht van de economie van Almere en van de regio. Eén van de leidraden uit de eerste fase Handelingsperspectief. Dat betekent allereerst dat we ons richten op kennis en innovatie door de samenwerking tussen kennisinstellingen, het bedrijfsleven en de overheid te stimuleren. Het hoger onderwijs wordt uitgebreid, praktijkgericht onderzoek krijgt verder vorm, samenwerking met universiteiten wordt gecultiveerd, zodat er ook universitaire opleidingen in de stad aangeboden kunnen gaan worden. Tegelijkertijd vergroten we de kansen voor bewoners om zich te blijven ontwikkelen met perspectief op werk in groeiende sectoren. Tot slot wordt het vestigingsklimaat voor bedrijven en (jonge) werknemers versterkt door de uitbreiding van internationaal onderwijs.

In deze programmalijn zijn de volgende sleutelprojecten opgenomen:

- De afronding van **Floriade Werkt!**
- De volgende fase van de **Flevo Campus**: uitbouw Aeres Hogeschool naar een internationaal erkende University of Applied Sciences, samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden aan verbetering, vernieuwing en verandering van het stedelijk voedselsysteem, in opleiden, onderzoeken en ondernemen.
- Tweede fase van de **Internationale Campus**: uitbreiding van 700 naar 1.000 plekken
- **Kenniscampus Stadshart**: kennisinstituut en campusontwikkeling met nieuwe hoofdlocatie Windesheim, studentenhuisvesting, economische broedplaats en studiefaciliteiten

- **MBO ICT Field Lab:** inrichten ICT field lab bij ROC in Almere Buiten als gezamenlijke research & development afdeling. Hier komt theoretische kennis opbouw, werken aan opdrachten (procesoptimalisatie en product portfolio) vanuit het Almeerse bedrijfsleven, het binden en aantrekken van Almeers talent en het faciliteren van een broednest voor start-ups en scale-ups samen.

4.1 Floriade Werkt!

Onder de titel Floriade Werkt! stimuleert de provincie kennisontwikkeling en innovaties op het gebied van 'Feeding the City'. Met dit programma wordt het lokale en regionale bedrijfsleven verbonden met de (inter)nationale agrofood- en tuinbouwsector om zo de economische ontwikkeling van de regio te bevorderen.

Op het toekomstig evenemententerrein van de Floriade wordt een fysiek Innovatiepaviljoen gerealiseerd, waar de provincie Flevoland als gastheer aan bedrijven en instellingen een podium biedt om te netwerken en te experimenteren. Vanaf de opening in het najaar van 2020 tot en met het evenement in 2022 is het gebouw het podium van innovaties. De inhoudelijke vulling wordt mogelijk gemaakt vanuit het project Floriade Werkt! Na de Floriade zal het innovatiepaviljoen, samen met de nieuw te bouwen hogeschool van Aeres, het hart vormen van Flevo Campus. Het innovatiepaviljoen wordt door de provincie zelf gefinancierd, los van de € 10 miljoen cofinanciering voor de Floriade.

In aanloop naar de Floriade 2022 worden innovatiewedstrijden, zogenoemde challenges, georganiseerd. Ze zijn bedoeld om 'reuring' te genereren op weg naar de Floriade, innovaties aan te jagen en het Innovatiepaviljoen te vullen met activiteiten. Tevens leveren ze input op voor Flevo Campus en dragen ze bij aan een structurele versterking van onze kenniseconomie. De eerste challenge in 2017 heeft 47 innovatieve ideeën over de toekomst van ons voedsel opgeleverd. De tweede challenge in 2019 was een kookwedstrijd voor de Flevolandse horeca, waarin de chefs werden uitgedaagd om één nieuw gerecht aan de menukaart toe te voegen dat voor 80% uit plantaardige eiwitten bestond. Omdat de voedselinnovatie de hele keten van boer tot bord moet betreffen, zijn ook met boeren teeltproeven geïnitieerd voor verse soja en veldbonen. Het eerste jaar 2019 leverde veel nieuwe kennis en nieuwe bedrijvigheid in Flevoland op. Een derde challenge zal naar verwachting in 2021 plaatsvinden.

Binnen Floriade Werkt! is voorts € 1 miljoen gereserveerd om het Innovatiepaviljoen te vullen met ondernemersactiviteiten. Dit geld zal pas worden aangewend vanaf het moment dat het paviljoen in het najaar van 2020 zijn deuren opent.

Doelstellingen

De doelstellingen van Floriade Werkt! zijn het stimuleren van de economische ontwikkeling en het versterken van de economische structuur van de regio door het lokale en regionale bedrijfsleven te helpen bij innovatie en ontwikkeling. Dit wordt gedaan door het organiseren van netwerken en challenges, het aanjagen van voedselinnovaties.

Mijlpalen

2021 Derde challenge

4.2 Flevo Campus

Flevo Campus is een initiatief om te komen tot een sterk cluster van onderzoek, ontwikkelen, opleiden en ondernemen op het gebied van stedelijke voedselvoorziening. Flevo Campus is een initiatief van vier partijen, Aeres Hogeschool Dronten/ Almere, AMS Institute, de provincie Flevoland en de gemeente Almere. In 2017 is Flevo Campus gestart en in 2019 is de samenwerking tussen de partners geëvalueerd. De organisatie ontwikkelt zich door van pionieren in de eerste fase, naar ontwikkelen en

stabiliseren in de komende fase. Een gerichte doorontwikkeling vanuit een gezamenlijk perspectief van de partners staat de komende periode centraal.

Flevo Campus streeft er naar om in 2022 nationaal leidend te zijn in het denken over voedselvoorziening vanuit het perspectief van de stedelijke voedselconsument. Hierbij ontstaat stap voor stap daaraan gerelateerde bedrijvigheid. Flevo Campus presenteert zich met (name op de Floriade) steeds meer op een internationaal podium. Onderzoekers (van met name WUR en Aeres), opleiders (van Aeres en ROC Almere), internationale studenten, startende en bestaande voedselondernemers en chefs werken samen aan verbetering, vernieuwing en verandering van het stedelijk voedselsysteem.

De fysieke Campus op het Floriade terrein is in 2022 zichtbaar op drie kavels. Nieuwe functies, zoals de chefs opleiding en Low Food Lab zijn dan operationeel. Op de Campus wordt opgeleid, onderzoekers en ondernemers treffen elkaar, het debat over stedelijke voedselvoorziening vindt daar plaats en nieuwe ontwikkelingen starten. De campus functioneert als een living lab. Flevo Campus presenteert zich via de Floriade Dialogues Summit en benut de internationale netwerken van partners, de Ellen MacArthur Foundation en Milan Urban Food Policy Pact (MUFPP). Op Utopia is een toonaangevende groene infrastructuur gerealiseerd met o.a. agroforestry. En in het entreegebied van de Floriade vertelt Flevo Campus het verhaal van stedelijke voedselvoorziening in de Village en via een groot kunstproject van Carolyn Steel en Ahmet Polat.

De ambitie is dat in 2025 de clusterontwikkeling van Flevo Campus volwassen is. Er zijn dan meerdere kennispartners en er is een innovatief klimaat en open innovatie met bedrijven. Er is een sterk samenhangend netwerk van onderzoek, opleiden, innovatie en ondernemen. Aeres Hogeschool Almere is een internationaal erkende University of Applied Sciences op gebied van Food, Nature en Urban Green met topopleidingen, toepassingsgericht onderzoek en een sterk (internationaal) netwerk. De fysieke plek op het Floriade terrein is 'af', alle kavels rond het centrale plein zijn gevuld met functies rond stedelijke voedselvoorziening. Innovatieve voedselbedrijven zijn geland in de stad, de nabijheid van de Campus genereert steeds meer externe financiering, Aeres is principal partner en de financiering vanuit FVA is niet meer noodzakelijk voor de levensvatbaarheid.

Vanuit de provincie Flevoland, de gemeente Almere en Aeres Hogeschool is er de wens om een lectoraat duurzaamheid te starten. Dit deelproject is opgenomen in de programmalijn Circulaire economie en Energie (sleutelproject Circulaire economie) en wordt in samenwerking met programmalijn Groene en Waterrijke identiteit uitgewerkt.

Doelstellingen:

Bedrijven, kennisinstellingen en overheden werken in Flevo Campus samen aan verbetering, vernieuwing en verandering van het stedelijk voedselsysteem. Met Flevo Campus willen we komen tot:

- uitbreiding en versterking van hoogwaardige 'groene' kennisfuncties in Almere: internationale studenten, topopleidingen, spraakmakende wetenschappers, succesvolle promovendi, innovatieve chefs.
- versterking van de lokale en regionale economische structuur door kennistoepassing van bedrijven, die daarbij op maat gesteund worden door kennisinstituten als WUR en Aeres.
- vestigen van een internationale reputatie als groene, veerkrachtige stad, die functioneert als (wetenschappelijke) praktijkwerkplaats voor stedelijke voedselvoorziening, gericht op vers, gezond, regionaal en betaalbaar voedsel voor iedereen.
- zichtbare verbeteringen, vernieuwingen en veranderingen van het voedselsysteem in en om Almere.

Mijlpalen:

Als programma is Flevo Campus zelf beperkt in staat daadwerkelijke resultaten tot stand te brengen. Veel is afhankelijk van de inspanningen en daadkracht van de partners. Flevo Campus spant zich op vijf onderdelen in, om te komen tot concrete resultaten:

1. Bijdragen aan kennisontwikkeling rond stedelijke voedselvoorziening, met als hoekstenen: opleiden, onderzoek en kennis delen:
 - a. Aeres Hogeschool is als University of Applied Sciences internationaal gekend met nieuwe opleidingen, toegepast onderzoek en interessante evenementen
 - b. **Jaarlijks** halen 5 onderzoeken de nationale publiciteit
 - c. Aan conferenties nemen minimaal 2.000 geïnteresseerden deel
 - d. Publieksbereik van publicaties is hoog en score is goed
 - e. Internationale doorbraak van twee innovaties **per jaar** van Low Food Lab
2. Mogelijk maken van het opleiden van voedselveranderaars (kweekvijver)
 - a. **Jaarlijks** studeren 250 voedselveranderaars af
 - b. **Jaarlijks** zijn er 50 deelnemers aan de Denktanks
 - c. **Jaarlijks** studeren er minstens 20 topchefs af en 40 chefs op MBO-4 niveau
3. Zorgdragen voor een innovatief klimaat, waarin ondernemersinitiatieven gedijen (broedplaats)
 - a. **Jaarlijks** zijn er 25 nieuwe startende ondernemers
 - b. 5 bedrijven ontwikkelen zich **jaarlijks** door
 - c. 5 nieuwe bedrijven van elders sluiten zich in de buurt van de Campus aan
 - d. Bestaand regionaal voedselbedrijfsleven geeft campus een goede score voor dienstbetoon
 - e. Aantal nationale voedselbedrijven is vertegenwoordigd op de campus
4. Stimuleren van leiderschap in het (inter)nationale denken over stedelijke voedselvoorziening: Almere is de plek voor toepassingsgerichte kennisontwikkeling en innovaties, waarbij stad en ommeland worden gebruikt als living lab.
5. Fysieke ontwikkeling van de Campus: in **2025** is de fysieke campus af; op 5 kavels wordt minstens 5.000 – 6.000 m² benut.

De effecten kunnen nog vergroot worden als succesvolle activiteiten verbonden worden met Europese programma's (en subsidies). De provincie speelt hierin een belangrijke rol. Zie ook programmalijn Circulaire economie en Energie, sleutelproject Circulaire economie, onderdeel Stedelijke voedselsystemen.

4.3 Internationale Campus

De Metropoolregio Amsterdam trekt meer dan ooit internationale bedrijven aan en gevestigde bedrijven breiden uit. De regio wil deze aantrekkingskracht behouden en uitbreiden. Een van de belangrijkste randvoorwaarden voor het aantrekken van internationale werknemers is het beschikbaar hebben van plekken op internationale scholen. In het Handelingsperspectief worden internationale scholen genoemd als voorzieningen die een belangrijke sleutel zijn voor de economische ontwikkeling van Almere. Het sleutelproject sluit aan bij de ambities van Human Capital Agenda Almere en de Economische Agenda.

In fase twee van dit sleutelproject wordt ingezet op uitbreiding en verbetering van de internationale schoolvoorziening in Almere. Door samenvoeging én uitbreiding van de huidige scholen op één campus ontstaat er een schaalniveau waarmee Almere herkenbaar is als onderwijsstad waar expats willen wonen en (internationale) bedrijven zich willen vestigen. Met een bijdrage uit de eerste tranche FVA is de eerste fase van de internationale campus gerealiseerd: de bouw van een campus voor 700 leerlingen. De groei van de scholen wordt gemonitord. Mede op basis daarvan worden afspraken gemaakt over een eventuele uitbreiding en de onderzoeken die daarvoor nodig zijn. De verwachting is dat in 2022 nagenoeg 700 leerlingen in de school gehuisvest zijn. Het nieuwe gebouw zal een aanzuigende werking hebben. Uit de groeiprognose van de MRA-regio blijkt dat tussen 2020 en 2030 de groep internationale kinderen in Almere met 37% zal toenemen. In de periode 2021-2025 is het

vrijwel zeker dat er een kredietbesluit genomen moet worden voor de uitbreiding van het gebouw, waarin de groei naar 1.000 leerlingen mogelijk is.

De uitbreiding zal deels gerealiseerd worden uit onderwijshuisvestingsmiddelen van de gemeente Almere en de plus wordt gefinancierd uit het FVA. Deze plus is nodig voor de extra vierkante meters en extra kwaliteit die nodig is voor deze school om het als grootstedelijke en concurrerende school te kunnen realiseren, dat een gunstig effect heeft op het vestigingsklimaat van Almere. Met de uitbreiding zal net als in de eerste fase een beroep gedaan worden op de scholen op de MRA voor cofinanciering.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met de schoolbesturen van Het Baken en de Almeerse Scholen Groep (ASG), de provincie Flevoland en de MRA.

Doelstellingen:

- Aantrekkelijk woonmilieu scheppen voor internationale werkgevers en werknemers.
- Versterken van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel.
- Uitbreiding internationale campus van 700 leerlingen naar 1.000 leerlingen.

Mijlpalen:

2023 besluit uitbreiden
2024 definitief ontwerp uitbreiding Internationale Campus
2025 realisatie uitbreiding Internationale Campus

4.4 Kenniscampus Stadshart

(Hoger) onderwijs is een essentiële pijler om de economische structuur in Almere en Flevoland te versterken. Met het realiseren van de Kenniscampus Stadshart, waarbij de binnenstad als campus het leidend principe is, wordt een volgende stap gezet om hoger opgeleiden te binden aan Almere en kennis, innovatie en ondernemerschap te stimuleren. Hiervoor wordt ingezet op meerdere onderdelen, die elkaar versterken. Windesheim is in de afgelopen jaren uitgegroeid tot een volwaardige hogeschool in Almere met een breed opleidingsaanbod. De hogeschool staat nu voor de opgave om grotere huisvesting te realiseren in combinatie met het versterken van onderzoek en innovatie en doorontwikkeling van het profiel van de school. In dit sleutelproject komen beide onderdelen aan bod.

Windesheim zet in op een inhoudelijke doorontwikkeling van een brede hogeschool naar een kennisinstituut voor de stad en de regio. Op deze manier kan het hbo-aanbod worden versterkt en een 'academische kop' op de hogeschool worden ontwikkeld. Daarin worden verbindingen aangegaan met een technische universiteit, andere kennisinstellingen en organisaties en bedrijven in de regio. De inhoudelijke kop versterkt het profiel van Windesheim, jaagt economische bedrijvigheid met een kenniscomponent aan en levert kennis en innovatie op voor de stad passend bij de maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Het instituut is een fysieke plek waar publieke en private partijen elkaar ontmoeten in onderwijs, onderzoek en praktijkvraagstukken. Het is een plek waar bedrijven en instellingen samenwerken met elkaar en kennispartners en gebruik kunnen maken van fieldlabs (testopstellingen) met de laatste technologieën. Fieldlabs gaan echter niet alleen over techniek. Ook nieuwe vormen van besluitvorming en nieuwe businessmodellen zijn te testen in een fieldlab.

De stad Almere heeft net als alle steden een grote opgave in energietransitie, maar heeft daarnaast kwantitatief een unieke opgave in omvangrijke duurzame nieuwbouw in wijken die ook moeten bijdragen aan inclusie. Met dit gegeven werkt Windesheim aan een kennisinstituut met als werktitel

Urban Innovation Institute. In het instituut is ruimte voor experimenten en innovaties op het gebied van technologische en organisatorische toepassingen in het bouwen en het realiseren van duurzame, inclusieve wijken.

Over samenwerking rondom onderzoek en onderwijs vinden gesprekken plaats met een universiteit. Er is al operationele ervaring op het gebied van doorlopende leerlijn en cross-sectoraal samenwerken binnen het netwerk van Tech Your Future. Windesheim kan zijn lectoraten in Almere en Zwolle inzetten. Er zijn gesprekken gevoerd met verschillende bedrijven en organisaties die ook hebben aangegeven mee te willen doen: Techniek Nederland/OTIB (Regio Midden (provincie Utrecht, Flevoland en Gooi- en Vechtstreek), projectontwikkelaar BUN en installatiebedrijf Breedveld&Schröder, woningstichting Goede Stede, Bouwtalent Noord, Business Club Almere City FC en ontwikkelingsmaatschappij Horizon. Ook de zorg- en welzijnspartners, zoals zorgorganisatie Coloriet, uit het netwerk rondom het 'Centrum voor praktijkvraagstukken' zijn betrokken. De komende maanden wordt de kring van partners uitgebreid, meer bedrijven en instellingen melden zich aan. Daarnaast wordt de samenwerking verkend met de programmalijn Vernieuwend Wonen. Het partnerschap met een cluster van hogeschool, technische universiteit en bedrijven biedt kansen om experimenten in deze programmalijn dieper te verankeren in de stad en regio. Tevens is er een verbinding met PRICE, uit programmalijn Circulaire economie en Energie.

Tegelijkertijd zet Windesheim in op een nieuwe hoofdlocatie in het centrum, met ruimtes voor fieldlabs en bedrijvigheid. Door de groei van het studentenaantal heeft Windesheim meer ruimte nodig. Voor definitieve huisvesting is nieuwbouw op een prominente locatie in de binnenstad voorzien. Dit betekent een herstructureringsopgave voor de binnenstad, zodat op de nieuwe locatie de hogeschool maximaal onderdeel van de campusbeleving wordt en bijdraagt aan de inhoudelijke ontwikkeling van deze campus. De samenwerking tussen de opleidingen onderling en met het praktijkgericht onderzoek (lectoraten) wordt zo verbeterd. Ook versterkt dit de zichtbaarheid van Windesheim.

Daarnaast is het gewenst om studentenhuysvesting in het centrum te realiseren. Een studentencampus waar Almeerse en Flevolandse studenten huisvesting kunnen vinden, en ook studenten uit de rest van het land en internationaal. De huisvesting voor studenten is een regionale opgave. In de regio is voor de komende periode een tekort aan studentenhuysvesting voorzien, waarbij Almere kan bijdragen aan het oplossen daarvan. Maar ook voor Almeerse studenten zelf, geldt een groeiende behoefte aan adequate studentenhuysvesting. Dit is een samenwerking van de UvA, VU en de Almeerse Hogescholen. Het is van belang dat er een community wordt gevormd die ook een sterke relatie heeft met de stad, met zowel de maatschappelijke opgaven als de economische bedrijvigheid.

De investeringen in studentenhuysvesting zullen door marktpartijen (woningen en commerciële, campus ondersteunende functies) en door de samenwerkende onderwijsinstellingen (UvA (HvA), VU, Aeres en Windesheim) en de gemeente worden gedaan (studiefaciliteiten en community building). De huisvesting voor de hogeschool zal voor rekening van Windesheim komen. De bijdrage uit het FVA wordt ingezet voor het realiseren van ruimtes voor een economische broedplaats in het nieuwe gebouw van Windesheim, studiefaciliteiten, community-vorming en een gezamenlijke programmering van congressen, onderwijsactiviteiten en webinars op de campus (plint), met een sterke verbinding met de binnenstad en het Almeers bedrijfsleven. De universiteiten committeren zich voor langere termijn aan Almere en zullen mee investeren in deze activiteiten. Ook wordt verkend of het profiel van de internationale studenten kan aansluiten bij het thema van het kenniscentrum en de maatschappelijke opgaven van de stad.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met Windesheim, VU, UvA, TU Twente.

De nieuwbouw van Windesheim en realisatie van studentenhuisvesting in het centrum wordt in nauwe samenwerking met programmalijn Hart van de Stad uitgewerkt.

Doelstellingen

De kenniscampus draagt voor de korte en middellange termijn bij aan:

- Groei van het (hoger geschoold) arbeidspotentieel voor bestaande en nieuwe werkgevers in Almere en Flevoland
- Levendigheid in het centrum: studenten kleuren de stad en zorgen voor een levendig klimaat en een ander bestedingspatroon
- Stimuleren en versterken van (sociaaleconomische) netwerken in Almere en de regio
- Studenten kunnen met stages en opdrachten werken aan maatschappelijke en economische thema's en kunnen partijen (overheid en ondernemers) verder helpen
- Meer kennis en innovatie voor Almere en regio: een verdere brain gain voor Flevoland
- Toevoeging voor de stad als belangrijke schakel in de woonmogelijkheden, waarbij ontlasting van de druk op de bestaande sociale woonvoorraad
- Er wordt een voedingsbodem gecreëerd voor de komst van wetenschappelijk onderwijs naar Flevoland.

Mijlpalen

2020	- Voorbereiding en ontwikkeling van onderzoeksprogramma in samenwerking van bedrijvenpartners, zorgpartners, universiteit, lectoraten.
- Pilot fieldlabs (waar onder MKB labs).
- Aanvraag vierde lectoraat Almere.
- Overeenstemming met universiteit over onderwijs.
- Marktonderzoek en toets macrodoelmatigheid voor nieuwe opleiding(en).
2021	- Kennisinstituut en onderzoeksprogramma operationeel.
- Start programma van fieldlabs rondom de thema's.
- Start werving deelnemers onderwijs..
2022	- Onderzoeksprogramma op sterkte.
- Start master.
- Start eventuele universitaire bachelor.
2023	Voorbereiding, definitief ontwerp nieuwbouw Windesheim
Voorbereiding en ontwerp studentenhuysvesting
2024	Realiseren nieuwbouw Windesheim en studentenhuysvesting
2025	Nieuwbouw klaar

4.5 MBO ICT FieldLab

Een belangrijk zorgpunt in de Almeerse arbeidsmarkt is de oververtegenwoordiging van MBO-ers, en dan meer specifiek MBO administratief. Hier is weinig tot geen perspectief voor in de toekomstige arbeidsmarkt. Deze groep is dermate oververtegenwoordigd in Almere, dat dit grote consequenties kan hebben op sociaal, economisch, cultureel en financieel gebied als deze groep niet naar andere disciplines geleid wordt, door middel van onderwijs. In deze groep zijn verschillende subgroepen te onderscheiden: huidige MBO-leerlingen, de huidige beroepsbevolking, werkzoekenden zonder uitkering, maar het is ook de grootste groep in de WW (45+ vanuit de banken en verzekeraars). Daarnaast is Almere een echte MKB-stad, met weinig grote bedrijven. Het is een ondernemende stad, maar kent ook relatief meer faillissementen. Start-ups en scale-ups groeien minder snel en willen gefaciliteerd worden.

Vanuit het ministerie van EZK wordt ingezet op het ondersteunen en stimuleren van het (kleine) MKB: het landelijke MKB actieplan (2018). Er zijn inmiddels diverse (financiële) regelingen om het MKB te ondersteunen bij belangrijke vraagstukken zoals digitalisering. Het is van belang dat ook de (kleine) MKB-ers in het kader van een Leven Lang Ontwikkelen er voor zorgen dat hun personeel mee kan groeien en zich blijvend kan scholen en ontwikkelen om goed mee te kunnen met de ontwikkelingen in de ICT en technologie.

Het sleutelproject MBO ICT FieldLab biedt een uniek programma wat nog niet bestaat in Nederland (niet volgens Platform 31, Aan de slag voor het brede MBO), maar wat ook voor andere steden interessant is. In dit programma gaat men juist aan de slag met de grote MBO groep in Almere en de rest van Nederland waar weinig perspectief voor is op de toekomstige arbeidsmarkt. Het uitgangspunt is om deze mensen op een laagdrempelige wijze, maar wel heel daadkrachtig en actief, kennis te laten maken met alle mogelijkheden van werken en opleidingen in de ICT op een vaste fysieke plek waar alle faciliteiten aanwezig zijn.

Verschillende doelgroepen kunnen terecht in het ICT Field Lab voor zowel theoretische kennis opbouw als ook werken aan opdrachten vanuit het Almeerse bedrijfsleven die hierdoor een mogelijkheid krijgt om zijn product portfolio te verbeteren door de inzet van een gezamenlijke research & development afdeling, werken aan procesoptimalisatie door de proces (verder) te laten automatiseren, het binden en aantrekken van Almeers talent als ook het faciliteren van een broednest voor start-ups en scale-ups. Dit alles zorgt voor een goede doorlopende leerlijn met Windesheim HBO in de vaardigheid van de toekomst die in vrijwel ieder beroep gaat terugkomen, waardoor de Almeerse beroepsbevolking weer een goed perspectief krijgt op de arbeidsmarkt. Het zal de doorstroom naar het HBO verder verhogen, omdat het een natuurlijke doorstroom is en geen wijziging van richting vraagt.

Nadrukkelijk wordt de samenwerking gezocht met een aantal partners en partijen die ook werken aan het digitaliseringsvraagstuk, zoals het MKB-Lab van Windesheim, waar studenten gekoppeld worden aan vraagstukken vanuit het MKB. Dit kunnen bijvoorbeeld ook ICT-vraagstukken zijn. Andere belangrijke partijen voor de samenwerking zijn ICT in de Wolken Almere (buitenschools programma voor ICT-talent in het vo en vmbo) en DGTL District (samenwerkende IT bedrijven in Flevoland die gezamenlijk met het onderwijs investeren in de ontwikkeling van IT-professionals).

Tevens wordt onderzocht of het mogelijk is om aan te sluiten bij House of Skills. House of Skills werkt aan een skillsgerichte arbeidsmarkt. Niet het diploma, maar de competenties en het ontwikkelvermogen staan centraal. Samen met werkgevers en andere organisaties wordt gewerkt aan een skillspaspoort dat naast het diploma een 'toegang' tot werk is.

De gemeente Almere neemt ook deel aan de MKB-deal die samen met de provincie en 21 andere partners in maart 2020 ingediend wordt bij het ministerie van EZK. De MKB-deal richt zich op het ondersteunen van de kleine MKB-ers (2-10 personeelsleden) bij alle vraagstukken variërend van HRM, bedrijfsvoering tot digitaliseringsvraagstukken. En juist bij de digitaliseringsvraagstukken kan het ICT Field Lab een rol spelen als het gaat om het aanbod van scholingsmogelijkheden en ondersteunen bij of helpen oplossen van ICT-vraagstukken.

Uiteindelijk doel is dat dit alles op termijn resulteert in Brainport ICT Almere. Het ontbreken van grote bedrijven is niet meer een zwakte. De regionale kracht van kennis zorgt dat studenten hier willen werken en trekt nieuwe bedrijven aan.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met ROC Flevoland, provincie, bedrijfsleven (zie bijlage voor overzicht ICT bedrijven alleen al in Almere), UWV, uitzendbureaus actief in Almere (hebben budget voor de opleiding van hun flexkrachten), Windesheim.

Doelstellingen

- het creëren van een broednest voor ICT waar vanuit het Almeerse bedrijfsleven (de grote groep ZZP-ers en micro MKB 1-9 werknemers) en leerlingen/geïnteresseerden samen kunnen werken en elkaar kunnen inspireren
- Uitbreiding ICT opleiding door het bieden van interessante stages en opdrachten
- Almeerse talenten aan Almeerse bedrijven verbinden
- ICT vaardigheden middels trainingen en cursussen verbreden in de Almeerse maatschappij
- Beroepsbevolking klaar stomen voor de toekomst door uitbreiding ICT vaardigheden, beroepen, etc.
- Meer bekendheid creëren voor de breedte van werken in de ICT en dat het niet alleen om wiskunde en Engels gaat
- Mensen vanuit een uitkeringssituatie dmv het ICT lab weer terug aan het werk krijgen maar dan in de ICT ipv administratief
- Meer arbeidsparticipatie door kennisverbetering in de ICT
- Nieuwe bedrijfsopleidingen voor het gehele MKB om aan de vraag naar ICT-expertise te kunnen voldoen
- Een gezamenlijke R&D afdeling vormen waardoor het MKB kan groeien
- Minder faillissementen door procesoptimalisatie
- Het aantrekken van nieuwe bedrijven doordat hier veel kennis op alle niveaus aanwezig is en zich daar wil vestigen
- Een stad die een stabiele beroepsbevolking heeft en daarmee een goed groeiperspectief

Mijlpalen

2021	Start practoraat (ontwikkeling expertise vakonderwijs) Inrichting ICT fieldlab: ontmoetingsplek, 35 werkplekken, competentie ontwikkelplekken (met apparatuur en software)
2021-2025	praktische ontwikkeling onderwijs modules

4.6 Meerjarenraming

Bedragen € x 1.000										
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025	Oud = O	Nieuw = N						O+ N	Nieuw	
	Bestaande middelen 2021 (incl. Indexering)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021-2025	Co-financiering	
	Leer- en werkomgeving									
	Programmasturing lijn 2	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250	0
	Floriade Werkt!	-777	0	0	0	0	0	0	-777	0
	Flevo Campus	-4.549		-2.500	-2.500	-2.500	-2.400	-9.900	-14.449	-6.000
	Internationale Campus	-1.496	0	0	0	-1.250	0	-1.250	-2.746	-7.000
	Kenniscampus Stadshart	0	-1.000	-1.000	-1.000	-2.500	-2.500	-8.000	-8.000	-4.588
	MBO ICT FieldLAB	0	-400	-400	-400	-400	-400	-2.000	-2.000	PM
	subtotaal	-7.072	-1.400	-4.150	-4.150	-6.900	-5.550	-22.150	-29.222	-17.588

Toelichting cofinanciering

Flevo Campus

De Flevo Campus is een initiatief van provincie, gemeente, Aeres Hogeschool, onderzoekspartijen en ondernemers en krijgt ook middels inzet van personeel en vastgoedinvesteringen door deze partijen vorm. De exacte omvang is op voorhand niet te bepalen, maar de Campusontwikkeling komt nooit 'van één kant'. Wellicht zijn er mogelijkheden om verbinding te leggen met Europese programma's (en subsidies).

Internationale Campus

De gemeente Almere zal de normvergoeding op basis van de verordening onderwijshuisvesting beschikbaar stellen. Voor de extra kwaliteitsimpuls van de uitbreiding naar 1.000 leerlingen wordt uitgegaan van cofinanciering vanuit het FVA. Het Baken en ASG hebben thans € 1 miljoen eigen middelen als voorfinanciering in de eerste fase ingebracht. Deze middelen worden vanuit de normvergoeding vrijgespeeld zodra de uitbreiding naar 1.000 leerlingen plaatsvindt. De scholen krijgen deze voorfinanciering dan weer terug. In overleg met de scholen zal dan opnieuw aan de hand van een programma van eisen met financiële vertaling worden bepaald hoe de eigen middelen van de scholen en de bijdrage van de FVA zo goed mogelijk ingezet kunnen worden. Daarnaast wordt een beroep gedaan op de MRA voor cofinanciering.

Kenniscampus Stadshart

Voor de inhoudelijke doorontwikkeling van Windesheim van brede hogeschool naar een kennisinstituut voor de stad en de regio is cofinanciering voorzien van Windesheim, de universiteit en het bedrijfsleven.

De investeringen in de studentenhuysvesting zullen door marktpartijen (woningen en commerciële, campus ondersteunende functies) en door de samenwerkende onderwijsinstellingen (UvA (HvA), VU, Aeres en Windesheim) worden gedaan. De huisvesting voor de hogeschool zal voor rekening van Windesheim komen. Met beide projecten is een investeringssom van ca €100 miljoen gemoeid.

ICT Fieldlab

Het ROC Flevoland draagt zorg voor begeleiding in het ICT Fieldlab en stelt ruimte ter beschikking. Waarschijnlijk kunnen bedrijven gebruik maken van een stimuleringsregeling voor MKB, de zogenoemde SLIM-regeling.

5 CIRCULAIRE ECONOMIE EN ENERGIE

De opwarming van de aarde heeft over de hele wereld gevolgen voor de natuur, onze gezondheid, veiligheid en voor de beschikbaarheid van voedsel en water. Fossiele brandstoffen raken op. Daarom zijn er de komende jaren grote veranderingen nodig: overstappen op duurzame energie, grondstoffen veel spaarzamer en beter benutten en niet verloren laten gaan. Dat levert meer op dan alleen CO₂-reductie. Door zelf meer duurzame energie te produceren, wordt Nederland minder afhankelijk van import. Bovendien wordt er in 2022 geen gas meer gewonnen uit Groningen. In goed geïsoleerde huizen is het comfortabeler wonen met een lagere energierekening. Elektrische auto's, bussen en scooters maken de steden schoner en stiller. De nieuwe, circulaire economie is een bron van economische kansen en innovaties.

De rol van de overheid is essentieel om alle verschillende belangen af te wegen en beslissingen te nemen die voor de hele samenleving van belang zijn. De provincie Flevoland en gemeente Almere willen goede voorbeelden stellen voor de rest van het land en daarbuiten, en moeten onderdeel van de oplossing (willen) zijn in plaats van bij te dragen aan het probleem. Alles wat we zelf kunnen doen, moeten we zelf oppakken.

Duurzaamheid is voor Almere en Flevoland vanzelfsprekend: het is al lang niet meer de vraag of duurzaamheid op onze agenda staat, maar hoe en met wie? Wij zijn ervan overtuigd dat de oplossingen op lokale schaal moeten beginnen, we wachten niet op (inter-)nationale acties. Almere vormt een vruchtbare bodem: er is veel kennis op hoog niveau, er zijn middelen en investeerders en de schaalgrootte van de stad maakt het mogelijk om oplossingen direct toe te passen. Om de duurzaamheidsuitdagingen goed aan te pakken is het noodzakelijk om de verduurzaming in en van Almere te vergroten en versnellen, maar dat kunnen we niet alleen. De versnelling vraagt om anders denken en om daadkrachtige samenwerking met kennisinstellingen, bedrijven en de regio. Daarbij geldt: wat je van de samenleving vraagt en wat je stimuleert via beleid en subsidies, moet je zelf ook waarmaken: goed voorbeeld doet goed volgen. Bovendien versterkt dit zeer de aantrekkelijkheid van de stad en regio.

De afgelopen jaren zijn in de programmalijn Energy on Upcycling reeds stappen gezet in het ontwikkelen van duurzame energiesystemen en de ontwikkeling van de circulaire economie op de Vaart en de Steiger. Sleutelprojecten als de Upcycle City Competitie en realisatie van het Upcycle Centrum zijn succesvol gebleken. Het sleutelproject Citylab Stedelijke Grondstoffen is nog volop in uitvoering, en heeft ook de eerste successen geboekt. In de komende jaren willen we hier verder op inzetten met een focus op circulaire economie en duurzame energie. De programmalijn heeft daarom een nieuwe naam gekregen: Circulaire economie en Energie.

Deze programmalijn wordt sterk gevoed door de duurzaamheidsagenda 'Groene en Gezonde Stad Almere' (vastgesteld d.d. 16 januari 2020). In deze programmalijn zijn de volgende sleutelprojecten opgenomen die onderdeel van de bredere duurzaamheidsagenda en bovengemeentelijk van aard zijn:

- **Circulaire Economie:** dit sleutelproject onderscheidt meerdere deelprojecten; naast voortzetting van het lopende project Citylab Stedelijke Grondstoffen, worden de volgende nieuwe projecten opgezet: Competitie Upcycle City 2.0, Stedelijke grondstofstromen, Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire Economie (PRICE), en het Stedelijk Voedselsysteem.
- **Duurzame Energie:** voortzetten Energiefonds, balanceren elektriciteitsnet en voortzetten ultradiepe geothermie (UDG).

5.1 Circulaire economie

In Almere gaan meer dan gemiddeld in Nederland grondstoffenstromen rond in verband met de groei van de stad en bijbehorende bouwopgaven. In de afgelopen jaren zijn mogelijkheden voor het verwerken van reststromen onderzocht en pilotgewijs uitgeprobeerd. Op de bedrijventerreinen De Vaart en de Steiger zijn de eerste resultaten zichtbaar. In de komende jaren komt de nadruk meer te liggen op de opschaling van deze projecten tot projecten met een gezonde businesscase (die zonder steun van overheid of Almere 2.0 verder gestalte krijgen).

Om in 2030 al 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken, is het nodig om nieuwe pilots te starten, de pilots van de afgelopen jaren op te schalen, en de circulaire economie volwassen te laten worden. Hoe we dit gaan doen is onder andere vormgegeven in de Strategische Economische Agenda en de Duurzaamheidsagenda van Almere. Deze agenda's versterken elkaar; circulaire economie is in de Duurzaamheidsagenda van Almere één van de prioriteiten en in de Strategische Economische Agenda van Almere één van de twee thema's met veel potentie. Daarnaast is circulaire economie benoemd in het Handelingsperspectief als één van de opgaven voor een gezonde groei van de stad, mede als bijdrage aan een duidelijker economisch profiel voor de stad. Daarbij ligt de focus op '*de ontwikkeling van de nieuwe economie op het nieuwe land*'. De provincie werkt ook aan deze transitie middels de Omgevingsvisie 'Flevoland Straks'.

Dit sleutelproject wordt benaderd vanuit de kansenstrategie. De ontwikkelingen in de circulaire economie gaan zeer snel. Vooralsnog wordt ingezet op een vijftal onderdelen: voortzetting van het project Citylab Stedelijke Grondstoffen, een volgende Competitie Upcycle City, doorontwikkeling van het verwaarden van stedelijke grondstofstromen, het ontwikkelen van een Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire Economie (PRICE) en tot slot aanjagen van de totstandkoming van een Stedelijke Voedselsysteem.

5.1.1 Citylab Stedelijke Grondstoffen

Het Citylab is gestart als onderdeel van de eerste tranche Fonds Verstedelijking Almere, in de programmalijn Energy on Upcyclin. Het Citylab is een gecontroleerde regelluwe testomgeving voor nieuwe economische activiteiten rond het opwaarderen van reststromen. Met het Citylab heeft de gemeente Almere de ambitie nieuwe circulaire bedrijven aan te trekken en huidige circulaire bedrijfsactiviteiten te stimuleren door het bieden van een aantrekkelijk vestigingsklimaat op De Steiger en De Vaart. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat en opvolgmilieu bereiken we door te werken aan de volgende drie focuspunten:

- Maatwerk voor circulaire bedrijven
- Een HUB van circulaire bedrijvigheid creëren
- Het aanjagen van de circulaire transformatie van bedrijventerrein De Steiger

Doelstellingen

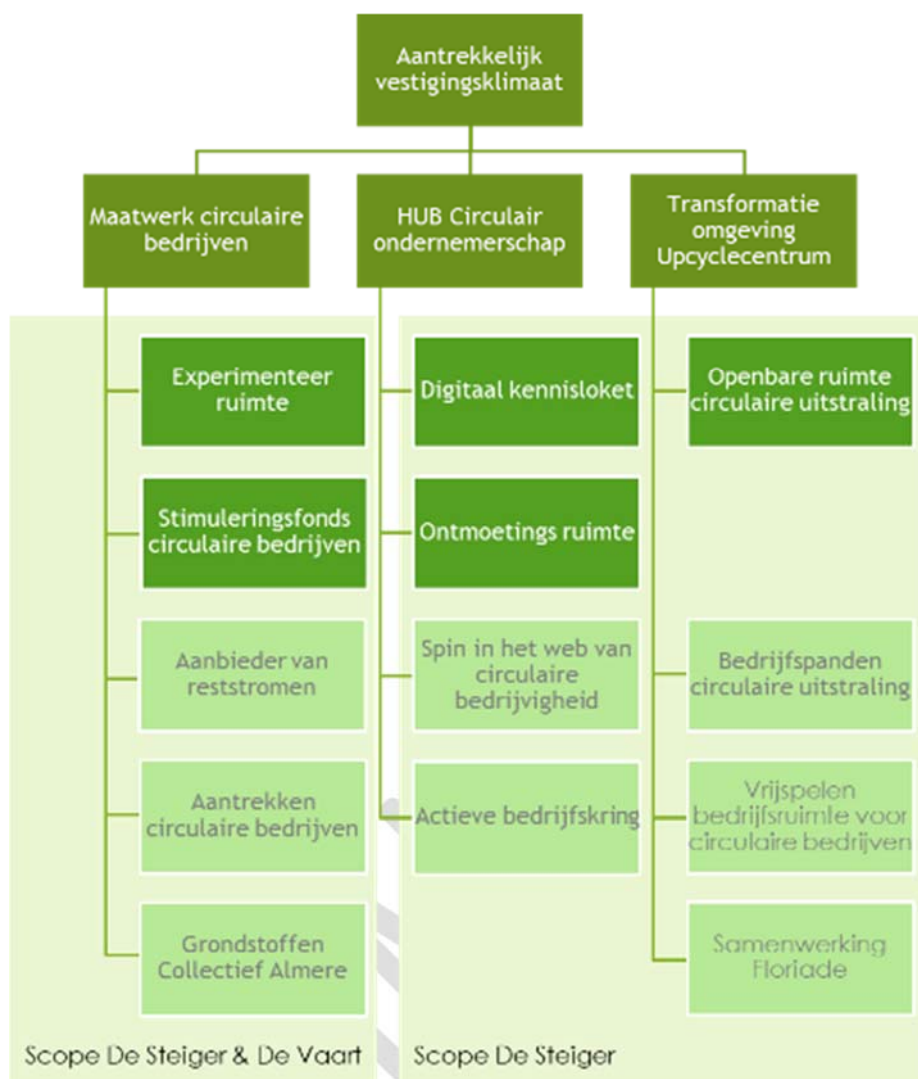
Op basis van het collegebesluit van 16 januari 2018 over de focus van het Citylab, zijn de volgende resultaten voorzien:

- Experimenteerruimte op De Steiger en De Vaart als landelijke pilot om belemmeringen voor circulaire bedrijvigheid weg te nemen. Overheid, bedrijven en kennisinstellingen draaien hier samen aan de knoppen van circulair beleid en regelgeving. De Steiger is één van de aangewezen gebieden voor de toepassing van de Crisis- en Herstelwet. De aanwijzing maakt het (o.a.) mogelijk om andere, nieuwe ruimtelijke functies en activiteiten op het bedrijventerrein toe te laten. De experimenteerruimte wordt vastgelegd in het nieuwe bestemmingsplan voor De Steiger. De Vaart heeft geen CHW-aanwijzing en hier zal de juridisch-planologische ruimte op een andere manier geborgd worden.

- Het opzetten van een stimuleringsfonds dat wordt ingezet om individuele bedrijven op weg te helpen naar circulair ondernemerschap. Dit stimuleringsfonds gaat vraaggericht werken, en staat onder beheer van de Stuurgroep Energy on Upcycling.
- Een digitaal kennisloket over wet- en regelgeving die betrekking heeft op (het starten van) circulaire bedrijven en circulaire economie. Op deze toegankelijke website is informatie makkelijk vindbaar. Via de portal kunnen aanvullend vragen gesteld worden, die door het Citylab nader uitgezocht worden en van een antwoord voorzien.
- Een ontmoetingsplek inclusief een fysiek kennisloket op De Steiger, als onderdeel van de HUB; een community van circulaire ondernemers die kennis en expertise uitwisselen, cross-sectorale keten samenwerking in praktijk brengen en gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor het bedrijventerrein De Steiger.
- Herinrichting van de openbare ruimte van de HUB op De Steiger. Zo straalt ook de buitenruimte van het gebied een en al circulariteit uit.

Naast de bovenstaande resultaten die door het Citylab gerealiseerd worden, kan de gemeente veel beweging creëren door een actieve rol te vervullen als initiator, aanjager, stimulator, facilitator en regisseur. In die rol zal het Citylab:

- Organiseren van het ophalen, sorteren en aanbieden van reststromen aan circulaire bedrijven;
- Nieuwe circulaire bedrijven aantrekken;
- Ondersteunen van het Grondstoffen Collectief Almere;
- Fungeren als een spin in het web van circulaire bedrijvigheid in Almere;
- Het initiatief nemen voor de oprichting van een (actieve, triple helix) circulaire bedrijfskring op De Steiger;
- Bestaande en nieuwe circulaire ondernemers stimuleren om de buitenkant van bedrijfsruimten aan te passen zodat de hele HUB een circulaire uitstraling krijgt;
- Vrijspelen van bedrijfsruimte voor circulaire bedrijven in lijn met de overkoepelende strategie voor doorontwikkeling van De Steiger zoals voorgesteld door Programmalijn 1 – Hart van de Stad en Economische Ontwikkeling;
- Samenwerken met de Floriade om de koppeling met de ontwikkeling van De Steiger en circulair ondernemerschap te stimuleren.

Figuur 1 Doelstellingen, resultaten en inspanningen Citylab

Mijlpalen

- 2021
- Nieuw bestemmingsplan de Steiger definitief
 - 2de editie Steiger festival
 - Opening nieuwe locatie voor circulaire bedrijvigheid op De Steiger
 - Opening openbare ruimte aantrekkelijk en circulair
 - Bedrijfspanen zijn opgeknapt en hebben een duurzaamheidsslag gemaakt

5.1.2 Competitie Upcycle City 2.0

De eerste Competitie Upcycle City heeft opvallend veel opgeleverd. Dit is te zien aan de verschillende ontwikkelingen op bedrijventerrein De Vaart. Daarmee is een belangrijke bijdrage geleverd aan de circulaire economie in Almere. De ambitie die de gemeente Almere heeft op dit thema, is alleen waar te maken wanneer we hier op blijven inzetten. Met de 'geleerde lessen' uit de voorgaande competitie is de verwachting dat een volgende competitie nog succesvoller kan worden. De markt moet constant uitgedaagd worden op dit onderwerp en zo kan de gemeente dit blijven aanjagen. Het is belangrijk om

dit in combinatie te doen met de ketenaanpak, omdat daar uit blijkt welke reststromen vatbaar zijn voor een competitie. Er blijkt veel draagvlak in het interne en externe netwerk om de focus van de tweede Upcycle City Competitie te leggen op circulair bouwen. Er is een grote duurzaamheidswinst te boeken in duurzame en circulaire gebiedsontwikkeling, getuige o.a. landelijke en regionale activiteiten hieromtrent. Duurzame Gebiedsontwikkeling is één van de drie voorgestelde transitie in de vastgestelde Duurzaamheidsagenda van Almere. De competitie wordt in samenwerking met programmalijn Vernieuwend Wonen uitgewerkt.

Uit de eerste Upcycle City Competitie is gebleken dat er een grote investering nodig is om serieuze projecten en reststromen op te kunnen pakken en om innovatieve ideeën uit de markt te krijgen. De bijdrage uit het Fonds Verstedelijking Almere kan onder meer worden ingezet om investeringen te doen in een duurzaam en circulair ontwikkelde kavel, welke als voorbeeld kan dienen in Flevoland en Nederland. Daarnaast kan het worden gebruikt om innovaties te ontwikkelen en toe te passen. Tevens wordt een deel van het bedrag ingezet voor projectbegeleiding, marketing en het opzetten van de competitie.

Doelstellingen:

- innovaties in de markt stimuleren; Almere als living lab
- creëren nieuwe arbeidsplaatsen circulaire economie
- verminderen CO2 uitstoot
- stedelijke reststromen verwaarden

Mijlpalen:

2021	voorbereiden Upcycle City Competitie 2.0
2022	uitvoering Upcycle City Competitie, winnaar wordt bekend gemaakt
2023 -2025	realisatie initiatief winnaar Upcycle City Competitie 2.0
2025	voorbereiden Upcycle City Competitie 3.0

5.1.3 Stedelijke grondstofstromen

Door in te zetten op grondstoffenregie vanuit de gemeente is in de afgelopen periode o.a. de groene betoncentrale opgericht, een fabriek voor het verwaarden van plastics opgestart en een grondstoffencollectief opgericht. Op bedrijventerrein De Vaart worden steeds meer materiaalstromen verwerkt voor nieuwe toepassingen. Dit zijn allemaal belangrijke projecten die zijn gestart vanuit een reststroom waar een circulaire toepassing voor gevonden is door samenwerking in de keten. Circulaire economie vraagt om verandermanagement; per reststroom zijn grote veranderingen nodig, zowel op wetgevingsgebied als op bestaande verwerkingsmethodes, werkprocedures en inkoopmodellen. De pilots die zijn opgezet, zijn succesvol gebleken en het loont daarom om dit voort te zetten.

Deze transitie kunnen we niet alleen doen als gemeente en provincie. We hebben ook andere partners nodig zoals verwerkers en bewerkers, maar ook (Europese) kennisinstellingen. Alleen op die manier is een keten te sluiten. Momenteel neemt de hoeveelheid reststromen alleen nog maar toe. De hoop is uiteraard dat dit in de toekomst minder wordt. Dit kan snel gaan wanneer daar wetgeving (bijvoorbeeld op verpakkingsmateriaal) op komt, maar vooralsnog zit daar nog onvoldoende beweging in. Daarom willen we in Almere alvast op zoek naar oplossingen die zowel regio als Rijk kunnen helpen in de strijd tegen reststromen en de verwerking hiervan. Gezien de verwachting is dat de komende jaren nog genoeg reststromen zijn om deze grootschalig te verwerken wordt de afschrijvingstermijn van de investering in opslag-, sorteer- en reparatieruimten (of verwerkingsinstallaties zoals de plasticfabriek), geschat op ongeveer 10 jaar.

Bovendien betekent circulair beheer dat er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van lokale grondstoffen. Om maximaal gebruik te maken van de lokale grondstoffen zijn een grondstoffendepot (opslag van materialen is één van de uitdagingen in de circulaire economie), sorteerlocaties en opslag- en reparatiefaciliteiten nodig met daaraan gekoppeld een digitale grondstoffenmarktplaats. In 2020 wordt onderzocht hoe en op welke locatie dit vorm zou kunnen krijgen, en hoe de exploitatie geregeld zou kunnen worden. Afhankelijk van de uitkomsten leidt dit in 2021 tot de realisatie van het grondstoffendepot en digitale infrastructuur omtrent het depot. In het onderzoek wordt ook afstemming gezocht met lopende trajecten en aansluitende initiatieven in de regio. Denk bij dit laatste aan de provincie Flevoland die onderzoekt waar zij de circulaire beweging kunnen versnellen.

Vanuit de provincie Flevoland, de gemeente Almere en Aeres Hogeschool is er de wens om een lectoraat circulaire economie, ecologie en klimaatadaptatie te starten: Duurzaam verwaarden van de groene stedelijke ruimte. Het lectoraat ontwikkelt kennis over de waarde van het groen in – en rondom de stad in relatie tot circulariteit, biodiversiteit en de klimaatadaptatie én de onderlinge samenhang en draagt zo bij aan de ontwikkeling van innovatieve concepten, producten of diensten, bij voorkeur op systeemniveau. Hiermee heeft het een duidelijke relatie tot Duurzame en Circulaire Gebiedsontwikkeling. We willen met de uitvoering van het lectoraat bijdragen aan een circulaire, duurzame, groene en economisch vitale stad. Het lectoraat wordt in samenwerking met de programmalijnen Leer- en Werkomgeving en Groene en Waterrijke identiteit uitgewerkt.

Doelstellingen:

- lokaal gebruiken, toepassen, verwerken en/of opwaarderen van de gemeentelijke reststromen
- Onderwijs- en kennisontwikkeling omtrent het verwaarden van stedelijke grondstoffen
- aantrekken en stimuleren van nieuwe circulaire bedrijvigheid
- Creëren nieuwe arbeidsplaatsen, ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt
- doorontwikkeling bedrijventerreinen De Steiger en De Vaart voor circulaire bedrijvigheid

Mijlpalen:

In 2021-2025 wordt per jaar gekeken naar de ketenaanpak voor twee of drie reststromen. Hierbij wordt eerst een haalbaarheidsstudie gedaan samen met kennisinstellingen, vervolgens start er een pilot op dit onderdeel, om vervolgens op te kunnen schalen. Belangrijkste aspect is echter het realiseren van een afzetmarkt voor de opgeknapte producten. Hierbij wordt bijvoorbeeld ook de bestaande retail betrokken, opdat zij hun eigen (opgeknapte) producten weer opnieuw in de schappen zetten.

2020	Locatie onderzoek grondstoffendepot, inclusief businesscase Uitwerken lectoraat 'Duurzaam verwaarden van de groene stedelijke ruimte'
2021	Ontwerpfase grondstoffendepot
2021-2025	Uitvoering lectoraat 'Duurzaam verwaarden van de groene stedelijke ruimte'
2022	Realisatie grondstoffendepot

5.1.4 Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire Economie (PRICE)

Het economisch systeem in een circulaire samenleving is ingericht om producten en de onderdelen, materialen en grondstoffen waarvan ze gemaakt zijn, zo lang mogelijk in het economisch systeem te houden en steeds opnieuw te gebruiken. Veel circulaire initiatieven zijn in werkelijkheid 'vertraagd lineair', ofwel het verlengd gebruik van producten. De overgebleven 'echte' circulaire initiatieven tonen potentie, maar landen versnipperd en hebben moeite om op te schalen vanwege hardnekkige normen, gewoonten en wringende wet- en regelgeving. Versnipperde projecten betekenen ook versnipperde kennis, kennisoverdracht en kennisborging. En dat terwijl dit cruciaal is voor het onderwijs van de toekomst. De studenten van nu gaan een bijdrage leveren aan de transitie naar een circulaire economie in de nabije toekomst. Het traditionele, lineaire onderwijs sluit onvoldoende aan

op de behoefte van de veranderingen op de arbeidsmarkt. Er is behoefte aan arbeidskrachten met 21ste-eeuwse vaardigheden in regio's die er naar streven dat alle mensen duurzaam hun talenten optimaal kunnen benutten. In Almere vormt de onderwijsstructuur een belangrijke levensader van de stad. Een stad waar het onderwijs naadloos aansluit op de arbeidsmarkt, waar ondernemerschap en innovatie floreren en waar Almeerse jongeren in hun eigen stad kunnen blijven wonen om te studeren en te werken.

Zo'n circulaire wereld is mogelijk, praktisch haalbaar, economisch verantwoord en binnen handbereik. Met het Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire economie (PRICE) willen de gemeente en de provincie hiermee een start maken. De provincie en de gemeente willen graag met marktpartijen en onderwijs een volgende stap verkennen naar een voorziening waar de verscheidene initiatieven samenkomen, zichtbaar worden en verder worden ontwikkeld. Een dergelijk centrum speelt een belangrijke rol in de realisatie van de transitie van een lineaire naar een circulaire economie. Het maakt concreet wat de kansen en mogelijkheden zijn van circulaire economie, heeft een stimulerende werking naar iedereen die met het onderwerp bezig is en zet het onderwerp en de regio landelijk op de kaart.

PRICE heeft de ambitie om hét (inter)nationale verbindende praktijk- en innovatiecentrum te worden, waar ondernemers, studenten, overheid, onderwijs én inwoners op gelijkwaardige wijze elkaar ontmoeten. Hier wordt zowel fysiek als virtueel gewerkt aan en geleerd over innovaties ten behoeve van een *circulaire leefomgeving* (wederom een relatie met duurzame en circulaire Gebiedsontwikkeling) middels praktijkgericht onderwijs. Een proeftuin waar initiatiefrijke innovators hun nieuwe ontwikkeling kunnen testen en presenteren in een regelvrije omgeving. Door het opzetten dit centrum versterken we de circulaire arbeidsmarkt, niet alleen in Almere maar juist regionaal.

In 2019 is een eerste verkenning naar de realisatiemogelijkheden van het centrum geweest. Hieruit blijkt draagvlak voor een organisatie die innovaties op het gebied van een circulaire leefomgeving in de praktijk, de gemeente Almere heeft zich enthousiast getoond in relatie tot hun eigen beleid en ambities. Hogeschool Windesheim alsook het ROC Lelystad, de Amsterdam Economic Board, recyclingbedrijven en bouwbedrijven geven aan dat een dergelijk centrum en zijn inhoudelijke richting goed past bij de manier waarop zij met circulaire economie aan de slag willen. Het sluit ook aan bij de wens van het (V)MBO om meer aandacht te geven aan technische opleidingen.

In 2020 wordt een haalbaarheidsonderzoek met businesscase opgeleverd en worden de eerste activiteiten van PRICE ontplooid. De bijdrage van het FVA wordt ingezet voor een bijdrage aan de fysieke locatie en het exploiteren en ontwikkelen van de kennisinfrastructuur. Daarbij valt te denken aan aanschaf van hardware en software, bijeenkomsten/gastcolleges/workshops, community building, branding & profilering, virtuele locatie, onderzoek en Research & Development etc.

PRICE wordt samen opgepakt de programmalijnen Leer- en werkomgeving (lectoraat circulaire economie Windesheim, informele werklocaties voor circulaire start-up/scale up, aansluiting arbeidsmarkt & onderwijs) en Vernieuwend wonen (Upcycle City Competitie 2.0, Woonatelier, aanjagen circulaire bouwexperimenten, en versterken imago van de stad op het gebied van iconische woningbouw). Voor dit project wordt nauw samengewerkt met de provincie Flevoland, Economic Board Amsterdam, ROC Flevoland, Hogeschool Windesheim en diverse ondernemers waaronder CIRWINN en Van Wijnen.

Doelstellingen:

- Leren door doen: Het versnellen van kennisvalorisatie en innovatie door het in praktijk brengen van marktvragen rondom een circulaire leefomgeving. Door co-creatie tussen onderwijs, bedrijfsleven, bewoners en overheid en het doen van praktijkgericht onderzoek, komen kennisvalorisatie en innovatie tot stand. Investeren in en focus leggen op praktijkgericht onderzoek, gericht op concrete vraagstukken, leidt tot meer kennisvergaring, -deling en -

verspreiding en het benutten hiervan door bedrijven, overheden en onderwijs. Zo wordt gestuurd op waardecreatie en vernieuwing, zowel in de markt als in het onderwijs.

- Het opleiden van meer en beter gekwalificeerde professionals voor de arbeidsmarkt van nu en in de toekomst. Dit doet het door focus op 'circulaire leefomgeving' aan te brengen in de bestaande curricula van onderwijsinstellingen, en door nieuwe (onderdelen van) opleidingen te ontwikkelen en door het onderwijs een kwaliteitsimpuls te geven. Mede hierdoor wordt het aantal mbo- en hbo-studenten vergroot dat kennis en competenties verwerft rondom het thema waarbij de circulaire economie integraal wordt benaderd.
- In PRICE staan onderwijs & duurzame innovatie t.b.v. een circulaire leefomgeving centraal. Vraagstukken vanuit de 4-helix op dit gebied worden concreet gemaakt en in de praktijk getest. Hiertoe ontwikkelt PRICE nieuwe processen, technieken en verdienmodellen met sociale en economische impact.

Mijlpalen:

2020	Definitieve Businesscase PRICE
2021	Besluit over fysieke locatie Realisatie virtuele locatie
2021 - 2023	Realisatie fysieke locatie
2021 - 2025	Diverse bijeenkomsten, onderzoek en research & development

5.1.5 Stedelijk voedselsysteem

Voedsel verschijnt steeds prominenter op de stedelijke agenda, in Nederland maar ook wereldwijd. Voedsel is van groot belang als we kijken naar duurzaamheidsambities van steden en regio's. De manier van produceren, distribueren en consumeren is van invloed op de hoeveelheid CO₂-uitstoot, volksgezondheid, beheer van natuurlijke hulpbronnen en alle daarmee verband houdende sociale aspecten. Het Stedelijk Voedselsysteem speelt een belangrijke rol spelen bij het terugdringen van risico's gerelateerd aan klimaatverandering. Onze productie en consumptie zijn ontworpen op basis van lineaire systemen: er worden zoveel mogelijk producten geproduceerd tegen een zo laag mogelijke prijs, die de hele wereld over worden vervoerd waarbij er in het hele proces (productie en consumptie) sprake is van een grote hoeveelheid afval. De uitdaging is om dit proces te transformeren naar een circulaire voedselketen, waarin kringlopen worden gesloten (circulair). Hiermee verandert de manier waarop waarde wordt gecreëerd en wordt behouden. Ook de nieuwe landbouwvisie van minister Schouten gaat hier over: kringlooplandbouw. De provincie Flevoland is actief op dit terrein met programma's zoals Floriade Werkt! (innovaties stimuleren in de voedselsector), Landbouw Meerdere Smaken en Growing Green Proteins.

Almere ontwikkelt samen met stakeholders uit de keten in 2020 een adaptieve voedselstrategie (als uitvoering van de vastgestelde Duurzaamheidsagenda) waarin de doelstellingen van de stad worden geformuleerd. Het gaat om de hele keten van productie, distributie en consumptie waarbinnen voorkomen van afval, behoud van biodiversiteit, reductie CO₂, gezondheid, dieetverandering belangrijke items zijn. Tegelijkertijd wordt er ruimte geboden om met de partners aan concrete innovatieve interventies in de stad te werken. Hiermee wordt eveneens invulling gegeven aan de Floriade.

Het aanwezige kenniscluster Flevo Campus (zie programmalijn Leer- en Werkomgeving) , de samenwerking met de Ellen MacArthur Foundation (EMF) en het netwerk van het Milan Urban Food Policy Pact (MUFPP), worden hierbij benut. Binnen het programma EMF, waar 14 steden wereldwijd bij betrokken zijn, wordt gewerkt aan lokale interventies door verschillende belanghebbenden te betrekken bij privaat-publieke consortia en showcases die opschaalbaar zijn, kunnen worden gekopieerd en oplossingen bieden voor stedelijke voedselvraagstukken. Het MUFPP is een netwerk van meer dan 200 steden wereldwijd die zich inzetten voor een duurzaam stedelijk voedselsysteem. Almere geeft op deze manier invulling aan het experimentele en het innovatieve karakter van de stad,

terwijl tegelijkertijd de lokale voedselproductie, -verwerking en -afzet als economische groeisector wordt gestimuleerd.

Vanuit de voedselstrategie die in 2020 wordt opgezet door de gemeente en interventies die hierin worden voorgesteld, kunnen in 2021-2025 stappen worden gezet om te komen tot een duurzaam stedelijk voedselsysteem. Ook ligt de nadruk in 2021-2025 op het op de kaart zetten van Almere als kennis- en innovatiestad op gebied van voedselvraagstukken. Dit gebeurt door ruimte te geven aan experimenten, met partners actief interventies te plegen en het stimuleren van de vestiging van innovatieve voedselbedrijven in de stad en regio. Ook gaan we Almere en Flevo Campus als brandpunt van kennis en innovatie positioneren op de Floriade (Feeding the City), door netwerken naar Almere te halen en een tentoonstelling van innovaties van steden in de wereld op het gebied van voedsel te laten zien.

Een van de interventies die in Almere wordt verkend is een Foodcyclecentrum: een centrum waar voedseloverschotten worden verwerkt tot nieuwe maaltijden. In 2020 wordt hiervoor een prototype ontwikkeld. Aan de hand van de resultaten van het prototype en een evaluatie met alle direct betrokkenen wordt duidelijk of een commercieel te ontwikkelen Foodcyclecentrum haalbaar is en of een ondernemer zich hier sterk voor wil maken.

Doelstellingen:

- terugdringen voedselverspilling
- duurzaam stedelijk voedselsysteem
- Almere als kennis – en innovatiestad op het gebied van voedselvraagstukken

Mijlpalen:

2020	Besluit realisatie Foodcyclecentrum Vaststellen voedselstrategie gemeente Almere en Plan van Aanpak Stedelijk Voedselsysteem Voorbereiding conferentie Milan Urban Food Policy Pact (MUFPP)
2021-2025:	Uitvoering Plan van Aanpak Stedelijk Voedselsysteem
2022	Conferentie Milan Urban Food Policy Pact (MUFPP) op Floriade EMF-expo op de Floriade

5.2 Duurzame Energie

De gaswinning in Groningen wordt beëindigd, niet alleen omdat we de Nederlandse doelstelling hebben om in 2050 CO₂ arm te zijn, maar ook voor de veiligheid van het gebied. Het gebruik van aardgas verdwijnt daarmee stap- voor- stap ook uit Almere en de rest van Flevoland. Er liggen kansen voor innovatieve manieren van energie-opwekken en -opslag. Duurzame energie voor verwarming en warm water komt ervoor in de plaats. Duurzame energie wekken we het liefst in Almere op. Dat levert werkgelegenheid op en het biedt de mogelijkheid om Almeerders (financieel) mee te laten profiteren. Daarnaast moeten we veel zuiniger omgaan met energie. Naast energie besparen en isoleren van woningen, moeten woningen ook andere warmtevoorzieningen krijgen. Er wordt daarom onderzoek gedaan naar hernieuwbare en alternatieve energiebronnen. Zo wordt onderzoek uitgevoerd voor o.a. het aanboren van ultradiepe aardwarmte in Almere. Almere heeft de afgelopen periode op verschillende manieren ervoor gezorgd dat er meer windenergie komt en zon op daken van bewoners van Almere. Hoewel daar belangrijke stappen in gezet zijn (Woningabonnement bijvoorbeeld) is het verstandig om te kijken naar innovatieve manieren om woningen te verduurzamen door onder meer innovatieve, nog niet bestaande financieringsconstructies voor bewoners (en mogelijk bedrijven) te creëren.

5.2.1 Energiefonds

Het Energiefonds betreft een financiële voorziening waarmee hernieuwbare energie-projecten eenvoudig (aanvullende) financiering kunnen krijgen in de vorm van leningen aan bewoners en bedrijven. Het gaat daarbij om een portfolio aan projecten van kleine initiatieven tot het realiseren van een grootschalige opwekking van hernieuwbare energie. Het deelproject energieleningen voor bewoners is medio 2018 volledig benut. De eerste aanvragers zijn inmiddels begonnen met aflossing en renteteterugbetaling; dit loopt conform begroting. Het beheer van deze aflossing en terugbetalingsgelden loopt nog zeker 15 jaar door.

Een ander onderdeel van het Energiefonds, een leaseconstructie voor zonnepanelen, is niet haalbaar gebleken. Deze mogelijkheid wordt al aangeboden door de markt en door woningbouwcorporaties. Vervolgens is voor dit resterende budget gezocht naar een meer marktconforme en revolverende optie volgens dezelfde voorwaarden die de gemeenteraad gesteld heeft. Het WoningAbonnement biedt hier een nieuwe invulling voor. Dit is een regeling waarbij bewoners een lening afsluiten om energiebesparende maatregelen te nemen. De resulterende besparing op de energierekening wordt gebruikt voor de aflossing van die lening. De maandelijkse lasten blijven gedurende de leningperiode (maximaal 15 jaar) gelijk en nemen daarna af. Het WoningAbonnement is in 2019 in uitvoering gekomen.

Doelstellingen

- Stimuleren van energiebesparende oplossingen voor woningen en bedrijven
- Verduurzaming van woningen en bedrijven
- Bijdragen aan de doelstellingen van de Almeerse duurzaamheidsagenda en het nationale klimaatakkoord met betrekking tot CO2 besparing

Mijlpalen:

- 2021
- Afronding uitgifte leningen Energiefonds
 - Bewaken retour van de uitgezette leningen (revolverend karakter)
 - Opstellen evaluatie leningsfaciliteit
 - Uitvoering WoningAbonnement

5.2.2 Ultradiepe geothermie

Vanuit de programmalijn Energy on Upcycling is de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het aanboren van ultradiepe aardwarmte. Vanwege een nieuwe Rijksaanpak bleek het noodzakelijk om het projectplan aan te passen om aan de sluiten bij het Rijk. Dit betekent ook er op z'n vroegst een proefboring plaats vindt in 2025. Om aan te blijven sluiten bij de Rijksaanpak en de Provincie is het van belang om dit project voor te zetten.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met het ministerie van EZK, de provincies Noord-Holland en Flevoland, de Metropoolregio Amsterdam, Vattenfall en diverse gemeenten.

Doelstellingen:

- Verduurzaming van het warmtenet door mogelijke realisatie van een Ultra Diepe Geothermiebron
- CO2 besparing
- Energieneutraal in 2050

Mijlpalen:

- 2021 - 2024 Voorbereidingen proefboring Ultradiepe Geothermie
- 2024 - 2025 Uitvoering proefboring Ultradiepe Geothermie

5.2.3 Balanceren elektriciteitsnet

Voor uitvoering van het Klimaatakkoord zal er een verschuiving plaats moeten vinden van gebruik van gas in woningen naar duurzame elektriciteit en warmtevoorziening. Vóór 2021 moeten alle gemeenten aangeven hoe dit per wijk kan plaatsvinden. Daarbij is de netcapaciteit beperkend, op termijn ook in Almere. De eerste beperkingen worden nu al zichtbaar en het wordt dus steeds urgenter om hier oplossingen voor te vinden. Storingen in het elektriciteitsnet komen vaker voor in de toekomst. Lokale afstemming zorgt voor een evenwichtiger elektriciteitsnet waardoor makkelijker kan worden ingespeeld op schommelingen in electriciteitstoevoer.

De beperkingen op het elektriciteitsnet kunnen aangepakt worden door vraag en aanbod van elektriciteit beter op elkaar af te stemmen. Dat kan bijvoorbeeld met slim inzetten van auto-accu's, buurtaccu's, zonnepanelen en windenergie en grote stuurbare elektriciteitsverbruikers in huis. Om hierop voor te sorteren als innovatieve stad en om bewoners een helder en zinnig handelingsperspectief te geven, willen we een pilot uitvoeren voor een wijk of buurt in Almere Buiten. Hierbij leren we van de ervaringen die bij o.a. Lelystad Airport opgedaan zijn omtrent het tijdelijk opslaan van energie in accu's van geparkeerde elektrische auto's, en verkennen we de mogelijkheden om hierin samen op te trekken.

Door hier eerst een pilot van te maken in een wijk of buurt, kan dit bij succes (en met de 'lessons learned') worden opgeschaald naar de rest van de stad en vervolgens ook de regio. Indien we hier geen pilot voor opstarten is er een grote kans dat er steeds vaker storingen in het elektriciteitsnet komen.

Dit sleutelproject wordt uitgevoerd in samenwerking met Alliander (direct belanghebbende), Alfien (leverancier buurtaccu), wijken/bewonersvertegenwoordiging (pilot uitvoerders), energiecoöperaties (communicatie binnen de wijk), kennispartners en zo mogelijk onderwijs e.a.

Doelstellingen:

- waarborgen van de betrouwbaarheid van het energienet op alle momenten van de dag
- verminderen verlies duurzame energie
- betrekken/activeren van bewoners bij de energietransitie

Mijlpalen:

- 2020 Haalbaarheidsonderzoek voor het opzetten van de pilot
Keuze pilotbuurt
- 2021 Uitvoering pilot
- 2022 ev. Mogelijke opschaling

5.3 Meerjarenraming

		Bedragen € x 1.000							
		Oud = O	Nieuw = N					O+ N	Nieuw
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025	Bestaande middelen 2021 (incl. indexering)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal nieuw	Totaal MJP 2021-2025	Co-financiering
Circulaire economie en Energie									
Programmasturing lijn 3	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250	-2.625
Circulaire economie	-831	-2.100	-3.300	-3.200	-2.200	-700	-11.500	-12.331	-6.000
Duurzame energie	-63	0	-700	-800	0	0	-1.500	-1.563	-1.000
Subtotaal	-1.144	-2.100	-4.250	-4.250	-2.450	-950	-14.000	-15.144	-9.625

Toelichting cofinanciering

Programmasturing

Vanaf 2020 start de uitvoering van de duurzaamheidsagenda. Dit is een verbreding ten opzichte van het programma Energy on Upcycling en gaat ook over de thema's mobiliteit, voedsel, ecologie en klimaatadaptatie. Daarnaast komt er een focus op de transities duurzame gebiedsontwikkeling, duurzaam beheer & groot onderhoud, duurzame inkoop & aanbesteding en stimuleren duurzaam gedrag. Dit betekent dat er naast FVA projecten ook projecten vanuit gemeentelijke middelen worden ingezet om te komen tot verduurzaming. De genoemde cofinanciering van €2.625.000 op het programmabureau zijn de gemeentelijke middelen.

Circulaire economie

Competitie Upcycle City: uitgangspunt van de competitie is dat de winnende partij zelf 2/3de van de totale investering betaalt, ofwel een bijdrage van circa € 6 miljoen.

Stedelijke grondstoffen: voor dit onderdeel wordt een cofinanciering van circa €1,4 miljoen verwacht. Voor de ketenaanpak van stedelijke grondstoffen is samenwerking met partners noodzakelijk. Bovendien komt de opschaling van deze ketens vaak in aanmerking voor Europese subsidies. Dit netwerk is in de afgelopen jaren goed opgebouwd. Er ligt daarom een grote kans om dit te blijven benutten. In het onderzoek naar het grondstoffendepot wordt een onderbouwde definitieve businesscase opgeleverd. Hieruit zal duidelijk worden waar en hoeveel cofinanciering beschikbaar is.

PRICE: De verwachting is dat er €3 miljoen aan cofinanciering beschikbaar wordt gesteld vanuit de externe partners. Daarbij valt te denken aan het ontwikkelen van een locatie, ureninzet, begeleiding van studenten en het opstarten van een onderwijsprogramma. Wat zij inleggen is nader te bepalen, zodra de businesscase is afgerond.

Stedelijke voedselssystemen: Voor dit deelproject wordt een Horizon2020 aanvraag voorbereid, met een internationaal consortium: Food 2030 - empowering cities as agents of food system transformation. In februari 2020 is bekend of de aanvraag is toegekend. De grotere interventies, zoals het Foodcyclecentrum, zullen altijd met cofinanciering gerealiseerd worden. Voor de MUFPP expo wordt een businesscase opgesteld. Hier zullen partners als FAO en EMF aan mee doen, ook financieel, en Floriade BV stelt om niet ruimte beschikbaar. Voor de organisatie van het congres wordt samengewerkt met de provincie Flevoland en Nederlandse Food-steden als Ede.

Duurzame Energie

Ultradiepe geothermie: Zowel provincie Noord-Holland als Flevoland en het Rijk hebben geld beschikbaar gesteld voor de seismische onderzoeken.

Balanceren elektriciteitsnet: mogelijkheden cofinanciering voor dit project moet dit blijken uit het haalbaarheidsonderzoek dat in 2020 wordt uitgevoerd. Dit project lijkt kansrijk voor Europese of rijkssubsidies (wordt onderzocht).

6 CULTUUR EN TOERISME

Eén van de grote kwaliteiten van de Noordvleugel ten opzichte van andere stedelijke regio's in Europa is de toegang tot grote groen- en recreatiegebieden. De afgelopen jaren zijn er flinke stappen gezet in Almere. Er is geïnvesteerd in een aantal gebieden in en om de stad, die de stad en regio aantrekkelijker maken als verblijfsgebied, als recreatiegebied en die het toerisme bevorderen. Maar met name de culturele voorzieningen blijven nog achter bij de groei van de stad. Tegelijkertijd is er wel een sterke behoefte aan het kunnen beleven van cultuur bij zowel de Almeerders alsook in de regio.

De komende jaren richt programmalijn Cultuur & Toerisme zich dan ook vooral op het structureel versterken van de culturele infrastructuur van Almere. We zetten in op een museale voorziening die bijdraagt aan het eigenzinnige en unieke profiel van Almere en Flevoland: pionieren, durf, jong en open voor talentontwikkeling. Een voorziening die niet alleen bezoekers uit de regio, maar ook van ver daarbuiten trekt. Dat doen we in verbinding met de bestaande cultuursector en de huidige en toekomstige bewoners van Almere.

Kustzone Poort biedt bij uitstek mogelijkheden voor het versterken van toerisme en recreatie. Het doel is om de kustzone verder op de kaart te zetten. Om naast een gebied met een bijzondere, hoogwaardige woonkwaliteit ook te fungeren als culturele broedplaats waar beleving en de relatie met water centraal staan. Ook wordt binnen het programma ingezet op het beter toegankelijk maken van de Oostvaardersplassen en de omliggende natuurgebieden voor Almeerders en de regio. Hiermee wordt Almere steviger op de kaart gezet als groene stad.

Voor de periode 2021-2025 zijn deze sleutelprojecten voorzien:

- **Kustzone Almere Poort / Duin**, dat uit de volgende onderdelen bestaat: herijken van visie en strategie, doorontwikkelen van StrandLAB, versterken cultuur & leisure cluster, aanleg nieuw strand aan de zuidkant van het Almeerderstrand en de doorontwikkeling van Almeerderstrand & Meerstrand.
- **Museale voorziening**; Kwartiermaker ontwikkelt een zakelijk en inhoudelijk plan voor het beoogde concept. Alsmede een programma voor de komende jaren als voorloper van het te realiseren museum(gebouw).
- de volgende fase van de ontwikkeling van **Nationaal Park Nieuw Land – Almeerse Poort**

6.1 Kustzone Almere Poort / Duin

De Kustzone Poort/Duin vormt de entree van Almere vanaf de Hollandse Brug en is voor de regio de eerste locatie voor het verkennen van Almere. Het is een unieke plek in de regio waar ruimte is en strand, watersport en cultuur hand in hand gaan. Juist hier liggen mogelijkheden om cultuur, toerisme en recreatie verder uit te breiden. Hiermee creëren we binnen de Noordvleugel (internationaal) een attractief gebied en verblijfsplek.

De Kustzone Almere Poort/Duin is een gebied dat volop in beweging is. Er vinden jaarlijks grote evenementen plaats zoals strandfestival Zand, dat bezoekers uit het hele land trekt. De lokale theatergroep Vis à Vis geeft zomervoorstellingen en heeft een energieneutraal pand met podium en restaurant gebouwd, zodat ook in de winter voorstellingen gegeven kunnen worden. De Marina Muiderzand breidt uit en het strandbad Duin en Europa's grootste catamaranstrand worden volop benut. Ook wonen er steeds meer mensen in het gebied. Eind 2019 zijn er bijna 1.000 woningen opgeleverd of vergevorderd in aanbouw.

De aantrekkingskracht op regionale schaal creëert kansen voor werkgelegenheid in de toeristische sector en meer specifiek in horeca, culturele, sportieve en recreatieve activiteiten. De inspanning vanuit de overheid is met name gericht op het aanjagen van ontwikkeling. Lokaal ondernemerschap wordt gestimuleerd waardoor meer werkgelegenheid kan ontstaan. Als onderdeel van de eerste fase FVA is er in de Kustzone Almere Poort/Duin met name geïnvesteerd in de aanleg van het verbreden van het Almeerderstrand aan de zuidkant en het aanjagen van culturele en recreatieve activiteiten op en om het Almeerderstrand onder de naam StrandLAB.

In de periode 2021-2025 wordt ingezet op de doorontwikkeling van het gebied, waar cultuur, ontspanning, recreatie en bijzondere vormen van wonen en werken samengaan. Het gebied moet aantrekkelijk en goed bereikbaar zijn voor grote groepen mensen. De ambitie is om de bereikbaarheid en mobiliteit op een duurzame en innovatieve wijze te organiseren. Het handhaven van Vis à Vis op de huidige locatie biedt, mede in samenwerking met StrandLAB, kansen voor versterking van cultuur en leisure. Er ontstaat namelijk letterlijk (minder woningen in de directe omgeving) en figuurlijk meer ruimte. Ook zijn er reële kansen om in het zuidelijk deel van het Almeerderstrand de relatie te versterken tussen het binnendijkse- en buitendijkse landschap.

In 2020 wordt daarom een uitwerking van de visie en ontwikkelstrategie gemaakt, in samenwerking met partners en omgeving. Het gaat om een overkoepelende visie vanuit de ambities voor aantrekkelijke cultuur, natuur, sport, leisure en evenementen, die goed bereikbaar zijn voor een breed publiek met een uniek profiel binnen de MRA.

Voor de periode 2021-2025 wordt voor de Kustzone Almere Poort/Duin ingezet op:

1. Doorontwikkeling StrandLAB
2. Versterken cultuur & leisure cluster
3. Strandontwikkeling / doorontwikkeling Almeerderstrand & Meerstrand

6.1.1 StrandLAB

StrandLAB is in 2017 gestart met haar activiteiten als placemaker om, samen met partners als Vis à Vis, het gebied een creatieve impuls te geven. Hierdoor zien bewoners van Almere en bezoekers uit de wijde omtrek het gebied als dé plek om te zijn, met activiteiten die je mee wilt maken. De afgelopen jaren is geïnvesteerd in het opbouwen van netwerken, het bepalen van de richting van het aanbod en het feitelijk realiseren van tijdelijke bouwwerken en een semi-permanent strandatelier. De komende jaren zal de focus meer komen te liggen op het ontwikkelen van StrandLAB als een stabiele en onderscheidende speler in het culturele veld van Flevoland en Nederland. Hierbij wordt toegewerkt naar verzelfstandiging. Eind 2019 is de Stichting StrandLAB Almere opgericht waaruit de activiteiten gecoördineerd zullen worden. Hiervoor wordt voor 1 februari 2020 bij het Rijk een aanvraag gedaan om als ontwikkelinstelling in de BIS (subsidieregeling culturele basisinfrastructuur) te komen. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met Vis à Vis, Twee turven hoog, Bonte Hond, Suburbia en StrandLAB.

Doelstellingen:

Op en rond het Almeerderstrand een culturele identiteit te ontwikkelen die aantrekkelijk is voor omwonenden, kunstenaars, creatieve ondernemers én bezoekers.

Mijlpalen:

2020	Doorontwikkelen Strandlab met inachtneming gevolgen corona-crisis
2020-2021	oprichten (al dan niet tijdelijk) bouwwerk
2024	StrandLAB op eigen benen

6.1.2 Versterken cultuur & leisure cluster

Het raadsbesluit om Vis à Vis op de huidige locatie te behouden en ruimtelijk in te passen in de gebiedsontwikkeling van Muiderduin biedt kansen om een aantrekkelijker gebied te ontwikkelen als het gaat om natuur, landschap en cultuur. De sfeer van het strand kan langs de strandopgang helemaal doorgetrokken worden naar de Poortdreef, zodat bezoekers al veel eerder het strand gaan ervaren. Ook draagt het gemengde programma bij aan meer levendigheid in het gebied. Vis à Vis wordt in de planopzet geïntegreerd in een stedelijke omgeving. Het gaat onderdeel uitmaken van het landschap en er zal ruimtelijk / visueel interactie plaatsvinden met de omgeving. Daarnaast is StrandLAB Almere een belangrijke partner waarmee samenwerking in de toekomst kan leiden tot een unieke culturele werk- en broedplaats in Nederland. Een logische vervolgstap is om dit 'culturele landschap' over de dijk door te trekken naar het strand en het water. Daardoor ontstaat er midden in de MRA een nieuw multifunctioneel 'podiumlandschap' voor culturele evenementen in de open lucht met crossovers naar natuur en duurzaamheid.

Naast de culturele sector biedt het Almeerderstrand (met name het noordelijk deel) en het toekomstige Meerstrand ook veel kansen voor sport en waterrecreatie. Dit zijn sectoren waarmee Almere zich in de MRA veel sterker kan onderscheiden. Deze kansen zijn verwoord in de vastgestelde nota's 'Sportief in beweging 2017 – 2020' en de 'Agenda Toerisme en Recreatie 2016 – 2022'. Om dit op gang te brengen is extra inzet noodzakelijk. Ook zijn er reële kansen om in het zuidelijk deel van het Almeerderstrand het thema 'water' van de culturele sector te verbinden met zeer actuele onderwerpen op gebied van natuur, educatie en duurzaamheid. Momenteel wordt al voorzichtig geëxperimenteerd met deze crossovers. Een volgende stap hierin is de realisatie van het waterbeleefcentrum. Deze ontwikkeling sluit naadloos aan bij de ambitie om van deze kustzone een spannende en aantrekkelijke verblijfsplek te maken, die bovenregionale aantrekkingskracht heeft op creatieve initiatiefnemers, toeristen, recreanten en cultuurliefhebbers. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met o.a. Vis à Vis.

Om ambities rondom duurzaamheid te kunnen realiseren zijn extra investeringen voorzien voor permanente aansluitingen op elektra (trafo's), schoon water, riool, internet om de inzet van incidentele en vervuilende energiebronnen (vrachtverkeer voor op- en afbouw sanitaire voorzieningen, generatoren voor opwekking elektra) te voorkomen.

Doelstellingen:

Bestendiging in de toekomst van de culturele infrastructuur, mede vanuit economisch perspectief.

Mijlpalen:

2020-2021	Realiseren duurzaamheidsmaatregelen
2020	Opstellen Visie Kustzone Poort

6.1.3 Almeerderstrand en Meerstrand

Met het verbreden van het Almeerderstrand aan de zuidkant en de mogelijkheid om grotere evenementen naar dit nieuwe gedeelte te verplaatsen, ontstaat er op het Almeerderstrand ruimte om dit strand op te waarderen tot een volwaardig recreatiestrand. Ten noorden van de Marina Muiderzand zijn er daarnaast mogelijkheden om, aansluitend op het noordelijk deel van de nieuwe woonwijk DUIN, strand toe te voegen. Door deze strandontwikkeling ontstaat ruimte om delen van het strand meer intensief te benutten terwijl andere delen juist extensiever kunnen blijven. Op de intensiever gebruikte delen zijn een aantal (gevarieerde) horecagelegenheden voorzien en wordt ingezet op een goed voorzieningenniveau in de vorm van fietsenstallingen, toiletten, verkleedruimtes en douches. Ook kan worden gedacht aan speelelementen en voorzieningen voor durfsporten. Daarnaast zal ook de bereikbaarheid van het Almeerderstrand en het zuidelijk deel vanaf station Almere Poort voor

voetgangers en fietsers worden verbeterd en wordt geïnvesteerd in een goede bewegwijzering. Het extensieve deel van het strand richt zich meer op wandelen, uitwaaien en vormen van extensieve durfsporten als kitesurfen of strandzeilen.

Doelstellingen:

Integrale kustontwikkeling waarmee op verschillende delen ruimte komt voor evenementen, intensieve recreatie, sport en extensieve recreatie.

Mijlpalen:

2020-2021	Verbreiding Almeerderstrand aan de zuidkant
2021-2022	Impuls Duinlandschap/inpassing dijk

6.2 Museale voorziening

De versterking van cultuur maakt Almere aantrekkelijk en economisch succesvoller. Een gevarieerd cultureel aanbod, in combinatie met de bereikbaarheid van werk en de aanwezigheid van natuur, spelen daarin een sleutelrol. Door toevoeging van sterke publieks-aantrekkende culturele programmering, evenementen en het versterken van de verblijfs- en belevingswaarde worden meer bezoekers naar toplocaties in Almere getrokken, wordt hun verblijfsduur verlengd, zullen zij meer gebruik maken van de voorzieningen en wordt zo de omzet verhoogd.

De ontwikkeling richting museale voorziening is onderdeel van het Cultuurplan Almere, het Regioprofiel Flevoland en past binnen de ambities van de door de Raad van Cultuur gepresenteerde beleidsvisie 2021-2025. In 2020 valt bij het Rijk een besluit over het cultuurstelsel 2021-2025. Doel is meer aandacht voor andere kunstvormen en de volgende generatie makers, die een gevarieerder publiek kunnen bereiken. Het concept voor de nieuw te ontwikkelen museale voorziening in Almere sluit hier perfect op aan. De voorziening richt zich op toegankelijke, aansprekende kunst die past bij Almere en Flevoland. De nadruk ligt op grootschalige kunst binnen en in de openbare ruimte, mediakunsteducatie en hedendaagse kunst. De museale voorziening wordt van (inter)nationale betekenis en een interessante aanvulling op het museale aanbod wereldwijd.

Vanaf 2020 start een kwartiermaker met de uitwerking van plannen op zakelijk en inhoudelijk niveau. De kwartiermaker heeft de opdracht om het concept van het nieuwe museum verder zakelijk uit te werken en dit in de praktijk al zichtbaar te maken met programmering en mogelijk een paviljoen (De Kunstruimte) op de Floriade. Dit moet leiden tot een businesscase op basis waarvan kan worden besloten tot verdere realisatie en uitvoering van de plannen. De ambitie is om in 2025 te starten met de bouw en de museale voorziening.

Vooruitlopend op de komst van deze voorziening in de vorm van een gebouw wordt, mede op advies van deskundigen uit het museale veld, ingezet op een programmering die leidt naar een gebouw.

Doelstellingen:

De museale voorziening:

- heeft een bovenregionale aantrekkingskracht;
- is een herkenbare en unieke toevoeging aan het Nederlandse cultuurbestel;
- draagt bij aan het eigenzinnige en unieke profiel van Almere en Flevoland: pionieren, durf, jong en open voor talentontwikkeling;
- gaat een relatie aan met de buitenruimte;
- zet de relatie kunst – natuur – techniek op de kaart;
- werkt samen met grote namen en partners;
- brengt een spraakmakende en vernieuwende programmering, met een zo groot mogelijke mix aan activiteiten voor een zo groot mogelijk publiek;

- geeft een boost aan de stad: het neemt de bestaande culturele voorzieningen mee in een eenduidige visie en het geeft nieuwe initiatieven (informele werkmilieus, ateliers, vakopleidingen etc.) een impuls;
- werkt samen met de bestaande culturele partners van Almere;
- heeft iets waar Almeerders zich bij betrokken voelen en waar ze trots op kunnen zijn;
- is een volwaardige partner in de Metropoolregio Amsterdam.

Mijlpalen:

2021	Vorbereiding programmering vooruitlopend op museum(gebouw)
2022	Realisatie programmering waaronder mogelijk paviljoen De Kunstruimte
2022-2024	Planuitwerking realisatie museum (locatie onderzoek, ontwerp)
2025	Start realisatie museum

6.3 Nationaal Park Nieuw Land

De provincie Flevoland heeft een natuurgebied dat uniek is in Nederland en Europa: Het Nationaal Park Nieuw Land bestaande uit de Oostvaardersplassen, Markerwadden, Markermeer en de Lepelaarplassen. Vooral het Oostvaardersplassengebied trekt grote belangstelling van zowel de binnenlandse- als buitenlandse bezoeker voor het beleven van deze nieuwe natuur.

Delen van Nationaal Park Nieuw Land kunnen toeristisch-recreatief verder ontwikkelend worden met behoud en versterking van de ecologische waarden. Een nationaal park biedt (inter)nationale bekendheid, meer bezoekers, meer recreatieve voorzieningen zoals horeca, hotels, natuur- en cultuurgerichte, recreatieve activiteiten en extra werkgelegenheid.

De tweede fase van Project Almeersepoort kent twee toeristisch-recreatieve bestemmingen: Oostvaarderplassen Almere en het Lepelaarplassen gebied (inclusief Blocq van Kuffeler). De bestemming Oostvaarderplassen Almere bestaat in deze fase uit de deelprojecten Entreegebied en Kotterbos. Deze zijn het verst in hun ontwikkeling en daar kunnen snel concrete ingrepen gedaan worden. Deelproject Westvaarders is onderdeel van de ontwikkeling van de Oostvaardersoever, dat een lang ontwikkeltraject kent, onder leiding van Rijkswaterstaat en de Provincie .

Nieuw in de tweede fase is de toevoeging van het Lepelaarplassen gebied. De formalisering van de het Nationaal Park Nieuw Land is aanleiding om het Lepelaarplassen gebied onderdeel te maken van het project 'Almeersepoort'. De afgelopen tijd is in samenwerking met Flevo-landschap een compleet nieuwe visie voor de ontwikkeling van het gebied en de toekomst van de Trekvogel tot stand gekomen. Deze visie zal verder worden uitgewerkt tot concrete ruimtelijke en programmatische plannen.

Ook wordt geparticipeerd in de Organisatie Nationaal Park Nieuw Land. Daarin gaat het om de inzet van capaciteit en middelen door de deelnemende organisaties ten behoeve van overkoepelende activiteiten gericht op het versterken van het nationaal park.

Afbeelding: Gebiedsbegrenzing sleutelproject Almeersepoort

De rode draad in het project Almeersepoort is placemaking. Hierin onderscheiden we drie onderdelen:

- o Software: het organiseren van een structurele programmering van toeristisch recreatieve en educatieve activiteiten;
- o Hardware: aanleg/ realisatie van landschap, infrastructuur (paden, wegen, parkeren) en gebouwen/ uitkijkvoorzieningen;
- o Orgware: dit alles opzetten en uitvoeren in een permanente samenwerking tussen organisaties en ondernemers die werken ten dienste van de Almeersepoort.

Bij placemaking werken we samen met gebruikers aan de verbetering van het gebied, om het gebied zo bekender, meer beleefbaar en aantrekkelijker te maken.

In dit sleutelproject wordt samengewerkt met vele partners, waaronder Provincie Flevoland, Staatsbosbeheer, Stad & Natuur, Flevo Landschap en Rijkswaterstaat.

Doelstellingen

- Almeers poortgebied van het Nationaal Park aanleggen door versterken van het landschap en de recreatieve inrichting
- Goede voorzieningen voor de bezoekers en ruimte voor private initiatieven realiseren
- Bereikbaarheid verbeteren
- Programmering van activiteiten, gastheerschap en marketing ontwikkelen en uitvoeren
- Participeren in de organisatie Nationaal Park Nieuw Land

Mijlpalen

2021-2025	Participatie in organisatie Nationaal Park Nieuw Land
2022	Planontwikkeling
2023	Uitvoering maatregelen Entreegebied en Kotterbos Start uitvoering project Westvaarders / Oostvaardersoevers Start uitvoering Lepelaarplassen gebied, incl. Trekvogel en Werkeiland
2025	Maatregelen Entreegebied en Kotterbos gereed Maatregelen Lepelaarplassen gereed

6.4 Meerjarenraming

Bedragen € x 1.000

Meerjarenperspectief FVA 2021-2025	Oud = O	Nieuw = N						O+ N	Nieuw
	Bestaande middelen 2021 (incl. indexering)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021- 2025	Co-financiering
Cultuur en toerisme									
Programmasturing lijn 4	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250	0
Kustzone Almere Poort/Duin	-3.118	-1.000	-2.000	-1.500	-1.500	-1.000	-7.000	-10.118	-5.500
Museale voorziening	0	-2.000	-3.000	-2.000	-2.000	-4.000	-13.000	-13.000	PM
Nationaal Park Nieuw Land – Almeerse Poort	-3.555	-50	-1.000	-2.350	-2.000	-2.000	-7.400	-10.955	PM
Subtotaal	-6.922	-3.050	-6.250	-6.100	-5.750	-7.250	-28.400	-35.322	-5.500

Toelichting cofinanciering

Kustzone Poort/Duin

De kustzone Almere Poort / Duin is een majeure gebiedsontwikkeling die op dit moment al volop in uitvoering is. Het betreft dan met name het binnendijkse gebied waarover afspraken zijn gemaakt met ontwikkelaar Amvest over het te realiseren programma en de bijbehorende investeringen in onder andere de aanleg van het duinlandschap dat over de dijk tot op het strand wordt doorgetrokken. Ook door andere partijen in het gebied wordt geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling en programmering van Kustzone Poort. Hiermee is een investering tussen de €5 en 10 miljoen gemoeid. Op hoofdlijnen betreft het:

- Cofinanciering van gebiedsontwikkeling DUIN: €3,5 miljoen
- Horeca-ontwikkeling: €3 miljoen
- Culturele basisinfrastructuur / cofinanciering via BIS: €1,5 miljoen (in ontwikkeling)

Museale voorziening

Voor de realisatie van de Kunstruimte op de Floriade is cofinanciering voorzien. De gevraagde bijdrage is voor de plankosten (locatie onderzoek, ontwerp, etc). Voor de museale voorziening is nog geen zicht op cofinanciering. Dit is onderdeel van de opdracht van de kwartiermaker.

Nationaal Park Nieuw Land – Almeerse Poort

Het overleg met de partners over hun ambities en de exacte hoogte van hun financiële bijdrage is nog gaande en is afhankelijk van de bestuurlijke besluiten over de hoogte van de bijdrage uit het FVA. Op basis van het nu voorliggende voorstel zullen de partners €4 miljoen bijdragen in de tweede fase.

7 VERNIEUWEND WONEN

Almere heeft als groeistad een geschiedenis op gebied van woningbouw waarbij productie voorop staat. Ook voor de komende jaren ligt de kwantitatieve ambitie hoog, de stad zal een aanzienlijk deel van de met het Rijk afgesproken nieuwbouw binnen de MRA voor haar rekening nemen. Wat Almere daarin van andere groeisteden in Nederland onderscheidt, is haar blijvende pioniersgeest. Al sinds het begin biedt Almere ruimte aan nieuwe manieren van ontwerpen, bouwen en ontwikkelen in de overtuiging dat dit de stad vooruit helpt. Om deze traditie voort te zetten, spraken het Rijk en de gemeente Almere in de RRAAM-overeenkomst af te gaan samenwerken aan de opzet en uitvoering van experimenten betreffende stimulering van de woningbouw.

Vernieuwende vormen van gebiedsontwikkeling en woningbouw worden inmiddels alom erkend als 'echt Almeers'. Ze zetten de stad op een podium, dragen bij aan het veranderde imago de afgelopen jaren en trekken nieuwe doelgroepen aan. Almere 2.0 heeft hier een stimulans aan gegeven. In de opgaven van morgen, zo blijkt uit de eerste fase van het Handelingsperspectief, is ook een belangrijke inhoudelijke rol weggelegd voor innovatie in bouwen en wonen. Het sociaaleconomisch meegroeien van de stad, met een bevolking die steeds meer divers wordt, vraagt om andere manieren van denken en doen. Externe ontwikkelingen zoals de transformaties in het sociale domein, de verduurzamingsopgave en recent de stikstof en PFAS-crisis vergen alternatieve, integrale oplossingen. Uitdaging is om in deze complexe processen voor zowel zittende inwoners als nieuwkomers vitaal, aantrekkelijk en toegankelijk te blijven. Met name rondom en de aanpak van de bestaande stad is het zaak snel tot handelen te komen. Tegelijkertijd liggen hier ook kansen om de komende jaren echt stappen te gaan maken.

Ontwikkelingen op gebied van circulair materiaalgebruik, digitale productietechnieken, prefab systemen en domotica bieden volop nieuwe perspectieven voor de vraagstukken in de woningbouw. De ervaring leert dat dergelijke innovatie vaak die niet tot stand komt vanuit de reguliere gemeentelijke organisatie of beleid. Zeker in de huidige tijd van grote druk op de woningmarkt en noodzaak tot versnelling, dreigt fundamentele vernieuwing naar de achtergrond te verdwijnen. Experimenten zijn in de huidige complexe samenleving bij uitstek een middel om ingewikkelde maatschappelijke vraagstukken te adresseren. Om er ruimte aan te geven dient het bewust gestimuleerd en actief ondersteund te worden. Het programma Vernieuwend Wonen borgt de experimentele traditie van Almere door een context te bieden waarin innovatieve ideeën nader onderzocht, uitgetest en doorontwikkeld kunnen worden. Verbinding met actuele opgaven daarbij zorgt voor impact in de praktijk.

Uitvoeringsstrategie Woningbouwatelier

Om experimenten te kunnen opzetten en uitvoeren, hebben van gemeente Almere, het Ministerie van BZK en het Rijksvastgoedbedrijf vijf jaar geleden het Woningbouwatelier opgericht. De Rijksbouwmeester is als bijzonder adviseur betrokken. Opzet van het Woningbouwatelier is om praktische innovaties te realiseren en daarvoor gebruik te maken van de experimenteerruimte die Almere biedt. Ideeën van partijen in het veld voor vernieuwende woonconcepten en bouwmethoden worden 'uitgetest' door ze te doen. Dit levert inzichten op die landelijk relevant en toepasbaar zijn.

Sinds 2017 fungeert het Woningbouwatelier als uitvoeringsorgaan van het programma Vernieuwend Wonen. Dit heeft tot nu toe diverse experimenten voortgebracht, zoals de BouwEXPO Tiny Housing, de prijsvraag Who Cares en WikiHouse, die bijdragen aan het profiel en status van Almere als de stad van iconische woningbouw. Juist de aanpak om innovatieve concepten 'van papier te halen' en ze toe te passen in reguliere woningproductie van Almere – dus niet als prototype of tijdelijk object – maakt het Woningbouwatelier uniek in Nederland.

Ambitie van de partners is om deze werkwijze voort te zetten en middels het Woningbouwatelier de komende jaren een substantiële bijdrage te leveren aan de kernopgave van Almere 2.0: een sociaal en fysiek duurzame stad met een toekomstbestendige woningvoorraad. Daartoe dienen experimenten

nadrukkelijk verder te gaan dan een technisch hoogstaand concept of showcase. Door te streven naar herhaalbaarheid en opschaalbaarheid kan Woningbouwvatelier noodzakelijke systeemveranderingen agenderen en in gang zetten. Inzet is altijd oplossingen te bieden voor specifieke vraagstukken en daarbij de diversiteit, keuzevrijheid, toegang en kwaliteit van de woningmarkt te vergroten en/of te verbeteren. De projecten staan in nauwe verbinding met andere opgaven binnen Almere 2.0 en de partners binnen het Rijk, gemeente en Provincie, die allen thema's kunnen agenderen. Vanuit het Woningbouwvatelier zal ook gezocht worden naar innovatieve vormen van samenwerking met relevante marktpartijen om pilots zo mogelijk enige schaal te geven.

Inzet van het Woningbouwvatelier richt zich primair op het faciliteren van innovatie door middel van onderzoek, verbeelding, ondersteuning en procesbegeleiding. Ervaring leert echter dat dit niet altijd voldoende is om experimenten, hoe waardevol ook, tot uitvoering te brengen. Daarom zullen, onder specifieke condities, de mogelijkheden worden verkend van investeringen in fysieke realisatie. Een andere pijler voor doorontwikkeling van het Woningbouwvatelier is het werken aan een betere zichtbaarheid, zowel tijdens als na afloop van projecten. Dit betekent o.a. een sterkere inzet op (landelijke) verspreiding van kennis en lessen uit experimenten waarin alle partners een rol hebben. Samenwerking met kennisinstellingen en platforms wordt nagestreefd om de doorwerking in de reguliere praktijk te ondersteunen.

7.1 Experimenten

Doel van het programma Vernieuwend Wonen is om enkele innovatieve woonmilieus, woonconcepten en bouwmethoden te realiseren die Almere op de kaart zetten en waardevolle inzichten bieden voor de woningbouwproductie in de stad, regio en elders in het land. Vanuit het programma worden daartoe concrete experimenten geïnitieerd en begeleid die antwoorden of oplossingen proberen te geven op maatschappelijke vraagstukken in relatie tot wonen. Het Woningbouwvatelier positioneert zich hierin als buitenboordmotor van innovatie op de woningmarkt. Het werkkterrein is altijd in de ruimtelijke ontwikkeling: de woning, de wijk, de stad, maar de vernieuwing kan zich daarbinnen op verschillende niveaus en facetten manifesteren. Zo wordt niet alleen gekeken naar techniek en ontwerp, maar ook naar bijvoorbeeld financiële systemen, sociale processen of marktmechanismen rondom bouwen en wonen. Naast nieuwbouw heeft ook de bestaande bouw nadrukkelijk de aandacht.

Innovatie bedenkt je niet van bovenaf of jaren van tevoren. Belangrijk is dat de experimenten een platform bieden om actuele vernieuwende ideeën of methodieken naar de praktijk te brengen. Tegelijkertijd dienen ze aan te sluiten bij economische, sociaal-maatschappelijke en demografische dynamieken die de context van behoeften en mogelijkheden bepalen. Dit maakt dat binnen het programma Vernieuwend Wonen een flexibele opzet gewenst is.

Om focus en structuur aan te brengen zijn enkele thema's gedefinieerd die staan voor belangrijke en urgente vraagstukken in het woondomein binnen Almere en de regio:

- Betaalbaarheid en toegankelijkheid van de woningvoorraad
- Verduurzaming en circulaire economie
- Doorwerking van sociale transformaties (wonen en zorg, vergrijzing, gezondheid)
- Fysieke aanpak van wijken (verdichting, functiemenging, transformatie)
- Woonwerk combinaties

Voorwaarde is dat alle nieuw te starten experimenten minimaal op een van deze thema's aan nieuwe oplossingen werken.

Vooralsnog zijn de volgende experimenten voorzien:

- Wikihouse
- Duurzaam en digitaal bouwen op de Floriade
- Bouwen met de buurt; fijnmazige inbreiding
- Circulair bouwen

- Opgave wonen met zorg

7.1.1 WikiHouse: betaalbare, modulaire en energiezuinige zelfbouw

Door krapte en hoge druk op de woningmarkt, met name in de MRA, komt de betaalbare woningvoorraad steeds meer in de knel. Oplopende bouwkosten en investeringen in verduurzaming leggen een hoge premie op nieuwbouw. Het WikiHouse-concept – een digitaal geproduceerd houten bouwpakket – biedt hier een kansrijk antwoord op door mensen in staat te stellen zelf een duurzame en energiezuinige woning te ontwerpen én te bouwen. In 2018 is door het Woningbouwatelier in Almere Poort het eerste WikiHouse van Nederland ontwikkeld. Om de mogelijkheden verder te verkennen heeft het experiment een vervolg gekregen met 27 zelfbouw-WikiHouses op De Stripmaker in Almere Buiten. Dit project is specifiek ingericht voor starters en huishoudens met een inkomen net boven de huursubsidiegrens, groepen die nu tussen wal en schip vallen op de woningmarkt. Zo kan een Wiki-House van 50m² vanaf 160.000 euro gerealiseerd worden, inclusief grond, materialen en installaties. De kennis en inzichten die dit oplevert, worden niet alleen in Nederland gedeeld. De gemeente Almere maakt met WikiHouse De Stripmaker ook onderdeel uit van het Europese samenwerkingsproject Housing 4.0 Energy, waaraan partners uit Duitsland, België en Noord-Ierland deelnemen.

Mijlpalen

2020	realisatie Makerspace oplevering eerste fase van 13 WikiHouses
2021	oplevering tweede fase oplevering digitaal platform kennisoverdracht, afsluitende conferentie Housing 4.0 Energy in Almere op Floriade terrein

7.1.2 Duurzaam en digitaal bouwen op de Floriade

De ambities van de Floriade op gebied van toekomstbestendigheid, duurzaamheid en bijzondere architectuur biedt kansen voor inhoudelijke bijdrage en profilering van Almere als de stad van iconische woningbouw. Vanuit de gemeentelijke organisatie van de Floriade, de Floriade BV en het Woningbouwatelier is de intentie uitgesproken samen te werken aan concrete projecten op het terrein – zowel het expo gebied als de extra woningbouw in de wijk. Focus daarbij zijn vernieuwende vormen van materiaalgebruik en bouwmethoden – zoals 3d-printing, bio-based ontwerpen, roboticatechnieken en prefab. Voor de paviljoens die later getransformeerd zullen worden tot innovatieve woningen liggen kansen voor ondersteuning van het ontwerp- en bouwproces ondersteund met kennis, onderzoek en communicatie. In de verdere ontwikkeling van de Floriade-wijk kan een locatie worden aangewezen voor een zelfstandig experiment, zoals bouwen met hout, bio-composiet, gerecycled plastic of duurzaam beton.

Mijlpalen

2020/2021	nadere invulling geven aan samenwerking, uitwerking ideeën voor experiment
2021	mogelijke bijdrage aan realisatie expo paviljoens
2022	na afloop Floriade, bijdrage aan transformatie en start experiment in woningbouwprogramma
2023-2025	optekenen lessons learned

7.1.3 Bouwen door de buurt; fijnmazige inbreiding

Gezinsverdunding en een groter aandeel eenpersoonshuishoudens is in heel Nederland een belangrijke demografische ontwikkeling. Ook Almere krijgt er de komende jaren door de vergrijzing en toename van het aantal jongeren in de stad mee te maken. De woningvoorraad voorziet nog veelal in traditionele, ruime eengezinswoningen die ouderen niet snel verlaten voor een appartement in een andere wijk. Transformatie en verdichting zijn opkomende opgaves in de stad die hier een antwoord op moeten bieden. Traditioneel gaat het om grotere, van bovenaf ingeplande ontwikkeling. Nieuwe, meer

flexibele bouwconcepten bieden de mogelijkheid om kleinschalig, op slimme manier woningen aan bestaande wijken toe te voegen, zogenaamde urbane acupuncture. Door deze samen met bewoners aan te wijzen en te ontwikkelen, schept dit niet alleen een nieuw toegesneden aanbod, maar versterkt het ook de draagkracht van de een wijk.

Het experiment beoogt een fijnmazige bouwstroom in een bestaande buurt op gang te brengen waarbij bewoners zelf de potentiële bouwplek(jes) aanwijzen en zich uitspreken over de door hen gewenste woningtypes. Daarmee kan een brede schakering aan individuele woonideeën en wensen de ruimte worden geboden. Omdat er op voorhand geen gemeentelijk programma en stedenbouw is, kunnen ook woonvormen- en concepten worden aangewezen die in de reguliere kaders moeilijk tot ontwikkeling komen. Zo kunnen bijvoorbeeld kleine woningen worden toegevoegd op de koppen van blokken en op lege veldjes, maar ook kleine rijtjes van pre-fab huizen.

In dit beoogde experiment wordt nauw samengewerkt met de diverse betrokken beleidsafdelingen van de gemeente Almere. Daarnaast is het streven een brug te slaan met verdichtings- en transformatieopgaven in andere steden, alsmede ontwikkelingen rondom participatie (buurtrechten, Right to Challenge) en de Omgevingswet.

Mijlpalen

2020	uitwerken experiment in plan van aanpak en go /no go college en gemeenteraad Almere
2021	aanwijzen en uitgifte locaties in pilotwijk
2022/2023	oplevering eerste woningen
2023/2024	evaluatie, bij succes stapsgewijze uitbreiding naar andere wijken

7.1.4 Circulair bouwen

De energietransitie is een belangrijk thema voor de ontwikkeling van de stad waar rondom de verduurzaming van de woningvoorraad nog veel behoefte is aan innovatieve oplossingen. De programmalijn Vernieuwend Wonen wil een specifieke focus leggen op circulair bouwen, specifiek het (her)gebruik van materialen. Momenteel doen zich veel ontwikkelingen voor in het recyclen van beton en plastic, toepassing van bio-based grondstoffen en ontwerp op basis van beschikbare bouwcomponenten. Intentie is deze vernieuwing in Almere in de praktijk te brengen, met pilots binnen bestaande wijken of op nieuwbouwlocaties. Hiermee slaat het programma Vernieuwend Wonen een brug naar verschillende lopende ontwikkelingen in stad en regio met als doel een circulaire, duurzame economie te ontwikkelen en Almere te positioneren als koploper op dit thema.

Programma Cirkelstad (MRA):

Almere heeft zich eind 2019 vanuit de MRA bij Programma Cirkelstad aangesloten. Dit programma zal, in samenwerking met gemeente en de provincie, pilots aanjagen op gebied van circulaire woningbouw. Dit biedt kansen voor betrokkenheid van de programmalijn Vernieuwend Wonen.

Tweede competitie Upcycle City:

De ambitie is samen met programmalijn Circulaire economie en Energie de tweede competitie Upcycle City vorm te geven rondom circulaire bouwen. Streven is daar in 2021 een prijsvraag voor uit te schrijven. Dit sluit aan bij eerdere plannen van het Woningbouwatelier rondom een BouwEXPO Circulair.

PRICE:

Vanuit de gemeente Almere, provincie Flevoland, het hoger onderwijs en enkele marktpartijen loopt een initiatief voor de oprichting van een Praktijk- en Innovatiecentrum Circulaire Economie. Focus hiervan ligt in eerste instantie liggen op circulaire gebiedsontwikkeling en de initiatiefnemers van PRICE hebben verbinding gelegd met het programma Vernieuwend Wonen. Zo is een proeftuin beoogd waar initiatiefrijke innovators hun nieuwe ontwikkeling kunnen testen en presenteren. Het

Woningbouwatelier zal hier de rol opnemen van projectcoördinatie en aanjagen van de uitvoering. PRICE is onderdeel van programmalijn Circulaire economie en Energie en wordt in samenwerking met de programmalijn Leer- en werkomgeving uitgewerkt.

Kenniscampus Stadshart:

In de doorontwikkeling van de hogescholen in Almere wordt gezocht naar inhoudelijke focus rondom thema's circulaire economie en bouwen & wonen. Daarbinnen is samenwerking voorzien met de programmalijn Vernieuwend Wonen. Het partnerschap met een cluster van hogeschool, technische universiteit en bedrijven biedt kansen om experimenten dieper te verankeren in de stad en regio. Dit initiatief zal in samenwerking met programmalijn Leer- en werkomgeving verder vorm gegeven worden. Nadruk hierbij ligt op het betrekken van kennisinstellingen bij opzet, uitwerking en evaluatie van experimenten.

Mijlpalen

2020	verkennen van concrete aanknopingspunten voor een of meerdere experimenten
2021	uitschrijven prijsvraag, inrichten van proeftuin rondom circulair bouwen, aangaan van samenwerkingsverbanden
2022-2023	realisatie van ontwerpen
2023/2024	evaluatie

7.1.5 Opgave wonen met zorg

Zowel landelijk als binnen de gemeente Almere is het streven én de wens van mensen om zo veel mogelijk een normale leefsituatie te hebben, ook als er behoefte is aan zorg en ondersteuning. Dit geldt voor jongeren, volwassenen én bij uitstek het groeiend aantal ouderen. De opkomende vergrijzing en extramuralisering maakt dat deze doelgroepen vaker en langer zo normaal mogelijk zullen (blijven) wonen in de Almeerse wijken. Zeker voor Almere betekent dit een nieuwe vraag die ook ander soorten woonconcepten- en producten vergt dan wat tot nu toe gebouwd is/wordt in de stad. Specifieke 'seniorenhuisvesting' of 'levensloopbestendige woningen' kent Almere nog weinig. Met de bredere sociale transitie in het achterhoofd gaat het ook over nieuwe woonvormen tussen een reguliere woning en een instelling, waar zorg dichtbij is maar de behoeften en mogelijkheden van mensen staan centraal.

Binnen het programma Vernieuwend Wonen is hier met de prijsvraag Who Cares eerder invulling aan gegeven. Duidelijk is dat de ontwikkeling van woonzorginitiatieven moeizaam van de grond komt en extra inzet vergt omdat het dwars door domeinen en geldende beleidskaders gaat. We zien kansen om innovatieve oplossingen voor deze opgaven in de programmalijn Vernieuwend Wonen verder uit te diepen met het Sociaal Domein en de afdeling Wonen, waar verschillende programma's en projecten op het thema wonen en zorg / ambulantisering lopen. Opties voor specifieke woonvormen, maar ook woonmilieus of andere ontwerp oplossingen kunnen gezamenlijk worden verkend en uiteindelijk landen in een concreet experiment. Naast fysieke verschijningsvormen, kan ook gedacht worden aan financieringsconstructies of systeemaanpassingen.

Doel is om zowel voor senioren en als voor kwetsbare inwoners oplossingen te ontwikkelen in samenhang met de bestaande wijk of buurt. Dit sluit aan bij de opgave tot een goede sociaal-fysieke inrichting van de stad te komen, die in de eerste fase van het Handelingsperspectief is geconstateerd. Uitdaging is niet alleen woningen te bouwen die passen bij de actuele maatschappelijke dynamiek, maar ook een woon- en leefomgeving te creëren die gezondheid, inclusie en sociale samenhang bevordert.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met de afdelingen gebiedsontwikkeling, grondzaken, wonen, zorg en welzijn van de gemeente Almere. Daarnaast is streven aan te haken bij landelijke programma's rondom langer thuis in de wijk en transformatie van het sociale domein.

Mijlpalen

2020	Verkenning van twee experimentlijnen: één voor senioren en één voor kwetsbare inwoners
2021	Go / no go concreet experiment(en) Start ontwikkelfase
2023 -2025	Oplevering en optekenen lessons learned

7.2 Meerjarenraming

De meerjarenraming is gebaseerd op inschatting van de vaste personeelskosten, kosten voor uitvoering van experimenten en kosten aan kennisoverdracht. Uitgangspunt hierbij is maximaal 4 experimenten tegelijkertijd in uitvoering.

		Bedragen € x 1.000								
		Oud = O	Nieuw = N					O+ N	Nieuw	
			2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021-2025	Co-financiering
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025		Bestaande middelen 2021 (incl. indexering)								
Vernieuwend Wonen										
Experimenten		-832	0	-800	-800	-800	-800	-3.200	-4.032	0
Vernieuwend Wonen										
Subtotaal		-832	0	-800	-800	-800	-800	-3.200	-4.032	**

** Waar mogelijk zal gezocht worden naar externe middelen, zoals Europese subsidies of bijdragen uit andere fondsen om ongedekte kosten in experimenten te dekken. Voor het lopende experiment WikiHouse is tot medio 2021 een Interreg subsidie toegekend. Voor samenwerkingsprojecten waar de Vernieuwend Wonen aan deelneemt, zullen altijd andere bronnen van financiering aanwezig zijn.

8 GROENE EN WATERRIJKE IDENTITEIT

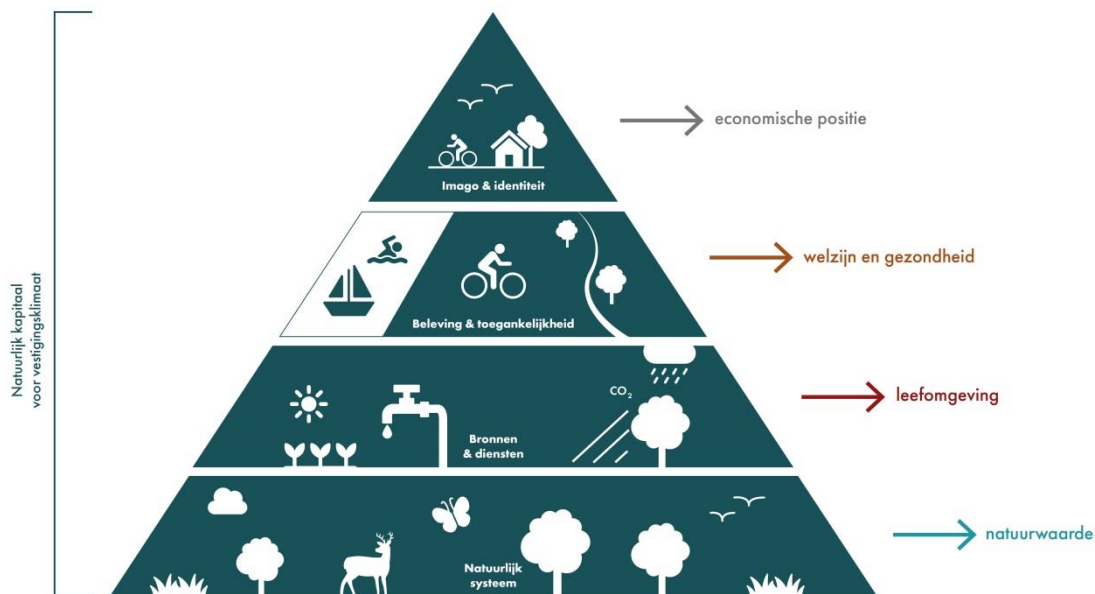
De centrale doelstelling in deze programmalijn is om aanwezige en potentiële landschappelijke kwaliteiten en identiteiten van Almere en haar omgeving als basis voor verstedelijking te gebruiken. De kwaliteit van het landschap draagt bij aan het vestigingsklimaat en economisch succes van de stad. Groen en water in de stad bieden een aantrekkelijke, gezonde leefomgeving. Almere heeft de potentie hier excellent in te zijn. De stad voelt als een landgoed en grenst aan unieke deltanatuur. Deze kwaliteit wordt wereldwijd opgemerkt én gewaardeerd door de bewoners.

De kwaliteit van het landschap draagt bij aan:

- **imago en identiteit;** de groene en gezonde stad
- **vestigingsklimaat en economisch succes;** de nabijheid van groen en water is een zeer gewaardeerde kwaliteit bij (nieuwe) bewoners (waaronder talent). Bedrijven volgen potentieel arbeidsaanbod.
- **gezonde leefomgeving;** groen en natuur hebben een (wetenschappelijk) aangetoond positief effect op de mentale en fysieke gezondheid.
- **klimaatbestendigheid;** groen en blauw in de stad bieden ruimte om te anticiperen op het veranderende klimaat met hogere temperaturen en extreme regenbuien of droogte
- **toekomstbestendig natuurlijk systeem;** goede biodiversiteit is de basis. Als dit er niet zou zijn, dan was de stad niet groen.

Mits het groen en water in de basis worden versterkt, toegankelijk zijn, goed worden beheerd en verstandig worden benut. In deze programmalijn wordt ingezet op het beter benutten en waar nodig versterken van de bijzondere landschappen in en om Almere.

De betekenis van groen en water voor de stad en haar vestigingsklimaat zijn weergegeven in onderstaande piramide. Het is van belang om op alle niveaus van de piramide te sturen. Het ontwikkelen van iconen in de top kan alleen als ook de drager wordt versterkt.

1. Natuurlijk systeem: het groen bestaat uit bomen en planten en is samen met het water het thuis van dieren. Het is de biodiversiteit. Als dit er niet zou zijn, dan was de stad niet groen.

2. Bronnen & diensten: Groen en water leveren essentiële diensten aan de mensen en de stad. Denk aan voedsel, schone lucht, schaduw, voldoende water, absorptie van CO₂. Zonder dit kunnen mensen niet leven.

3. Beleving & toegankelijkheid: Wanneer het groen en water toegankelijk zijn, dan kunnen mensen er bewegen en ontspannen. Dit draagt bij aan welzijn en gezondheid van mensen.

4. Imago en identiteit: Bovenin de piramide zitten factoren als imago en identiteit: Almere presenteert zichzelf trots als groene stad die het groen ook verder ontwikkelt met iconen zoals Nationaal Park Nieuwland.

De gedachte dat het groen en blauw altijd voldoende voorradig is in Almere is onjuist. Om deze kracht te behouden en nog meer te benutten is er actie nodig. Het netwerk van groen en water wordt beïnvloed door ontwikkelingen van buitenaf, zoals klimaatverandering en een voortgaande woningbouw- en verstedelijkingsopgave. Het groen en water kan daar deels ook oplossingen in bieden.

- De stad groeit verder. Dat heeft direct effect op de leefomgeving van planten, dieren en mensen.
- Een fors deel van de aanwezige beplantingen blijkt kwetsbaar, o.a. doordat in monocultuur (veel van hetzelfde) is geplant en door de bodemdaling. Dit levert een grote opgave in de geleidelijke vervanging van bomen en planten.
- Het klimaat verandert, met hittestress, droogte of juist wateroverlast tot gevolg. Groen en water in de stad kunnen hierin oplossingen bieden. Bomen bieden schaduw. Planten en bodem houden water vast. Open water zorgt voor verkoeling en vangt overtollig regenwater op.

- Vanwege een ongezonde leefstijl kampen Almeerders meer dan gemiddeld met overgewicht of verminderd welzijn. Het stimuleren van bewegen in het groen komt als één van de belangrijkste kansen uit de eerste fase Handelingsperspectief.

Om de groene en waterrijke identiteit van Almere verder te versterken worden, lerend van de piramide en gezien de urgentie, de volgende interventies voorgesteld:

- **Ontwikkel unieke groene en blauwe gebieden als iconen van de groene, gezonde stad Almere.**
Denk aan: toeristisch recreatieve bestemmingen, nieuwe landschapsontwikkeling, experimenten op het gebied van woonomgeving/ verstedelijking.
- **Versterk het groene en blauwe recreatieve netwerk in de stad en regio.**
Het verbindt de iconische gebieden met de stad, met elkaar en met andere bestemmingen in de regio.
- **Realiseer aantrekkelijke en toegankelijke groene buitenruimte dichtbij, ter bevordering van de mentale en fysieke gezondheid en het welzijn.**
Het helpt stress, overgewicht en eenzaamheid te voorkomen. Almere kan hierin excelleren en een voorbeeld zijn voor de wereld.
- **Realiseer een robuust en tegelijk verfijnd netwerk van groen en water in de stad, voor een klimaatbestendige stad.**
Dit zorgt voor schaduw en koelte in warme zomers, biedt ruimte aan overvloedig water en houdt water vast in periodes van droogte.
- **Verstevig het ecologisch netwerk door zwakke plekken aan te pakken en essentiële verbindingen te realiseren.**
Een impuls in (stads)natuur is voorwaarde voor stedelijke groei.

In deze programmalijn zijn daarom de volgende sleutelprojecten opgenomen:

- **Unieke landschappen** als iconen van de groene, gezonde stad. In deze programmalijn zijn het stadsbos Almeerderhout en de Eemvallei opgenomen. Nationaal Park Nieuw Land is opgenomen in programmalijn Cultuur en Toerisme.
- Realiseren van een **excellente groene en gezonde leefomgeving**. Voor gezondheid van mensen en klimaatbestendige systemen;
- **Ecologische verbindingen**, ter versteviging van het natuurlijk systeem.

De programmalijn kent een beproefde samenwerking met Staatsbosbeheer, Stichting Flevo-landschap en de provincie Flevoland. De grote landschappen aan de rand van de stad zijn bij hen in eigendom en beheer. De afgelopen jaren zijn met cofinanciering van het FVA gebieden als Pampushout-Zuid, de omgeving van Oostvaarders en de eerste fase Eemvallei doorontwikkeld tot aantrekkelijke en toegankelijke groengebieden. De uitvoering was steeds in handen van de betreffende terreineigenaar. De nauwe samenwerking zal ook in de komende jaren worden voortgezet. Inmiddels is ook het Waterschap Zuiderzeeland aangesloten. Er is brede steun bij alle partijen om de gezamenlijke projecten in deze programmalijn uit te werken en te financieren.

In 2019 heeft de gemeente samen met genoemde partners het Meerjarenperspectief Groenblauw 2020-2030 opgesteld. Deze wordt maar verwachting in het tweede kwartaal van 2020 vastgesteld door de gemeenteraad. Het schetst het perspectief van Almere als landgoed voor een kwart miljoen mensen. De bijdrage uit het FVA vormt samen met bijdragen van de groene partners de financiële basis voor de realisatie van de doelen van dit meerjarenperspectief.

8.1 Unieke landschappen: Almeerderhout en Eemvallei

Met haar identiteit van groen en gezonde stad, met aan de randen indrukwekkende deltanatuur, heeft Almere een belangrijke troef in handen. Het biedt een leefomgeving van hoge kwaliteit, biedt onderscheidende toeristische bestemmingen en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven. Het verder ontwikkelen van unieke landschappen in Almere draagt bij aan alle lagen van de piramide. Het sleutelproject Nationaal Park Nieuw Land, - Almeerse Poort is opgenomen in programmalijn Cultuur en toerisme.

8.1.1 Stadsbos Almeerderhout

Het Almeerderhout is hét stadsbos van Almere. Het is een boscomplex aan de rand van Almere, dat bestaat uit verschillende bossen met elk hun eigen sfeer. Het complex heeft een recreatieve functie voor de omliggende wijken én op het niveau van de stad en de regio. Het boscomplex is 1.400 ha groot. Het ligt ten zuiden van de A6 en ten noorden van de A27 ligt. Onder andere Stadslandgoed De Kempphaan, Afvalstort Braambergen, Het Kasteel, het Museumbos en de Groene Kathedraal zijn onderdeel van het gebied. Bijzonder is dat de stad zich met haar wijken steeds meer om het gebied heen vouwt. Het bos wordt komende jaren volledig omgeven door de stad. Dit biedt nieuwe kansen en vraagt om een volgende stap in de ontwikkeling van het bos zelf. Zowel in de aanhaking op de (nieuwe) wijken en het stadcentrum als in het versterken van de regionale betekenis.

De ontwikkeling van Almeerderhout kan een voorbeeld zijn voor andere 'recreatiebossen' die vanaf de jaren '60-'70 in het gehele land bij stedelijke agglomeraties werden aangelegd. Hoe functioneert het stadsbos van de toekomst en welke inrichting, gebruik en beheer horen daarbij? Richtinggevend hierin zijn de uitgangspunten en ervaringen van het programma Groene Metropool van Staatsbosbeheer en de uitkomsten van de Bosdialoog 'Almeerderhou(d)t van jou' in 2019.

Dit project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met Staatsbosbeheer, omwonenden, betrokken ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Doelstellingen

Het project draagt bij aan opgaven in alle lagen van de piramide:

- ontwikkeling van unieke groen en blauwe gebieden als iconen van de groene, gezonde stad Almere
- versterking groen recreatief netwerk stad en regio
- aantrekkelijke en toegankelijke groene buitenruimte dichtbij huis
- versterking van het natuurlijk systeem

Meer concreet zijn de inspanningen:

- Ontwikkelen van hét stadsbos van Almere. Het is de beboste tegenhanger van het Weerwater en als eenheid beleefbaar. De losse bosdelen en bestemmingen worden onderling met elkaar verbonden door één pad. Een attractief boscircuit met een eigen smoel.
- Toevoegen van iconen en verrassende bestemmingen zodat het Almeerderhout op de kaart wordt gezet, binnen én buiten Almere. De ultieme bosbeleving en de totale omvang van het bos wordt met extra voorzieningen ontdekt en benut;
- Samenhang in het ecologisch systeem van het bos brengen met directe verbindingen met Horsterwold, Weerwater, Gooimeer en Eemvallei.
- Kwetsbare beplanting in monocultuur omvormen naar meer diverse, toekomstbestendige beplanting. De unieke abiotische condities van ondergrond zijn aanwezig voor een afwisselend en biodivers loofbos en worden zichtbaar gemaakt door een nieuw beheer in bosssferen. Meer leven voor mens, dier en plant;
- Vanuit gebruikswensen en betrokkenheid van omwonenden krijgen de randen van het bos betekenis, als levend onderdeel van de groene en gezonde stad. Deze versmelting met de stad

stimuleert bewegen en ontspannen t.b.v. gezondheid, vergroten biodiversiteit door beheerparticipatie, ruimte voor kunstuitingen.

- Versterken van de connectie van het Almeerderhout met de stad en zijn verschillende stadsdelen tot in de haarvaten. Het stadsbos loopt naadloos over in de natuurlijke groen-blauwe structuren van de stad. Dus zonder onderbrekingen en barrières zoals de A6 en de Waterlandseweg.
- Ruimte bieden aan experiment, innovatie en productie. Bijvoorbeeld: In hoeverre kan het bos bijdragen aan lokale en circulaire economie? Onderzoek naar duurzaam benutten van grondstoffen (hout en energie), inspelen op klimaatveranderingen met type beplanting en anticiperen op bodemdaling en wateropslag.

Mijlpalen

2020	Ontwikkelplan
2021	Uitvoeringsovereenkomst(en) Opening bosloket en start Ons Bos- initiatieven Definitief Ontwerp
2022	Start uitvoering ruimtelijke maatregelen Start Placetesting
2023+	Gefaseerde oplevering
2025	Eindoplevering

8.1.2 Eemvallei

Sinds 2013 wordt gewerkt aan plannen en een uitvoeringsstrategie voor Eemvallei. Eemvallei is een langgerekte, slingerende zone op de kaart van Oosterwold. De zone is gereserveerd voor landschapsontwikkeling in combinatie met landbouw en is ca. 400 meter breed en 10 kilometer lang (dat zijn 560 voetbalvelden). Het gebied is gesitueerd op de hoofdstroomgeul van de oer-Eem, die in het veld nauwelijks waarneembaar is, maar in de ondergrond sporen heeft achtergelaten. Eemvallei is dé grootschalige landschapsuitbreiding van Almere. Hiermee zet Almere haar traditie van groenaanleg ten behoeve van de nieuwe stad voort op een eigentijdse manier. Buiten de uitlopers van het stadsbos Almeerderhout bevat Oosterwold immers geen enkele beplanting of beschutting. Eemvallei biedt als het ware een ontginningsbasis voor Oosterwold. Het biedt straks openbare ruimte aan bewoners en bezoekers voor beschutting, natuurbeleving, beweging, voedselbossen en cultuur.

In de periode 2017-2021 is door Staatsbosbeheer, Het Flevo-landschap, en zeven particuliere initiatiefnemers een begin gemaakt met de aanleg. Hiervoor zijn middelen toegewezen vanuit het Programma Nieuwe Natuur van de Provincie Flevoland. Van Eemvallei-zuid (50 ha) en Noorderwold-Eemvallei (165 ha) is de uitvoering in voorbereiding. Hiermee worden de kop en de staart van Eemvallei gemaakt. In de periode 2021-2024 zal een volgende stap gezet worden waarin het tussenliggende gebied deels wordt ingericht. Hiervoor zijn nog 100 ha beschikbaar vanuit het Programma Nieuwe Natuur. Er is nog geen locatie bepaald voor deze hectares. Wel is een programmatische reservering gedaan in de ontwikkeling van Oosterwold.

Het vergt meer dan de resterende middelen uit het Programma Nieuwe Natuur om een aaneengesloten landschapszone te realiseren. Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap hebben de ambitie om daarvoor op lange termijn extra gronden te verwerven en in te richten. Daarvoor is een verkenning nodig naar financiële dekking en beschikbaarheid van gronden. Met de bijdrage van het FVA kan een gezamenlijke aanjager worden aangesteld, die de diverse belangen kan benoemen en samenbrengen.

Eemvallei is een gezamenlijk project van de samenwerkende overheden in Oosterveld, provincie Flevoland (programma Nieuwe Natuur), Stichting Flevo-landschap, Staatsbosbeheer en diverse projectontwikkelaars.

Doelstellingen

De gezamenlijke ambitie is om een aaneengesloten, robuuste landschapszone te maken die de contouren van de Eemvallei volgt

- Realiseren van de resterende opgave in Eemvallei uit het Programma Nieuwe Natuur (PNN) (98ha natuur) voor 2025.
- Verkennen realisatie van extra hectares door de terreinbeherende organisaties om Eemvallei (daarna) af te maken als samenhangende landschapszone centraal in Oosterveld.
- Kader en randvoorwaarden organiseren voor de totale ambitie.

Mijlpalen

2020 Ontwikkelstrategie 2^e fase Eemvallei

2021 Ontwerp

2022 Start realisatie

2023 e.v. Oplevering

8.2 Excellente groene en gezonde leefomgeving

De ambitie van dit project is om een integrale aanpak voor gezondheid, schaduw, droge voeten en voldoende water door groen te ontwikkelen. Met dit project wordt een fijnmazige dooradering van groen in het stedelijke gebied van Almere gerealiseerd. Doel is om de 'huisaansluiting' te maken op de robuuste groene gebieden (de parken, bossen, plassen) en het gebruik ervan te stimuleren. De stad benut én versterkt daarmee haar grootste troef: het groen van de groene stad. Daarmee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan zowel sociale als ruimtelijke opgaves, namelijk verbeteren van gezondheid en welzijn van mensen en een klimaatbestendige stad.

Op basis van onderzoek en de aanbevelingen die daaruit volgen, wordt toepassing gegeven aan combinaties van groen & gezond, groen tegen hittestress en groen als waterbuffer. De toepassing vindt plaats in (nader te bepalen) ontwikkellocaties, zowel in de intensivering van bestaand stedelijk gebied als in uitbreidingslocaties. Door een goede monitoring worden de aannames getoetst. Het project wordt afgesloten met aanbevelingen en advies. Daarmee kan de aanpak dienen als voorbeeld voor toekomstige ontwikkelingen. Almere biedt zo diverse proeftuinen voor een excellente groene en gezonde leefomgeving.

Het project biedt niet alleen ruimte aan experiment, maar versterkt ook het imago en het vestigingsklimaat van Almere als groene en gezonde stad. Almere zal daarmee toonaangevend zijn. Wereldwijd is behoefte aan toepasbare oplossingen voor gezonde en toekomstbestendige steden.

Opgave gezond & welzijn

De beleving van groen en natuur heeft een (wetenschappelijk) aangetoond, positief effect op de mentale gezondheid. Het zorgt voor ontspanning en vermindert stress. Hetzelfde geldt voor beweging, dat daarnaast ook de fysieke gezondheid bevordert. Opvallend is dat mensen gezonde aanpassingen in hun leefstijl, zoals meer bewegen, beter volhouden als het in de buitenruimte plaatsvindt. Hoe kunnen meer mensen in Almere profiteren van de gezonde werking van groen?

Om groen en water in te zetten ten behoeve van gezondheid van mensen is de opgave om attractieve en laagdrempelige verbindingen te leggen van huis naar tuin-straat-speelplek-park (of bos of water). Het groen dicht bij huis (binnen 300m) wordt het meest frequent bezocht. Van daaruit is het mogelijk om naar een park, bos of het water te gaan. Ook is het nodig om gebruik te stimuleren door

bijvoorbeeld een aantrekkelijke en veilige inrichting, activiteiten aanbod of coaches. Voorbeeld van een effectieve aanpak: de aanleg van groene aders in de buurt combineren met het ontwikkelen van een programma om mensen uit te dagen naar buiten gaan.

Opgave klimaatbestendige stad

De leefbaarheid van de stad staat onder druk door klimaatverandering. Het weer wordt extremer. De zomers zijn warmer en er zijn periodes met forse of juist helemaal geen regenbuien. De mensen in de stad ondervinden hier hinder van. Planten en bomen kunnen hier een oplossing in bieden. Zij bieden schaduw en houden water vast. Tegelijkertijd hebben ook de planten en bomen het zwaar onder de extreme condities. Door te investeren in de tweede laag van de piramide, de laag 'bronnen en diensten', wordt ervoor gezorgd dat een robuust en tegelijkertijd verfijnd netwerk van groen en water in de stad wordt versterkt en uitgebreid. Dit levert meer schaduw en meer ruimte om water op te vangen en vast te houden.

De groene inrichting van het huis, de tuin en de straat zijn nodig om een klimaatbestendige stad te maken. Groene daken, in zowel woonwijken als bedrijventerreinen, helpen om water uit zware regenbuien vast te houden, zodat de straten niet vollopen. Bomen in de straat en waterpartijen in de stad houden de temperatuur lager bij tropische temperaturen. Dit levert een gezonder leefklimaat in de stad. Daar zijn vooral kwetsbare groepen bij gebaat.

De maatregelen bij de twee opgaves sluiten naadloos op elkaar aan en versterken elkaar. Het nieuwe groen moet zo worden ingericht dat het een bijdrage levert aan klimaatadaptatie en het gebruik. Het gaat om zowel een ruimtelijke inspanning als om een programmatische inspanning.

In dit project wordt met vele partijen samengewerkt, waaronder Waterschap Zuiderzeeland, Aeres (Lectoraat Groen en Gezond), buurtsportcoaches, GGD, scholen (PO en VO), partners natuureducatie & participatie en projectontwikkelaars.

Doelstellingen

- Het verbeteren van de mentale en fysieke gezondheid van Almeerders door een beter gebruik van groen- en waterstructuren.
- Een klimaatbestendige stad door een fijnmazige dooradering van groen.

Het project draagt daarmee bij aan alle lagen van de piramide, en met name aan de lagen 'beleving & toegankelijkheid' en 'bronnen & diensten'.

Meer specifiek kent dit project de volgende inspanningen:

- Realiseren van (huis)aansluiting tussen park/bos/oever en (nieuwe) buurten;
- Kwaliteitsimpuls realiseren van nabij gelegen (bestaande) parken/bossen/oeveren;
- Realiseren van groen en water in de openbare ruimte ten behoeve van schaduw en afvoer en opslag van regenwater;
- Programmeren en daarmee stimuleren van meer beweging, ontspanning, ontmoeting en educatie in de openlucht van jong tot oud.
- Borgen van duurzaam beheer.

Mijlpalen

2021	Onderzoek: scope bepalen (vraagdefinitie, doelgroep, doelgebied, succescriteria) en 0-meting
	Ontwerp: samen met stakeholders interventies bepalen en maatregelen.
2022-2023	Uitvoering maatregelen en stimuleringsprogramma
2024-2025	Metten van de effecten + oplevering advies en aanbevelingen

8.3 Ecologische verbindingen

De kwaliteit van het landschap in en rond Almere vindt haar basis in een bijzonder natuurlijk systeem: de wetlands langs de Oostvaardersdijk en de grote bossen op kleigrond. Die gebieden bepalen de identiteit van Flevoland en Almere en zijn essentieel voor de biodiversiteit. Zonder deze natuur was Almere geen groene stad. De gedachte dat het groen en blauw altijd voldoende voorradig is in Almere is onjuist. De voortgaande verstedelijking en klimaatverandering belasten de aanwezige systemen, die jong en kwetsbaar zijn. Voor de evenwichtige groei van Almere is het nodig het natuurlijk systeem te versterken. Een impuls in (stads)natuur is voorwaarde voor stedelijke groei. Versterking van de verbinding tussen de ecologische kerngebieden is daarbij essentieel.

Een bijzondere verbinding is De Hoge Wetering. De Hoge Wetering is de belangrijkste watergang in de westzijde van Almere (Poort, Pampus, Noorderplassen) en speelt een belangrijke rol in het klimaatbestendig maken van dit gebied. Het is tevens de drager van de ecologische verbingszone tussen het Kromslootpark en de Lepelaarplassen. Ten behoeve van een goede waterafvoer van Almere Poort zal deze polderwetering de komende jaren verdiept en verbreed worden. Op initiatief van Het Flevo-landschap worden gelijktijdig natuuroevers ontwikkeld (als onderdeel van het Programma Nieuwe Natuur van provincie Flevoland). De komende decennia wordt in het gebied het nieuwe stadsdeel Pampus/ De Baai ontwikkeld. Het idee is dat met de nieuwe inrichting de verbinding en afvoer voorlopig geborgd zijn. Er mist echter nog een essentieel onderdeel: Om de ecologische verbinding goed te laten functioneren is het nodig om de duikers, waarmee de polderwegen de wetering kruisen, te vervangen door bruggen. Daarom zijn deze een belangrijk onderdeel van dit sleutelproject.

Zowel in het coalitieakkoord van de gemeente Almere, als die van de provincie Flevoland staat verduurzaming hoog op de agenda. Eén van de thematische doelstellingen in de duurzaamheidsagenda van de gemeente Almere is ecologie: *'vergroten van biodiversiteit door de huidige en toekomstige groen- en natuurgebieden in Almere kwalitatiever, rijker en diverser te maken en de onderlinge (ecologische) verbindingen verder te versterken'*. In de Visie Ecologie, die in ontwikkeling is, wordt dit nader uitgewerkt. Het doel is een veerkrachtig ecosysteem te ontwikkelen, dat minder kwetsbaar is voor ziektes en plagen en een leefgebied vormt voor tal van diersoorten en plantensoorten. Daarvoor is het nodig het groene netwerk binnen de stad te verbinden met het Natuurnetwerk Nederland en de Natura 2000-gebieden in de omgeving van Almere.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland, Staatsbosbeheer, Flevolandschap, Rijkswaterstaat, ProRail, Faunabeheer Flevoland, Landschapsbeheer Flevoland, Natuur en Milieu Federatie Flevoland (NMFF), IVN en Stad en Natuur. Er is breed commitment om met dit project aan de slag te gaan. Met alle betrokkenen worden locaties en maatregelen bepaald.

Doelstellingen

Een toekomst bestendig natuurnetwerk realiseren dat de ecologische kerngebieden van Almere en Zuidelijk Flevoland verbindt. Dit project zet daarmee vooral in op de onderste laag van de piramide: 'natuurlijke systemen'. Deze laag is de drager van het geheel en vormt het wezen van de groene stad. Het ontwikkelen van de andere lagen in de piramide kan alleen als ook de drager versterkt wordt.

Meer specifiek kent dit project de volgende inspanningen:

- Aanvullen natuurnetwerk Almere door de inrichting van vier essentiële ecologische verbindingen (zoals opgenomen in het Ecologisch Masterplan), namelijk:
 - a. Verbinding Kromslootpark & Lepelaarplassen, langs de Hoge Wetering

- b. Verbinding Vroege Vogelbos & Almeerderhout, langs de A6/ De Steiger
- c. Verbinding Buitenhout & Vaartsluisbos
- d. Verbinding Almeerderhout-Buitenhout-Kotterbos
- De natuur vanuit de omgeving de stad in brengen. Bijvoorbeeld langs bestaande structuren zoals bermen langs fietspaden, wegen en watergangen.

Mijlpalen

2020	Visie ecologie gereed
2020	Uitvoeringsplan gereed
2020	Start realisatie passages
2022	Veldexcursie
	Start realisatie verbindingen
2021+	Gefaseerde oplevering maatregelen
2024	Eindoplevering maatregelen
2025	Symposium/ veldexcursie

8.5 Meerjarenraming

		Bedragen € x 1.000								
		Oud = O	Nieuw = N					O+ N	Nieuw	
		Bestaande	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal	Totaal MJP 2021-2025	Co-financiering
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025		middelen 2021 (incl. indexatie)								
Landschap en Groenblauw										
Programmasturing lijn 6		0	-250	-250	-250	-250	-250	-1.250	-1.250	0
Unieke landschappen – Almeerderhout en Eemvallei		0	-300	-500	-2.800	-2.700	-2.700	-9.000	-9.000	-5.000
Excellent groene en gezonde leefomgeving		0	-280	-2.820	-1.300	-300	-300	-5.000	-5.000	PM
Ecologische verbindingen		0	-550	-1.000	-1.000	-700	-250	-3.500	-3.500	-1.000 + pm
Subtotaal		0	-1.380	-4.570	-5.350	-3.950	-3.500	-18.750	-18.750	-6.000 + pm

Toelichting cofinanciering

Almeerderhout:

Staatsbosbeheer heeft € 5 miljoen toegezegd in het bestuurlijk overleg Staatsbosbeheer – Almere. Deze middelen zijn beschikbaar uit o.a. het Fonds Groenblauw Raamwerk Almere.

Eemvallei

Kosten voor verwerving, inrichting en beheer van 98 ha nieuw landschap wordt bekostigd vanuit het Programma Nieuwe Natuur Flevoland (provincie).

Excellent groene en gezonde leefomgeving

Bijdragen van andere partijen worden nog verkend. In elk geval kansrijk zijn:

- Het project sluit aan op het lectoraat 'Groen en Gezond' van Aeres Hogeschool.
- De thematiek sluit ook aan bij het nieuw te verkennen lectoraat 'Verwaarden van de groene stad', waarin klimaatadaptatie als belangrijke opgave en waarde wordt genoemd. Zie sleutelproject Circulaire Economie in de programmalijn Circulaire economie en Energie
- Beide onderwerpen lenen zich voor Triple Helix samenwerking. In de uitwerking zal, in aanvulling op de samenwerking tussen gemeente en Aeres Hogeschool, gezocht worden naar samenwerking met ondernemers.

- Het streven is om de uitvoering waar mogelijk te bundelen met reeds toegezegde gemeentelijke inzet mbt bijvoorbeeld buurtsportcoaches, beweegcampus/ skills garden, zorgpreventie en sociaal domein.
- Er zal verkend worden of het project in aanmerking komt voor Europese subsidie, bijvoorbeeld in een volgende tranche van Interreg, waar gezond & bewegen onderdeel van is.

Ecologische verbindingen

Afhankelijk van de locatie kan er cofinanciering zijn vanuit de gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld Poort, Pampus, De Voortuin, Eemvallei, De Steiger, De Vaart. Mogelijk is een koppeling met de Agenda Biodiversiteit van Waterschap Zuiderzeeland mogelijk. Voor passages van infra is koppeling met de verbetering van wegen mogelijk/nodig.

Voor de herinrichting van de Hoge Wetering t.b.v. ecologie en waterafvoer is er dekking vanuit de GREX Poort, aanjaaggelden Almere en het Programma Nieuwe Natuur Flevoland. Hiervoor is reeds €0,5 miljoen beschikbaar. In een volgende fase volgt een vergelijkbaar bedrag.

9 FINANCIEN FONDS VERSTEDELIJING ALMERE

De programmalijnen inclusief de sleutelprojecten zijn uiteengezet in een meerjarig perspectief voor 2021 tot en met 2025. In dit overzicht zijn de ingerekende kasstromen in het Fonds Verstedelijking Almere inzichtelijk gemaakt.

Bedragen x € 1.000

CONCEPT

	oud	nieuw						oud + nieuw
Meerjarenperspectief FVA 2021-2025	Bestaande middelen 2021 (incl. index)	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal nieuwe middelen	Totaal MJP 2021-2025
bijdrage Almere	8.082	0	8.082	8.082	8.082	8.082	32.328	40.410
bijdrage Provincie	6.700	0	6.700	6.700	6.700	6.700	26.800	33.500
bijdrage Rijk, grondverkoop Oosterwold	17.019	0	15.500	9.500	8.000	8.000	41.000	58.019
revolverende middelen	38	0	30	27			57	95
Beginstand reserve FVA	4.988						0	4.988
Vrije ruimte MJP 2017-2021		8.268	0	0	0	0	8.268	0
totaal beschikbaar	36.827	8.268	30.312	24.309	22.782	22.782	108.453	137.012
proceskosten programma Almere 2.0	-1.200	0	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200	-4.800	-6.000
Handelingsperspectief, optie 1	0	-1.000	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-11.000	-11.000
Bijdrage organisatiekosten Oosterwold	0	-150	-150	0	0	0	-300	-300
subtotaal proceskosten	-1.200	-1.150	-3.850	-3.700	-3.700	-3.700	-16.100	-17.300
programmalijnen								
Hart van de Stad								
Programmasturing lijn 1	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250
Station en stationsomgeving	-4.512	0	0	0	0	0	0	-4.512
(Rondje) weerwater	-1.376	-3.480	-1.130	-680	-680	-380	-6.350	-7.726
Almere Centrum	-970	-1.180	-1.180	-1.430	-1.930	-430	-6.150	-7.120
Floriade	-4.281	0	0	0	0	0	0	-4.281
subtotaal	-11.389	-4.660	-2.560	-2.360	-2.860	-1.060	-13.500	-24.889
Leer- en werkomgeving								
Programmasturing lijn 2	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250
Floriade Werkt	-777	0	0	0	0	0	0	-777
Flevo Campus	-4.549		-2.500	-2.500	-2.500	-2.400	-9.900	-14.449
Internationale Campus	-1.496	0	0	0	-1.250	0	-1.250	-2.746
Kenniscampus Stadshart	0	-1.000	-1.000	-1.000	-2.500	-2.500	-8.000	-8.000
MBO ICT Field Lab	0	-400	-400	-400	-400	-400	-2.000	-2.000
subtotaal	-7.072	-1.400	-4.150	-4.150	-6.900	-5.550	-22.150	-29.222
Circulaire economie en Energie								
Programmasturing lijn 3	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250
Circulaire economie	-831	-2.100	-3.300	-3.200	-2.200	-700	-11.500	-12.331
Duurzame energie	-63	0	-700	-800	0	0	-1.500	-1.563
subtotaal	-1.144	-2.100	-4.250	-4.250	-2.450	-950	-14.000	-15.144
Cultuur en toerisme								
Programmasturing lijn 4	-250	0	-250	-250	-250	-250	-1.000	-1.250
Kustzone Almere Poort/Duin	-3.118	-1.000	-2.000	-1.500	-1.500	-1.000	-7.000	-10.118
Museale voorziening	0	-2.000	-3.000	-2.000	-2.000	-4.000	-13.000	-13.000
Nationaal Park Nieuw Land - Almeerse Poort	-3.555	-50	-1.000	-2.350	-2.000	-2.000	-7.400	-10.955
subtotaal	-6.922	-3.050	-6.250	-6.100	-5.750	-7.250	-28.400	-35.322
Vernieuwend Wonen								
Experimenten Vernieuwend Wonen	-832	0	-800	-800	-800	-800	-3.200	-4.032
subtotaal	-832	0	-800	-800	-800	-800	-3.200	-4.032
Groene en waterrijke identiteit								
Programmasturing lijn 6	0	-250	-250	-250	-250	-250	-1.250	-1.250
Unieke landschappen: Almeerderhout en Eemvalle	0	-300	-500	-2.800	-2.700	-2.700	-9.000	-9.000
Excellent groene en gezonde leefomgeving	0	-280	-2.820	-1.300	-300	-300	-5.000	-5.000
Ecologische verbindingen	0	-550	-1.000	-1.000	-700	-250	-3.500	-3.500
subtotaal	0	-1.380	-4.570	-5.350	-3.950	-3.500	-18.750	-18.750
Risicobuffer	0	-500	-500	-500	-500	-500	-2.500	-2.500
totaal kosten	-28.559	-14.240	-26.930	-27.210	-26.910	-23.310	-118.600	-147.159
Verloop Fonds	8.268	-5.972	3.382	-2.901	-4.128	-528	-10.147	-10.147

9.1 Toelichting beschikbare middelen

Bijdrage Almere

De gemeentelijke bijdrage aan het FVA bestaat uit een bijdrage uit het Gemeentefonds gerelateerd aan Almere 2.0. Deze bijdrage bedraagt € 7 mln. per jaar (startend in 2015) + accres. In 2019 is dit bedrag € 8,1 miljoen. De verwachting bestaat dat deze trend zich doorzet waardoor dit bedrag structureel is ingerekend.

Bijdrage Flevoland

De provinciale bijdrage aan het FVA bestaat vanaf 2021 uit € 6,7 miljoen per jaar. De jaarlijkse bijdrage van de provincie zal tot en met 2036 (conform de gemeente Almere) plaatsvinden.

Bijdrage Rijk

De rijksbijdrage bestaat uit:

- De gerealiseerde opbrengst van de verkoop van standaardkavels benodigd voor de eerste 7.000 woningen in Almere Oosterwold. Tot en met 2021 is naar verwachting hier reeds € 36,5 miljoen van gerealiseerd. De verwachting bestaat dat er nog € 41 miljoen in de tweede fase aan opbrengsten gerealiseerd kan worden mits er geen specifieke problemen zich voordoen die impact hebben op het aantal verkopen en de grondprijs.
- De gerealiseerde opbrengst van de verkoop van Rijksgrond in Almere Pampus benodigd voor 8.000 woningen. Tot op heden hebben zich geen verkopen van rijksgrond in Almere Pampus voorgedaan. Deze worden ook niet voor 2025 verwacht. De bijdrage is dus nihil.

Revolverende middelen

Revolverende middelen worden tijdelijk beschikbaar gesteld en moeten worden terugbetaald. Vanuit het FVA is in de jaren 2015 en 2016 in totaal € 0,3 mln. beschikbaar gesteld voor de proceskosten Oosterwold. Het ritme van terugbetaling in een jaar is afhankelijk van de opbrengsten in het kostenverhaal Oosterwold in het jaar ervoor. De verwachting is dat het beschikbaar gestelde bedrag van € 0,3 miljoen in 2023 is terugbetaald.

Beginstand reserve FVA

Dit betreft het saldo van baten en lasten aan het eind van 2020.

Vrije ruimte 2017-2021

Het meerjarenprogramma 2017 – 2021 kende bij de start een overprogrammering van circa €3 miljoen. Door onder meer een gunstiger verloop van de verkoop van gronden in Oosterwold in de afgelopen jaren zijn er meer middelen beschikbaar gekomen. De initiële overprogrammering ingelopen en er is een vrije ruimte ontstaan van middelen die nog niet bestemd zijn voor een bepaald sleutelproject. Bij de actualisatie van het meerjarenprogramma 2017-2021 in 2019 is afgesproken om de vrije ruimte anno 2020 te betrekken bij het nieuwe meerjarenprogramma 2021-2025.

bedrag x € 1 miljoen	
Eden	9,5
Verkoop eigen grond	1,1
Bijdrage Almere 2020	0,3
proceskosten	0,1
subtotaal	11,0
Indexering en beheer	-2,7
totaal	8,3

Zoals uit de tabel blijkt is er een verwachte financiële ruimte in het gehele meerjarenprogramma 2017-2021 van € 8 miljoen. De vrije ruimte bestaat uit de volgende onderdelen:

- Themapark Eden Holland: In 2019 is de vestiging van het themapark niet mogelijk gebleken. Hierdoor komt het gereserveerde geld uit het Fonds Verstedelijking Almere weer beschikbaar voor het Fonds. Een klein deel van de aan EDEN Holland verstrekte subsidie is teruggevorderd.
- Verkoop eigen grond: De hogere opbrengst betreft de verkoop van gemeentelijk grondbezit in Oosterwold.
- Dit betreft de extra bijdrage uit het Gemeentefonds gerelateerd aan Almere 2.0 in 2020.
- Proceskosten: Er is afgesproken dat de niet bestede proceskosten weer beschikbaar komen voor het Fonds. Het betreft relatief kleine bedragen bij Almere 2.0 en de programmalijn 3 Energy on Upcycling.
- Dekking indexering en beheer: Vanaf 2020 wordt binnen het FVA rekening gehouden met indexatie voor langer lopende projecten. Daarbij wordt zoveel als mogelijk aangesloten bij de systematiek die binnen de gemeente Almere wordt gehanteerd. De kosten hiervan (€ 1,3 miljoen) komen ten laste van de vrije ruimte. Daarnaast worden de beheerlasten van de sleutelprojecten Rondje Weerwater, Almere Centrum en Kustzone Poort (€ 1,3 miljoen) uit de vrije ruimte gedekt.

9.2 Toelichting uitgaven

Proceskosten Almere 2.0

De organisatie Almere 2.0 is op basis van een raming vastgesteld door het Overleg Almere 2.0.

Handelingsperspectief

Door het bestuurlijk Overleg Almere 2.0 is eind 2018 de opdracht gegeven voor het maken van een Plan van Aanpak Handelingsperspectief Oostflank MRA 2020-2030 voor de verstedelijkingsopgave in de Oostflank van de MRA. Ten tijde van vaststelling van dit Meerjarenprogramma, is het Handelingsperspectief nog niet afgerond. Het Handelingsperspectief kan leiden tot nieuwe inzichten. Hierdoor kan het wenselijk zijn om het Meerjarenprogramma aan te scherpen of aan te vullen. Hiervoor worden middelen gereserveerd, die na afronding van het Handelingsperspectief toegekend kunnen worden aan (nieuwe) sleutelprojecten.

Bijdrage Oosterwold

Binnen de groeiopgave van Almere neemt Oosterwold een bijzondere plaats in. Het betreft een volledig nieuwe vorm van gebiedsontwikkeling (zie ook hoofdstuk 2). Voor de ontwikkeling van het gebied is een Gebiedsorganisatie namens meerdere overheden ingericht. Nu er tegelijkertijd volop gekocht, gewoond en gebouwd wordt, doet zich echter een steeds groter aantal vraagstukken voor dat niet goed kan worden belegd. Het valt buiten de scope van de Gebiedsorganisatie Oosterwold. En het is niet oplosbaar binnen de reguliere processen van de gemeente. De gemeente heeft daarom in 2018 een taskforce Oosterwold in het leven geroepen. In eerste instantie om de knelpunten op te lossen, maar vooral ook om de vertaalslag naar reguliere processen van de gemeente vorm te geven. Dit

levert al enkele jaren problemen op in de bedrijfsvoering van de gemeente Almere. De verwachting is dat deze taskforce na 2020 nog tenminste 2 jaar actief zal moeten zijn.

Programmalijnen

Dit betreft de verdeling van middelen over de Programmalijnen. De Programmalijnen zijn opgebouwd uit sleutelprojecten. Zie voor een uitgebreide toelichting de hoofdstukken waarin per programmalijn en per sleutelproject is weergegeven hoe de uitgaven zijn geprogrammeerd door de jaren heen en welke inhoudelijke doelen hierbij horen.

De opgenomen bedragen per sleutelproject zijn niet in alle gevallen hard onderbouwd maar gebaseerd op beargumenteerde aannames. In de meeste projecten dient in de komende jaren de precieze onderbouwing en concrete invulling nog plaats te vinden. Uitgangspunt daarbij is dat de randtotalen per programmalijn in de periode 2021-2025 taakstellend zijn voor wat betreft de bijdrage uit het FVA.

Risicoreservering

Voor de uitwerking van de risicoreservering is een integrale risico-inventarisatie gewenst. Deze wordt in 2019 en 2020 voor alle projecten uitgevoerd. Bij de uitwerking zal de kadernota risicomanagement van de gemeente Almere worden betrokken. Eventuele financiële gevolgen zullen inzichtelijk worden gemaakt conform de gebruikelijke systematiek van de kadernota. Vooruitlopend op deze integrale risico-analyse is tot en met 2021 een risicoreservering getroffen van € 1,0 miljoen. Hiervan is reeds € 0,7 miljoen beklemd voor het station Almere Centrum. De verwachting dat deze jaarlijks bij actualisatie opgehoogd moet worden met € 0,5 miljoen.

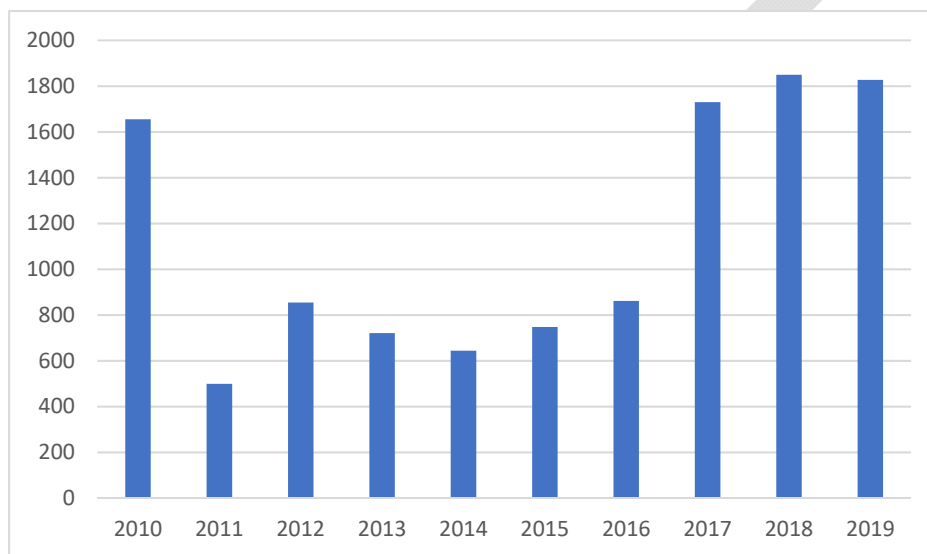
Beheerlasten

De investeringen uit het Fonds kunnen kosten voor beheer en onderhoud met zich meebrengen. De afspraak bestaat dat de gemeente Almere deze kosten draagt. In het bestuurlijk Overleg Almere 2.0 van juni 2017 is afgesproken dat de eerste vijf jaar van de kosten beheer en onderhoud van de sleutelprojecten Rondje Weerwater, Almere Centrum en Kustzone Poort (en daarmee uit het FVA) aan de gemeente Almere wordt overgemaakt, startend in 2018, voor totaalbedrag van € 2,5 miljoen. Tot en met 2021 is € 1,2 miljoen aan beheerlasten afgedragen aan de gemeente Almere, waardoor in de periode 2022 tot en met 2025 nog € 1,3 miljoen ingerekend is. Deze beheerlasten zijn opgenomen in beschikbare projectbudgetten 2021 van de betreffende projecten en worden gedekt uit de vrije ruimte.

10 WONINGBOUW EN GEBIEDSONTWIKKELING

10.1 Woningbouw

In Almere zijn in de periode 2010-2019 bijna 11.500 nieuwe woningen gebouwd. In deze zelfde periode zijn er nog geen 200 woningen onttrokken aan de woningvoorraad. Per saldo komt het neer op een toename ruim 11.000 woningen. Na enkele jaren waarin de productie in verband met de crisis inzakte, wordt momenteel weer volop gebouwd. In 2019 zijn zo'n 1.827 woningen gerealiseerd. Op basis van de gerealiseerde grondverkoop en verleende vergunningen is het aannemelijk dat in 2020 minder woningen gerealiseerd gaan worden. Oorzaak hiervoor is onder andere de stikstofcrisis. De verwachting is dat deze vertraging de komende jaren wel ingehaald zal worden.

Woningbouwproductie Almere, bron: Onderzoek & Statistiek gemeente Almere

Sinds 2010 is het grootste volume gebouwd in Almere Poort, ruim 4.000 woningen. Op wijkniveau is er veel gebouwd in Noorderplassen, Nobelhorst en de Indische buurt. Aan de oostkant van de stad in Nobelhorst en Oosterwold wordt volop gebouwd. Verhuisbewegingenonderzoek laat zien dat bewoners uit nieuwbouwwijken, met name Poort en Noorderplassen West, voor een deel de nieuwbouw in de eigen omgeving vullen.

De woonmilieus die in Almere ontwikkeld worden zijn onderscheidend binnen de Noordvleugel. Duin, een duinlandschap gelegen aan het IJmeer, is hiervan een goed voorbeeld. Maar ook groenstedelijke, meer landelijke en dorpse woonmilieus die elders in het kerngebied van de Noordvleugel relatief beperkt beschikbaar zijn, worden in Almere op grote schaal aangeboden. Een greep uit de bijzondere woonmilieu's:

- Almere Duin
 - o Woonmilieu in Duinlandschap gelegen aan het water
 - o Totale omvang 3.000 woningen
 - o In ontwikkeling
- Nobelhorst
 - o Suburbaan woonmilieu met dorpse uitstraling
 - o Totale omvang circa 4.300 woningen
 - o In ontwikkeling
- Ontwikkeling Stadstuinen Poort
 - o Suburbaan woonmilieu in groene omgeving
 - o Totale omvang 2.500 woningen
 - o Verkoop gestart in 2017

- Oosterwold
 - o Landelijk woonmilieu met hoge mate van keuzevrijheid
 - o Totale omvang 15.000 woningen, waarvan ongeveer 3.000 – 3.500 woningen binnen het grondgebied van Almere
 - o In ontwikkeling
- Verdichting in Stadscentrum
 - o Hoogstedelijk woonmilieu
 - o Toevoegen nieuwe voorraad vanaf 2017

In het coalitieakkoord van Almere “Een frisse Start” is afgesproken dat er de komende tien jaar (2020-2030) zo’n 17.500 – 24.500 woningen ontwikkeld. Deze woningen zijn voor diverse doelgroepen en in verschillende typen woningen. In het stedelijk woningbouwprogramma Almere 2020-2030 wordt verder inzicht gegeven op welke wijze de realisatie hiervan kan plaatsvinden. Naast de ontwikkelingen binnen de bouwfronten zoals Almere Poort, Nobelhorst en Oosterwold wordt er ook in de bestaande stad gebouwd door middel van transformatie of sloop nieuwbouw (o.a. Almere Haven, Almere Centrum).

10.2 Gebiedsontwikkeling Oosterwold

Het Rijksvastgoedbedrijf, de gemeente Almere en de gemeente Zeewolde werken gezamenlijk aan de gebiedsontwikkeling Oosterwold. Voor het Almeerse deel van Oosterwold is onder de Crisis- en herstelwet één van de eerste pilots van een Omgevingsplan tot stand gebracht. Het bestemmingsplan met bredere werking is volledig in lijn met de nieuwe Omgevingswet. Oosterwold is één van de meest bijzondere gebiedsontwikkelingen in Nederland. Het gaat om een gebied waarbij geen gedetailleerd uitbreidingsplan is vastgesteld, maar een set van spelregels die een veelheid van initiatieven mogelijk maakt. Binnen de spelregels worden initiatiefnemers uitgenodigd om het gebied zelf in te richten met woningen, bedrijven, voorzieningen, groen, landbouw en kavelwegen. De bestaande en eventueel nieuw aan te leggen polderwegen vormen de bovenwijkse ontsluitings- en stroomwegen en worden aangelegd door het team Oosterwold.

Het totale gebied biedt ruimte voor 15.000 woningen in een groene woonomgeving en voorziet daarmee in de vraag naar groene woonmilieus in de Noordvleugel, en zal het ommeland van Almere in de richting van Zeewolde vorm geven. In 2015 is gestart met de eerste gronduitgiftes in de eerste fase van Oosterwold (Almeers grondgebied), waar ruimte is voor circa 5.000 woningen. Fase 2 betreft Zeewolde en biedt plaats aan 10.000 woningen. De uitwerking van een tweede fase start na positieve besluitvorming naar aanleiding van de uit te voeren evaluatie van fase 1.

De interesse voor de organische vorm van gebiedsontwikkeling is en blijft groot. Er wonen inmiddels enkele honderden huishoudens in Oosterwold. Er hebben zich tot nu toe ruim 2500 geïnteresseerden gemeld; het gaat hierbij om initiatieven met één, maar soms ook meer woningen en om bedrijven. De ervaring tot dusver leert dat ongeveer de helft daadwerkelijk een initiatiefnemer wordt. Door de grote belangstelling is er sinds 2 juli 2019 een tijdelijke stop op de inschrijving via het intakeformulier, omdat het onzeker werd of nieuwe belangstellenden wel een plekje zouden kunnen krijgen in het (beschikbaar deel) gebied.

De totale grondopbrengsten tot nu toe bedragen €48,8 miljoen. Hiervan is €40,6 miljoen afgedragen aan het Fonds Verstedelijking Almere. Op Rijksgronden is grond geleverd voor 947 woningen van de 7.000 woningen op standaardkavels waarover een afspraak over de afdracht aan het Fonds Verstedelijking is gemaakt.

Met de groei van het aantal inwoners zal de gebiedsorganisatie vanaf 2020 investeren in polderwegen en zal veel aandacht uitgaan naar de verdere uitwerking van oplossingen voor het afvalwatersysteem.

Waar mogelijk zullen thema's in overleg met initiatiefnemers worden opgepakt. Daarmee staat ook het onderwerp 'participatie' hoog op de agenda.

In 2019 is gestart met de evaluatie van de eerste fase van de gebiedsontwikkeling Oosterwold, zodat in de eerste helft van 2020 een besluit genomen kan worden over de openstelling van een tweede fase Oosterwold. Er is gestart met een bestuurlijke bezinning op de ambities van Oosterwold: worden de 6 oorspronkelijk geformuleerde ambities nog steeds gedragen? Deze eerste stap zal in het eerste kwartaal van 2020 gevolgd worden door de tweede stap: de evaluatie van de ontwikkelregels. Worden de beoogde ambities gerealiseerd? Welke bijstellingen zijn gewenst en is er op basis van de evaluatie aanleiding om in de eerste fase van Oosterwold aanpassingen door te voeren? Het besluit dat op basis van de evaluatie wordt genomen over de openstelling van de tweede fase van Oosterwold bepaalt voor een belangrijk deel welke mijlpalen voor de komende jaren kunnen worden geformuleerd.

Mijlpalen:

2020

- Besluit start fase 2 op basis van evaluatie Oosterwold
- Start voorbereidingen tweede fase Oosterwold (afhankelijk van besluit)
- Uitwerking oplossingen afvalwater 1e fase Oosterwold
- Start herziening Chw bestemmingsplan Oosterwold
- uitwerken en uitvoeren van participatie bedoeld als in de nieuwe omgevingswet en passend bij de organische groei Oosterwold

2021 en verder

- Omgevingswet
- Begeleiding initiatieven
- Investeren in wegen

10.3 Gebiedsontwikkeling Almere Centrum Weerwater

In 2012 is het Gebiedsontwikkelingsplan Centrum Weerwater opgeleverd. De komende jaren wordt er op de volgende vlakken gewerkt aan de realisatie.

- Vanuit het Programma Hart van de Stad wordt gestuurd op de inhoudelijke samenhang van het gehele gebied, de Sleutelprojecten die hier worden gerealiseerd in het kader van het FVA en het gemeentelijk beleid. In het hoofdstuk Hart van de Stad wordt hier dieper op ingegaan.
- De Floriade kent, als majeure ontwikkeling centraal in het plangebied, haar eigen bestuurlijke overleggen en partners.
- In de Stuurgroep A6 worden alle projecten geagendeerd die relateren aan de A6. In het Hoofdstuk Bereikbaarheid wordt hier dieper op ingegaan.

11 BEREIKBAARHEID

11.1 Stedelijke Bereikbaarheid Almere

Door de groei van de stad wordt het onderliggend wegennet in en om Almere steeds zwaarder belast. Binnen het programma Stedelijke Bereikbaarheid Almere (SBA) wordt er zorg voor gedragen dat het wegennet in en om Almere wordt verbeterd zodat de stedelijke groei geaccommodeerd kan worden. Leidend principe bij dit programma, is dat het mee ademt met tempo en groei van de ruimtelijke ontwikkelingen in Almere. Het lopende programma SBA fase 1 is daarom gekoppeld aan de ontwikkeling van de gebieden Hout en Poort. Uit het programma is afgelopen jaar de verbreding van de Waterlandseweg opgeleverd. Dit jaar start de verbreding van de Hogering. De verwachting is dat in 2024 het programma SBA fase 1 is afgerond. Een volgende fase van het programma komt in beeld wanneer nieuwe ontwikkelgebieden (zoals Almere Pampus) of een binnenstedelijke verdichtingsopgave actueel worden. Gezien de druk op de woningmarkt kan dit moment al eerder komen dan het einde van fase 1. Binnen het Handelingsperspectief Oostflank MRA (hoofdstuk 2) wordt onder meer gestudeerd op de verstedelijkingsopgave in relatie tot de bereikbaarheidsopgave.

Mijlpalen 2020 e.v.:

2020 - 2023	Uitvoering SBA fase 1 (gekoppeld aan Poort en Hout)
2020 - 2022	Planvorming SBA fase 2
2023 en verder	Uitvoering SBA fase 2 (gekoppeld aan binnenstedelijke opgave of Pampus)

11.2 Wegverbreding Schiphol Amsterdam Almere (SAA)

In het kader van programma SAA, is de A6 bij Almere verbreed. Het eerste deel van de verbreding, van Amsterdam tot en met Almere Havendreef is ruim 2 jaar open. Het tweede deel van de verbreding A6, van Almere Havendreef t/m Almere Buiten is in 2019 afgerond. De wegcapaciteit op de A6 is daarmee op dit traject verdubbeld: van 2x2 rijstroken naar 4x2 rijstroken met hoofd- en parallelbanen. Dit geeft een impuls aan de bereikbaarheid van Almere.

De nieuwe A6 is de eerste energieneutrale snelweg van Nederland. In het knooppunt met de A27 (bij de olifanten) is een zonneveld aangelegd. De energie die hiermee wordt opgewekt, wordt gebruikt om alle verlichting en systemen langs de A6 te laten functioneren. Ook worden verschillende duurzame maatregelen toegepast zoals het gebruik van ledverlichting en de toepassing van gerecyclede materialen zoals beton. De A6 is volledig met stil asfalt aangelegd.

Over de A6 tussen Almere en Lelystad is in 2016 een besluit genomen om deze te verbreden. In 2020 wordt het Ontwerp Tracébesluit vastgesteld. In 2021 het Tracébesluit en in 2022 start de realisatiefase.

Mijlpalen 2020 e.v.:

2020	ontwerp Tracébesluit
2021	Tracébesluit
2022 - 2024	realisatie verbreding A6 Almere - Lelystad

11.3 Planstudie Openbaar Vervoer Schiphol Amsterdam Almere Lelystad (OV-SAAL)

Vorig jaar zijn de infrastructurele aanpassingen voor OV-SAAL Korte Termijn officieel afgesloten. Resultaat is een verdubbeling van de sporen tussen Schiphol en Duivendrecht en een aantal keerspoelen in Almere. Het aantal treinen op de Flevolijn is toegenomen tot 12 treinen per uur. In het kader van OV-SAAL Middellange termijn (MLT) wordt de uitbreiding bij station Weesp van 6 tot 8 sporen onderzocht. Eerder dit jaar is gebleken dat de voorziene dienstregeling 'F' met in totaal 18 treinen op de Flevolijn niet maakbaar is. Dit betekent dat het toekomstige aantal treinen niet kan

worden verwerkt met de voorziene infrastructuur. Hierop zijn Rijk, regio en spoorpartijen samen een nieuw onderzoek gestart naar welke dienstregelingen wel mogelijk zijn. De resultaten van dit onderzoek worden medio 2020 verwacht. De oplevering van de spooruitbreiding wordt inmiddels niet meer voor 2029 verwacht. Vervolgens zal de implementatie van het benodigde beveiligingssysteem ERTMS nog 1 à 2 jaar kosten. Daarnaast is er veel onzekerheid door vertraging in een aantal regionale projecten (o.a. heroverweging project Zuidasdok bij station Amsterdam Zuid).

Binnen het programma “Hart van de Stad” wordt gewerkt aan het station Almere Centrum en de stationsomgeving. Het stationskwartier transformeert tot een hoogwaardig knooppunt in het netwerk van de Metropoolregio Amsterdam. Vóór de Floriade wordt de kwaliteit en de beleving van het station verbeterd, inclusief de daarbij horende pleinen. In 2019 zijn de ontwerpen uitgewerkt en (aanbesteding van) werkzaamheden voorbereid. De verbouwing van het station en de omgeving starten in 2020.

11.4 Mobiliteitsvisie

In het coalitieakkoord van Almere is benoemd dat er door het college een mobiliteitsvisie gemaakt wordt. Deze visie wordt in 2020 bestuurlijk vastgesteld. Hierin wordt ingezet op gezonde en duurzame mobiliteit. Lopen en fietsen zijn hier goede voorbeelden van. Voor OV en auto wil het college de transitie naar emissievrij stimuleren. Regionaal wordt ingezet op het verbeteren van de verbindingen met Amsterdam en Utrecht. En om de regio bereikbaar te houden wil het college stedelijke ontwikkeling stimuleren op de best bereikbare plekken in de stad. Dat is rondom de stations; knooppunten van vervoermogelijkheden.

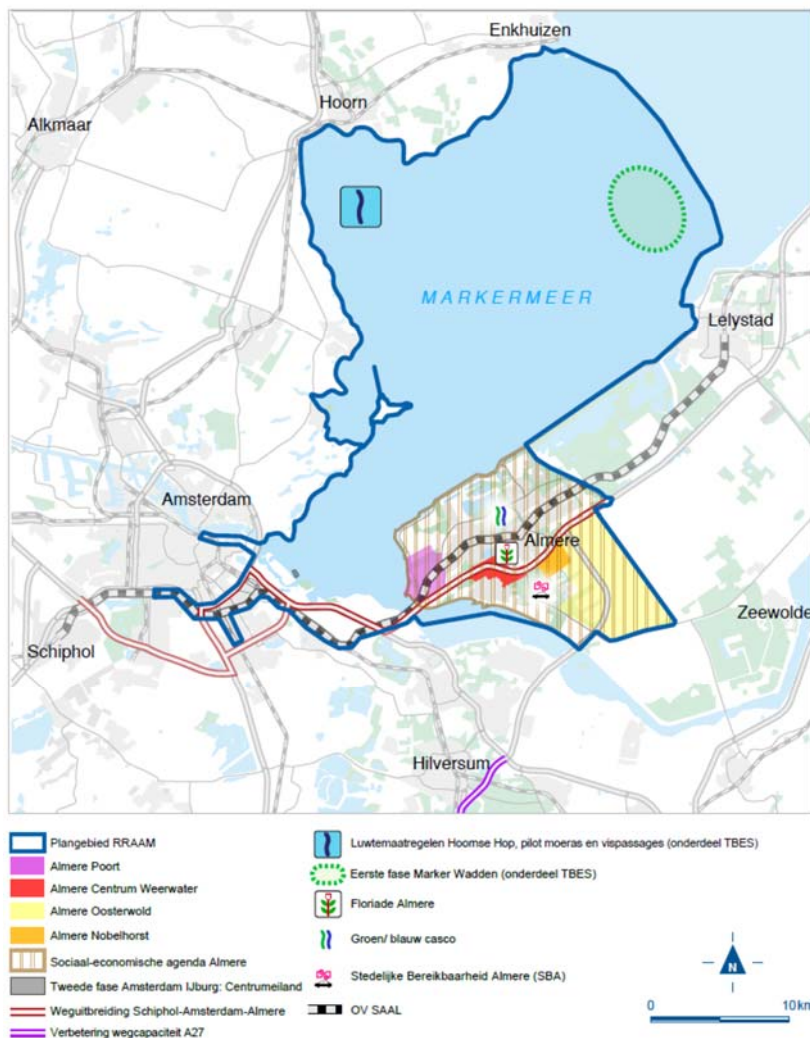
11.5 IJmeerverbinding

Vanuit het MIRT-onderzoek Amsterdam Bay Area en het Handelingsperspectief Oostflank MRA wordt gewerkt aan de verstedelijkingsopgave en de infrastructuur die hiervoor nodig is. Hiervoor is nadrukkelijk een tweede oeververbinding tussen Amsterdam en Almere in beeld. Duidelijk moet worden voor welke vervoerwijzen een nieuwe verbinding nodig is, waar deze komt te liggen en wat deze gaat kosten. Er wordt toegewerkt naar een startbesluit voor een MIRT Verkenning in het BO MIRT najaar 2020.

12 TOEKOMSTBESTENDIG ECOLOGISCH SYSTEEM IJMEER MARKERMEER (TBES)

Voor een concurrerende stedelijke regio is het verbeteren van de kwaliteit in en rond het Markermeer-IJmeer nodig. Zowel voor natuur en landschap als voor recreatie en toerisme. Het is zelfs randvoorwaardelijk om buitendijkse verstedelijking in Amsterdam (IJburg) en Almere (Pampus) mogelijk te maken. In de bestuursovereenkomst RRAAM (2013) is het toekomstbeeld als volgt omschreven: "Het Markermeer-IJmeer is een toekomstbestendig ecologisch systeem (TBES) waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het robuuste ecologische systeem creëert juridische ontwikkelruimte voor onder meer recreatieve, infrastructurele en stedelijke ontwikkelingen in en rond het Markermeer-IJmeer.

Korte en middellange termijn Amsterdam - Almere - Markermeer

Uit studies is gebleken dat het voor Natura 2000 en KRW doelstellingen nodig is om het natuursysteem gevarieerder en daardoor minder kwetsbaar te maken door middel van heldere ondiepe zones en land-waterovergangen in het Markermeer. De eerste stap is het realiseren van de Marker Wadden. Fase 1 van de Markerwadden is in 2017 afgerond. Daarnaast wordt gewerkt aan het gebied Trintelzand-Enkhuizen, een ondiepte nabij het Enkhuizerstrand en natuurvriendelijke oevers aan de Noord-Hollandse kust.

In een brede review (2016) van de RRAAM afspraken uit 2013 is ten aanzien van TBES geconcludeerd dat de verbinding tussen de drie RRAAM opgaven (verbeteren bereikbaarheid, ecologisch systeem en verstedelijking Almere) gaande de uitvoering van deze opgaven minder sterk is geworden. Ten aanzien van de ecologische opgave worden weliswaar aantrekkelijke projecten gerealiseerd maar de route naar een volledig Toekomstbestendig Ecologisch Systeem waarin de benodigde planologisch-juridische ruimte voor verstedelijking geborgd is, is nog niet helder. In 2018 is onderzocht op welke wijze de verbinding tussen de ecologische opgave en de verstedelijkingsopgave weer sterker gelegd kan worden. In 2018 zijn Almere en Amsterdam toegetreden tot Stuurgroep TBES.

Handelingsperspectief Oostflank MRA

In het bestuurlijk overleg Almere 2.0 van november 2018 is door de partners inclusief Amsterdam besloten om te komen tot een Handelingsperspectief Oostflank MRA (hoofdstuk 2). Uitdrukkelijk maakt de stedelijke ontwikkeling rondom het IJmeer (met recreatieve en ontsluitingsmogelijkheden) onderdeel uit van dit perspectief. Na de eerste fase waarin een quick scan is gedaan, is de opgave voor de tweede fase van het Handelingsperspectief geformuleerd. Hierin is een werkplaats Rond de Baai geformuleerd, waarin zowel uitdrukkelijke aandacht voor een verbinding (en noodzakelijke natuurmaatregelen), een zeer aantrekkelijke baai (het IJmeer) en de stedelijke ontwikkeling aan beide zijden van de baai wordt vormgegeven. Deelname aan deze werkplaats door leden van de werkgroep Markermeer IJmeer is afgelopen jaar afgesproken in de Stuurgroep Markermeer IJmeer.

MIRT onderzoek Amsterdam Bay Area

Naar aanleiding van het opstellen van het Handelingsperspectief, en in lijn met het tot stand komen van een Verstedelijkingsagenda voor de MRA en vanuit het spoor Samen bouwen aan bereikbaarheid (SBAB) heeft het Bestuurlijk Overleg MIRT dit najaar besloten tot het starten van een MIRT onderzoek naar de Amsterdam Bay Area. Ook dit onderzoek gaat, naast de ontwikkeling van Pampus, in op de ontsluiting door het IJmeer en de maatregelen om de baai ecologisch te verbeteren en economisch aantrekkelijker te maken.

De werkplaats Rond de Baai en het MIRT onderzoek Amsterdam Bay Area kennen hun eigen opdracht en opdracht gevers, maar werken zeer nauw samen vanuit personele unies en gezamenlijke maak-dagen.

Onderzoek naar twee nieuwe projecten in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren

Onder de vlag van de stuurgroep Markermeer IJmeer worden twee projecten nader uitgewerkt om een volgende stap in de richting van een toekomstbestendig ecologisch systeem te zetten.

Daarbij wordt enerzijds onderzocht of een tweede grote investering in de Markerwadden (Markerwadden 2) kan worden gedaan. Daarnaast heeft een vooronderzoek over de Vooroevers Oostvaarderplassen in het bestuurlijk overleg MIRT in november 2019 geleid tot een MIRT verkenning voor dit gebied. De intentie is de verkenning binnen twee jaar af te ronden en realisatie in 2025 aan te vangen. Deze projecten worden binnen het Handelingsperspectief op mogelijkheden tot synergie onderzocht.

CONCEPT